



# Jaarverslag 2008



# **Jaarverslag 2008**

# Inhoudsopgave

Leeswijzer	5
Voorwoord	6
Verslag van de Raad van Toezicht	8
<b>Deel I.   Activiteitenverslag</b>	<b>11</b>
<b>1. Van missie naar actie</b>	<b>12</b>
1.1. Missie	12
1.2. Speerpunten 2007-2009	14
1.3. Agenda 2008	14
<b>2. Algemene Ontwikkelingen</b>	<b>15</b>
2.1. De kredietcrisis	15
2.2. Risicoverklaring	17
2.3. De internationale omgeving	23
→ Interview Eddy Wymeersch (CESR)	24
2.4. Ontwikkelingen op het gebied van regelgeving	27
2.5. Innovatie van toezicht	30
2.6. Dialoog	33
→ Interview Gerjoke Wilmink (Nibud)	34
2.7. Kerncijfers	38
<b>3. Financiële dienstverlening</b>	<b>42</b>
Minder vergunningaanvragen door verslechterde marktomstandigheden	42
→ Interview Marcel van Leeuwen (Stichting Excellent Adviseren)	44
Vereiste cultuuromslag adviseurs en bemiddelaars vraagt veel aandacht	46
Beleggingen onder druk, aanbieders in moeilijkheden	50
Verbeterde aanpak schendingen integriteit leidt tot meer maatregelen	54
Crisis benadrukt essentiële rol van juiste informatie	57
Stap voor stap meer informatie over pensioen	59

<b>4. Kapitaalmarkten</b>	<b>61</b>
Emissie- en overnamemarkt droogt op	61
Focus op marktmanipulatie door geruchtvorming	63
→ <i>Interview Riens Abma (Eumedion)</i>	66
Iets minder meldingen; uitoefenen personeelsopties niet interessant	
door kredietcrisis	68
Nieuwe platforms leiden tot extra handel en extra toezicht	69
Impact kredietcrisis belangrijk speerpunt bij toezicht financiële verslaggeving	71
→ <i>Interview Marcel Smits (KPN)</i>	74
Vergunningverlening legt basis voor betere kwaliteit in accountantssector	76
<b>5. Governance en bedrijfsvoering</b>	<b>78</b>
5.1. Governance	78
5.1.1. Goed bestuur	78
5.1.2. Compliance	80
5.1.3. Klachtenregeling	80
5.2. Bedrijfsvoering	81
5.2.1. Mededeling over de bedrijfsvoering en rechtmatigheid	81
5.2.2. Risicobeheersing en control	81
5.2.3. Onafhankelijke accountantscontrole AFM	82
5.2.4. Prestatiemeting	83
5.2.5. Doelmatigheid	83
5.2.6. Personeel	84
5.2.7. Beveiliging	84
5.2.8. Automatisering	84
5.2.9. Interne Audit Dienst	84
<b>6. Systematiek kostentoerekening en financiering</b>	<b>85</b>
<b>Deel II.   Jaarrekening</b>	<b>89</b>
<b>Deel III.   Bijlagen</b>	<b>133</b>



# Leeswijzer

## Dit is het jaarverslag van de Autoriteit Financiële Markten (AFM). In dit jaarverslag verantwoorden wij ons over de activiteiten in 2008.

Onze activiteiten zijn een uitwerking van onze missie. Ook het jaarverslag gaat uit van de missie. We laten zien hoe wij de missie vertalen in speerpunten en in doelstellingen in de jaaragenda en uiteindelijk in activiteiten en de effecten daarvan.

Het jaarverslag laat zien hoe we invulling en uitwerking hebben gegeven aan de beloftes die zijn gedaan in de agenda, die is opgenomen in de begroting voor 2008. Wij belichten daarbij de belangrijkste ontwikkelingen die de AFM in haar toezicht is tegengekomen. We verdelen onze activiteiten, dus ook dit jaarverslag, in twee werkerreinen: financiële dienstverlening en kapitaalmarkten.

Het verslag is bedoeld voor alle belanghebbenden van de AFM. Om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de verschillende wensen van belanghebbenden, is ook het jaarverslag 2008 op verschillende manieren te lezen.

### Deel I. | Activiteitenverslag

De activiteiten en resultaten van de AFM zijn te vinden in het activiteitenverslag. Hierbij is wederom gekozen voor een journalistieke aanpak, waaruit duidelijk wordt wat de belangrijkste ontwikkelingen zijn, en wat het 'nieuws' was. Hoofdstuk 1 gaat in op de verantwoordingscyclus. Hoofdstuk 2 bevat de algemene ontwikkelingen, terwijl de hoofdstukken 3 en 4 de activiteiten belichten op respectievelijk het gebied van financiële dienstverlening en kapitaalmarkten. Het activiteitenverslag bevat verwijzingen naar de kosten per toezichtcategorie, zoals uitgewerkt in de jaarrekening. Tevens zijn de belangrijkste prestatieindicatoren toegevoegd aan de relevante delen van het activiteitenverslag.

### Deel II. | Jaarrekening

De jaarrekening biedt het complete baten- en lastenoverzicht over 2008 en de afwijkingen ten opzichte van de begroting voor 2008, alsmede het inzicht in de balanspositie per 31 december.

#### Eervolle vermelding Kordes-trofee

De AFM ontving van de jury van de Kordes-trofee een eervolle vermelding voor het jaarverslag 2007, 'voor het al jarenlang op het hoogste niveau houden van de publieke verantwoording'. De AFM beschouwt de eervolle vermelding als erkenning, maar vooral als een aanmoediging om de jaarverslaggeving in de komende jaren verder te verbeteren.

De verantwoording van activiteiten, resultaten en kosten is in dit jaarverslag gebaseerd op de methode die ook in het jaarverslag 2007 is gehanteerd. Inmiddels is de AFM na jaren van ontwikkeling van nieuwe taken in een nieuwe fase, met een nieuwe organisatiestructuur. Gebleken is dat de prestatie-indicatoren beter kunnen worden toegesneden op de nu geldende taken. De AFM werkt in dit kader ook aan de verbetering van haar planning & control. Ook is duidelijk dat de bekostigingsystematiek - de manier waarop kosten worden doorberekend aan het bedrijfsleven - toe is aan evaluatie. Deze veranderingen moeten ook de jaarverslaggeving van de AFM verder verbeteren.

Op de website is wederom een integrale, digitale versie van het jaarverslag beschikbaar. Daarin is zoveel mogelijk verwezen naar andere relevante documenten op de website.

Dit jaarverslag bevat ook inbreng van mensen buiten de AFM. Deze 'stakeholders' laten in verschillende interviews hun licht schijnen over de activiteiten van de AFM.

# Voorwoord

**Voor u ligt het jaarverslag van de Autoriteit Financiële Markten over 2008. Het verslag belicht onze activiteiten in het jaar waarin de kredietcrisis zich verdiepte en een algemene economische neergang werd ingeluid. Deze crisis vormt een uitdagende omgeving voor de uitoefening van de centrale opdracht van de AFM: het bevorderen van eerlijke en transparante financiële markten.**

Na jaren van forse expansie zijn de uitgaven van de AFM in 2008 voor het eerst (licht) gedaald. Tegelijkertijd hebben wij onze toezichtspanningen fors geïntensiveerd. Hoewel geen doel op zich, is het aantal formele toezichtmaatregelen bijna verdubbeld, terwijl ook normoverdragende activiteiten in de richting van marktpartijen sterk zijn toegenomen. Deze intensivering van het toezicht deed zich voor op onze beide hoofdtaken: het bevorderen van zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten en het bevorderen van een eerlijke en efficiënte werking van de kapitaalmarkten.

Op het gebied van de financiële dienstverlening heeft de AFM in 2008 veel werk gemaakt van de sanering van de 'onderkant' van de markt. Sinds 2006 moeten adviseurs en bemiddelaars een vergunning hebben van de AFM. Daartoe wordt onder meer hun deskundigheid en betrouwbaarheid getoetst. Illegaal opererende bemiddelaars zijn van de markt gehaald. Ook is verder gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit van adviezen aan consumenten. Adviezen moeten klantgericht worden. De AFM heeft daarbij veel aandacht besteed aan de advisering op het gebied van hypotheek en beleggingsverzekeringen. De AFM heeft ook de brancheorganisaties en andere marktinitiatieven (zoals DSI en de Stichting Financiële Dienstverlening) gevraagd bij te dragen aan de vereiste kwaliteitsverbetering. Zij pakken dit in toenemende mate op.

In het toezicht op de kapitaalmarkten heeft de AFM het afgelopen jaar onder meer aandacht besteed aan de consequenties van de kredietcrisis voor de financiële verslaggeving en de rol van de accountants. Het is belangrijk dat in de informatie voor de beleggers de risico's zo duidelijk mogelijk in beeld worden gebracht en inzicht in de prestaties en vermogensposities wordt gegeven.

In het toezicht op het effectenverkeer zijn maatregelen genomen inzake short selling, gezien de uitzonderlijke marktomstandigheden en gelet op de maatregelen die zijn getroffen in ons omringende landen. We hebben verder veel energie gestoken in het toezien op de regels over koersgevoelige informatie en andere vormen van marktmissbruik.

De kredietcrisis heeft een aantal fundamentele zwakheden in de kwaliteit en de structuur van het toezicht blootgelegd. Ook de AFM als gedragstoezichtshouder wordt door de kredietcrisis voor nieuwe vragen gesteld.



Het is helder dat de structuur van het toezicht in Europa ernstige tekortkomingen vertoont. De gebrekkige harmonisatie van regels binnen Europa en de onafhankelijkheid waarin nationale toezichthouders kunnen opereren, biedt mogelijkheden tot toezichtsarbitrage binnen de interne markt. De resulterende 'race to the bottom' in het toezicht heeft het ontstaan van de crisis in de hand gewerkt. De onlangs uitgebrachte voorstellen van de Commissie *De Larosière* vormen naar de mening van de AFM een goed uitgangspunt voor verdere harmonisatie van regelgeving en een meer Europees vormgegeven toezicht daarop.

Als AFM dragen wij intensief bij aan de internationale en nationale discussie over de aard en omvang van het toezicht. Zo onder-



steunen we de verdere versterking van de Europese en internationale samenwerking en de vormgeving van nieuw toezicht op bijvoorbeeld credit rating agencies (CRA's).

Ook heeft de kredietcrisis lacunes in het toezicht blootgelegd. Zo is het duidelijk dat er meer toezicht nodig is op transacties die niet via de beurs verlopen ('over-the-counter'), zoals de handel in verzekeringen tegen kredietrisico's ('credit default swaps'). Meer van dit type producten zal aan centrale clearing en settlement moeten worden onderworpen.

De kredietcrisis heeft ook aan het licht gebracht dat veel ondeugdelijke producten door en aan professionele beleggers zijn verkocht van wie altijd is verondersteld dat zij zelf de risico's goed konden inschatten. De gevolgen hiervan voor het gedragstoezicht zullen onder ogen moeten worden gezien. Wellicht zal ook voor de professionele markten de zorgplicht beter en explicieter wettelijk verankerd moeten worden.

Voor het eerst bevat dit jaarverslag een proeve van een zogenoemde 'risicoverklaring' (zie paragraaf 2.2). De bedoeling van deze risicoverklaring is de risico's die wij in de markt en in onze interne bedrijfsvoering aantreffen zo systematisch mogelijk in kaart te brengen. Het gaat hier zowel om risico's waarvoor wij in principe over een afdoend toezichtinstrumentarium beschikken, als om risico's die wel binnen onze missie liggen maar waarvoor wij (nog) geen adequate instrumenten hebben. De bedoeling van deze exercitie is onze waakzaamheid zoveel mogelijk te verhogen, ook op gebieden die net buiten onze formele wettelijke bevoegdheden liggen. De kredietcrisis noodzaakt toezichhouders tot 'out of the box' denken.

De AFM heeft in 2008 belangrijke stappen gezet in het vergroten van effectiviteit en doelmatigheid. De top van de organisatie is met één derde afgeslankt. Bestuur en directie zijn samengevoegd tot één managementgroep met een sluitende taakverdeling en het aantal afdelingen is fors verminderd. Onder het motto 'Samen, Slimmer, Strakker' is een ambitieus verandertraject ingezet dat tot verdere versterking van onze interne cohesie en van onze effectiviteit moet leiden.

Grootste punt van zorg in onze interne bedrijfsvoering is de problematiek rond heffingen die de AFM volgens de wet moet opleggen. De huidige systematiek is tot in het uiterste fijnmazig en ingewikkeld en brengt daardoor hoge uitvoeringskosten met zich mee. Bovendien leidt de systematiek tot grote schommelingen in de hoogte van de jaarlijkse heffingen. Deze problemen zijn vergroot door een rechterlijke uitspraak waardoor de AFM en het ministerie van Financiën werden genoodzaakt een groot aantal heffingen te herzien. De AFM overlegt in 2009 met het ministerie en belanghebbenden over mogelijkheden tot verbeteringen van de bekostigingssystematiek.

Ook is er sprake van achterstanden bij de inning en betaling, vooral onder de groep adviseurs en bemiddelaars.

De kredietcrisis maakt de AFM extra gemotiveerd tot het voorkomen en oplossen van problemen op financiële markten. Ik maak graag van deze gelegenheid gebruik mijn collega's van de AFM te danken voor hun inzet in het afgelopen jaar. Ook het komend jaar werken wij samen aan het bevorderen van eerlijke en transparante financiële markten!

De voorzitter van het bestuur,  
*Hans Hoogervorst*

# Verslag van de Raad van Toezicht

De aanwas van nieuwe taken is voltooid, en de AFM is qua omvang gestabiliseerd. Het jaar 2008 heeft daarom in het teken gestaan van verdere consolidatie en stroomlijning van de AFM. De Raad heeft dan ook ingestemd met de voorgestelde gewijzigde organisatiestructuur. Belangrijkste wijzigingen zijn minder organisatie-eenheden en een nieuwe en kleinere topstructuur. Per 1 juli is de reorganisatie doorgevoerd.

Belangrijke andere ontwikkelingen voor de AFM in 2008 waren onder meer de kredietcrisis en de uitspraak van het CBB inzake de heffingen. De Raad is hierover tijdens zijn vergaderingen geregeld geïnformeerd. Ook diverse andere onderdelen van het toezicht kwamen ter sprake tijdens de vergaderingen van de Raad van Toezicht, zoals het toezicht op marktmisbruik, het onderzoek naar beleggingsverzekeringen, de consumentenstrategie van de AFM, het toezicht financiële verslaggeving en de remuneratie bij financiële instellingen.

De Raad besteedde tevens specifiek aandacht aan personele integriteit. Naar aanleiding van een incident in 2007 is een onderzoek uitgevoerd naar de betrouwbaarheid van informatie. Het onderwerp van personele integriteit is besproken met de managementgroep.

De Raad keurde een aanpassing van de declaratie- en faciliteitenregeling voor het bestuur goed en besprak onder andere de vernieuwde mission statement van de AFM, het personeelsbeleid en het periodieke overzicht van juridische procedures. Tevens gaf de Raad goedkeuring aan het aangepaste IAD Charter en IAD Jaarplan 2009.

De Raad is bij elke vergadering kort geïnformeerd over een aantal actuele toezichtkwesaties. Hierbij deden zich geen situaties voor waarbij één van de leden gebruik heeft

moeten maken van het statutaire verschoningsrecht in verband met het voorkomen van belangenverstremming.

De Raad besprak buiten aanwezigheid van de managementgroep het functioneren van zowel de Raad van Toezicht als de managementgroep. De conclusies hiervan zijn met de managementgroep besproken. Begin 2009 bespreekt de Raad het individuele functioneren van de leden van het bestuur.

De Raad van Toezicht kwam in 2008 vijf maal plenair bijeen. Daarbij heeft de Raad goedkeuring verleend aan het jaarverslag en de jaarrekening over 2007 en de begroting voor 2009. Bij de behandeling van de jaarrekening was de certificerende accountant van de AFM aanwezig. De Raad besprak de vier kwartaalrapportages inclusief de geselecteerde risico's uit de gehouden risk self assessments in 2007. De auditcommissie vergaderde zeven maal, en besprak daarbij vooral zaken in het kader van de planning & controlcyclus, de rapporten van de interne auditdienst en de management letters van de certificerende accountant.

De remuneratie- en benoemingencommissie heeft kandidaten geselecteerd voor de opvolging van het Raad van Toezicht-lid de heer J. Vroegop. Voorts is er aandacht besteed aan het salarisbeleid van de managementgroep.

Leden van de Raad waren aanwezig bij de managementdagen, vergaderingen van de

managementgroep met de Ondernemingsraad en diverse informele evenementen van de AFM.

Per 31 december 2007 is de heer H. Hielkema teruggetreden uit de Raad van Toezicht in verband met het voornemen tot het aanvaarden van een functie bij een financiële instelling, wat onverenigbaar is met zijn werkzaamheden voor de Raad van Toezicht. Later dit jaar is uit een intern onderzoek gebleken dat de heer Hielkema de compliance-regeling van de AFM in 2006 en 2007 heeft overtreden. Naar aanleiding daarvan zijn maatregelen getroffen. Eén en ander is op initiatief van de heer Hielkema in de publiciteit gekomen in het kader van het niet doorgaan van de voorgenomen benoeming bij de financiële instelling.

De Raad betreurt de negatieve gevolgen voor het imago van de AFM als gevolg van dit voorval.

De heer P. Koster nam in april 2008 afscheid als lid van het bestuur. De Raad is hem zeer erkentelijk voor zijn bijdrage aan de opbouw van de AFM. Tot genoegen van de Raad zijn per 1 februari 2008 de heer T.F. Kockelkoren en per 1 mei 2008 de heer R.H. Maatman bij Koninklijk Besluit benoemd tot lid van het bestuur van de AFM.

In de Raad van Toezicht is de heer J. Vroegop per 1 april opgevolgd door mevrouw A.G.Z. Kemna. De Raad bedankt de heer Vroegop voor zijn werkzaamheden in de Raad van Toezicht. De heer Vroegop heeft in zijn jarenlange intensieve betrokkenheid bij de AFM en haar voorganger de STE, afwisselend als bestuurder en als lid van de Raad van Toezicht, een belangrijke bijdrage geleverd aan haar ontwikkeling.

De heer A.J. Bindenga is in verband met zijn gezondheid een groot gedeelte van het jaar niet in staat geweest zijn activiteiten voor de Raad uit te voeren. Per 1 september is mevrouw J.L.C. van den Berg aangetreden als nieuwe secretaris van de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht spreekt tot slot zijn waardering uit voor de samenwerking met de managementgroep en de inzet van de managementgroep en medewerkers bij het realiseren van de doelstellingen van de AFM.

*drs. A. Baan voorzitter*

*prof. dr. A.G.Z. Kemna, vice-voorzitter*

*drs. F.M.J. Böttcher*

*prof. mr. J.W. Winter*

*prof. dr. A.J. Bindenga RA*



# deel I. | Activiteitenverslag

# 1. Van missie naar actie

Wat doet de AFM, waarom en hoe? Het antwoord op deze vragen staat in de missie, die ingaat op de taak, het werkterrein en de kernwaarden van de AFM. In de plannings- en verantwoordingscyclus van de AFM wordt de missie vertaald in het meerjarenplan. Op dit moment geldt voor de AFM het plan **Beleid en prioriteiten AFM, periode 2007-2009**. Het meerjarenplan wordt jaarlijks uitgewerkt in een agenda en begroting, met zoveel mogelijk concrete doelstellingen. Dit jaarverslag betreft de verantwoording over de activiteiten op basis van de agenda en begroting voor 2008.



## 1. 1 Missie

De AFM bevordert eerlijke en transparante financiële markten. Wij zijn de onafhankelijke gedragstoezichthouder op de markten van sparen, lenen, beleggen en verzekeren. De AFM bevordert zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten en ziet toe op een eerlijke en efficiënte werking van kapitaalmarkten. Ons streven is het vertrouwen van consumenten en bedrijven in de financiële markten te versterken, ook internationaal. Op deze manier draagt de AFM bij aan de welvaart en de economische reputatie van Nederland.

### **De AFM is actief op twee terreinen:**

#### *Financiële dienstverlening*

De AFM bevordert de zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten. Bedrijven en personen die financiële diensten verlenen, moeten deskundig, betrouwbaar en integer zijn. De informatie van financiële ondernemingen en pensioenuitvoerders dient feitelijk juist, begrijpelijk en niet misleidend te zijn. De ondernemingen moeten handelen in het belang van hun klanten (zorgplicht).

### **Kapitaalmarkten**

De AFM bevordert de eerlijke en efficiënte werking van kapitaalmarkten, waarop beleggers kunnen vertrouwen. Wij handhaven de spelregels voor degenen die actief zijn op de markt van aandelen en andere effecten. Marktmissbruik – gebruik van voorwetenschap, manipulatie of misleiding – is verboden. Beursgenoteerde bedrijven moeten koersgevoelige informatie (kgi) tijdig en correct naar buiten brengen. Wij handhaven de regels voor de uitgifte van effecten en openbare biedingen, voor financiële verslaggeving en voor accountants die de verslaggeving controleren.

### **Kernwaarden**

De AFM hanteert in haar toezicht vijf kernwaarden:

#### **1. Verantwoordelijkheid**

Wij gaan uit van de eigen verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven. Burgers dienen zich ook zelf te verdiepen in de financiële producten waarvoor zij belangstelling hebben. Bedrijven zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun producten en diensten en daarmee voor het vertrouwen in de financiële markten. Ons toezicht is op maat: het toezicht is meer op afstand naarmate we kunnen vertrouwen op naleving.

#### **2. Doortastendheid**

Als handhaver van wet- en regelgeving treedt de AFM waar nodig doortastend op. Bij het toezicht op de naleving van de wet hebben wij verschillende instrumenten tot onze beschikking. De inzet van onze instrumenten is steeds gericht op effectieve beïnvloeding, opdat de regels worden nageleefd.

#### **3. Zorgvuldigheid**

Bij doortastendheid hoort zorgvuldigheid; een doortastende toezichthouder dient zelf zorgvuldig te zijn. De AFM brengt altijd eerst de feiten in beeld alvorens hierover een oordeel te vormen en tot acties over te gaan. De AFM heeft daarbij steeds oog voor een gelijk speelveld tussen marktpartijen.

#### **4. Oriëntatiepunt**

Wij willen een oriëntatiepunt zijn voor de markt. Wij geven waar nodig duidelijkheid over wat moet of mag, en wat niet mag. We voeren een dialoog met degenen die onder toezicht staan en met anderen die belang hebben bij het werk van de AFM. Wij zijn zo voorspelbaar mogelijk.

#### **5. Doelmatigheid**

Wij zijn ons bewust van de kosten van toezicht, van de directe kosten van de AFM én van de kosten van de naleving van wetgeving. Dit bewustzijn vertaalt zich in de ambitie de financiële en andere (administratieve) lasten, zoveel mogelijk te beperken, en onze middelen zo doelmatig mogelijk in te zetten. Wij werken daarvoor samen met andere toezichthouders en handhavers, zowel in Nederland als over de grens.

*De AFM  
bevordert  
eerlijke en  
transparante  
financiële  
markten*

## 1.2 Speerpunten 2007-2009

In het 'Middellange Termijn beleidsplan' heeft de AFM speerpunten voor de periode 2007-2009 vastgesteld. Deze speerpunten worden jaarlijks vertaald in de agenda en begroting.

### Algemene speerpunten

- Vroegtijdig nieuwe ontwikkelingen signaleren
- Ontwikkelingen begrijpen
- Passend en consistent handelen met het gewenste effect
- Voortdurend kritische houding ten opzichte van het eigen functioneren
- Internationale dimensie van toezicht
- Nederland als vestigingsplaats

### Speerpunten financiële dienstverlening

- Verbeteren kwaliteit financiële dienstverlening
- Managen veranderingen effectendienstverlening
- Vergroten bewustwording consument
- Aanscherpen toezicht informatieverstrekking
- Uitvoeren toezicht informatieverstrekking pensioenuitvoerders
- Uitvoeren toezicht Wet handhaving consumentenbescherming
- Bestrijden van illegale financiële activiteiten
- Bestrijden van crimineel misbruik van de financiële sector
- Intensiveren van bijdrage aan het FEC

### Speerpunten kapitaalmarkt

- Borgen van marktintegriteit
- Vormen van een duidelijk oriëntatiepunt
- Verbeteren kwaliteit transactiedocumentatie
- Uitvoeren toezicht financiële verslaggeving
- Uitvoeren toezicht op accountantsorganisaties
- Beheersen mogelijke risico's consolidatie
- Managen impact MiFID
- Uitvoeren toezicht effectenafwikkelingsystemen en betalingssystemen
- Bewaken 'level playing field'
- Vergroten doelmatigheid toezicht

De speerpunten worden jaarlijks vertaald in de agenda en begroting.

## 1.3 Agenda 2008

De AFM legt in dit jaarverslag verantwoording af over de activiteiten in 2008 die gestoeld zijn op de Agenda 2008. In de Agenda 2008, die is opgenomen in de begroting, verwoordde de AFM de volgende voornemens:

### Financiële dienstverlening

- De kwaliteit van advies verbetert, in het bijzonder bij hypotheek
- Er komen aanvaardbare oplossingen voor kopers van beleggingsverzekeringen
- De informatieverstrekking bij kredieten en beleggingsproducten voldoet aan de regels
- Consumenten krijgen een beter inzicht in hun pensioen
- Werken aan verbeterde positie van de consument
- Er zijn minder illegale tussenpersonen
- Het niet voldoen aan de eisen voor vrijstellingen neemt af
- Integriteitschendingen worden gestraft

### Kapitaalmarkten

- De marktintegriteit blijft gewaarborgd
- Hoge kwaliteit van transactiedocumentatie wordt beloond
- Jaarverslagen voldoen aan gestelde eisen
- Het vertrouwen in accountants (organisaties) wordt verder hersteld
- Er is een goed functionerende structuur van handelsplatforms

### AFM-organisatie

- Nieuwe fase van ontwikkeling
- Investeren in kennismangement
- Betere communicatie
- Meer openheid tussen AFM en de grote financiële instellingen
- Introductie van Ondernemersdesk
- Visie op open normen



## 2. Algemene ontwikkelingen

De financiële sector werd in 2008 gedomineerd door de kredietcrisis waarvan het einde nog niet in zicht is. De crisis maakt duidelijk dat gedragstoezicht essentieel is. De AFM beseft dat zij hier een bijzondere verantwoordelijkheid heeft, naast onder andere het ministerie van Financiën en De Nederlandsche Bank.

### 2.1 De kredietcrisis

De kredietcrisis is ingeleid met de problemen met de zogenaamde subprime-hypotheekleningen in de Verenigde Staten. Deze werden in pakketten doorverkocht — gesecuritiseerd. De investment banks bedachten vervolgens geavanceerde producten, gebaseerd op subprime hypotheekleningen. Er werden extra rendementen voorspeld tegen een verondersteld laag risico door kredietbeoordelaars (credit rating agencies, CRA's).

De kredietcrisis laat zien dat de risico's veel groter zijn dan verondersteld. De crisis legt bovendien enkele systeemrisico's bloot, zoals de verhouding tussen beschikbaar en uitgeleend kapitaal. De crisis raakt de gehele financiële wereld, ook in Europa, ook in Nederland.

De ontwikkelingen op de markt veranderen de rol van de AFM niet ten principale, maar beïnvloeden deze uiteraard wel. De AFM staat ook — en juist — in deze tijd voor het bevorderen van eerlijke en transparante financiële markten. Het spreekt vanzelf dat de AFM hierbij intensief samenwerkt met de prudentiële toezichhouder, De Nederlandsche Bank. Bij het inventariseren van risico's wordt ook duidelijk dat niet alle problemen op te lossen zijn via gedragstoezicht. Veel zal afhangen van het economisch beleid, maar uiteraard ook van het gedrag van marktpartijen zelf.

De AFM heeft in 2008 activiteiten ontplooid op zowel het gebied van financiële dienstverlening als dat van kapitaalmarkten.

#### Financiële dienstverlening

De problemen op de Amerikaanse hypotheekmarkt maken nog eens duidelijk hoe belangrijk het is om goed gedragstoezicht te houden op de financiële dienstverlening aan consumenten. Zeker nu is de eis van zorgvuldige, dus klantgerichte dienstverlening essentieel.

De AFM bewaakt de zorgplicht van financiële ondernemingen. De wet geeft rechten aan consumenten voordat, maar ook nadat

*De AFM wil vooral daar aanwezig zijn waar de risico's het grootst zijn*

zij een contract zijn aangegaan. De informatie aan consumenten over de status van hun aanspraken moet te allen tijde adequaat zijn.

Zo is de AFM extra alert op eventuele overkreditering. Zij publiceerde in 2007 een rapport over de advisering over hypotheeken en doet in 2009 een vervolgonderzoek. In 2008 werd met toezichtmaatregelen (waaronder boetes) actief opgetreden tegen overkreditering.

Ook onderzocht de AFM de advisering over beleggingsverzekeringen, waaruit bleek dat de adviezen nog te wensen overlaten. Op verzoek van het ministerie van Financiën heeft zij een feitenonderzoek verricht. De resultaten daarvan zijn gepresenteerd aan de Tweede Kamer, in het kader van de discussie over zogenaamde 'woekerpolisjes'.

Voor pensioenfondsen geldt dat zij tijdig en duidelijk met de deelnemers moeten communiceren over de status van de pensioenaanspraken en het effect van de crisis daarop.

#### Kapitaalmarkten

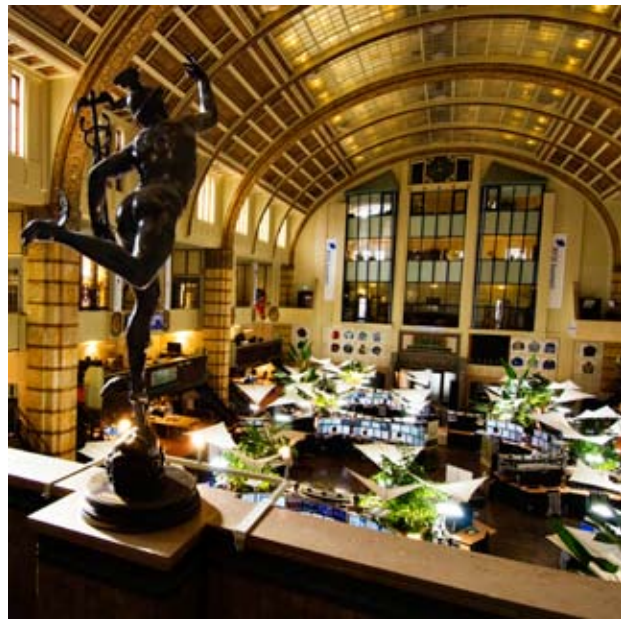
De crisis onderstreept ook het belang van vertrouwen in de **kapitaalmarkten**. Dit vertrouwen moet - juist ten tijde van volatiele markten - ondersteund worden door een stabiele infrastructuur, integere marktpartijen en adequate informatievoorziening, ten behoeve van een effectieve en efficiënte werking van kapitaalmarkten. De AFM ziet toe op de gehele kapitaalcyclus: van uitgifte van effecten en openbare biedingen, via de handel, tot verslaggeving en accountantscontroles.

Gezien de uitzonderlijke marktomstandigheden trof de AFM eind september 2008 maatregelen met betrekking tot het ongedekt verkopen van aandelen uitgegeven door bepaalde financiële ondernemingen. Ook moesten partijen die een gecumuleerde netto-economische short-positie hebben die meer bedraagt dan 0,25 procent van het kapitaal van één van de betrokken financiële ondernemingen, deze posities aan de AFM melden.

Begin oktober werd het verbod vervangen door een verbod op het vergroten van een short positie — zowel gedekt als ongedekt — in financiële ondernemingen. De meldingsplicht werd daarbij gehandhaafd. Daarmee sloot de AFM aan bij het uitgevaardigde verbod van de Financial Services Authority (FSA) in het Verenigd Koninkrijk,

inclusief de uitzonderingen op het verbod. Het verbod was in beginsel tot medio januari 2009 van kracht, alhoewel de AFM zowel de duur als inhoud tussentijds kon wijzigen. In februari 2009 is besloten het verbod op short selling vooralsnog in stand te houden. De AFM gaf aan over te gaan tot afschaffing vóór 1 juni 2009 zodra de marktomstandigheden dat toelaten.

De AFM trof in 2008 enkele handelsmaatregelen en nam bijzondere koersontwikkelingen onder de loep. De AFM was er juist in 2008 alert op dat beursgenoteerde ondernemingen koersgevoelige informatie tijdig en adequaat naar buiten brachten, bijvoorbeeld over afschrijvingen op hun portefeuilles. De AFM versterkt haar toezicht op andere vormen van marktmissbruik, zoals



koersmanipulatie, onder meer door de ontwikkeling van nieuwe software. Ook beziet de AFM of platformen en afwikkelaars de pieken aankunnen.

Een belangrijke bron van informatie voor beleggers is de financiële verslaggeving. De AFM controleert of daarin voldoende informatie staat over onder meer de waardering van beleggingen.

De accountant moet als toetser van financiële informatie een bron van vertrouwen voor de markt zijn. De AFM kijkt hoe accountantsorganisaties omgaan met de kredietcrisis.

Omdat de problemen zich niet beperken tot nationale markten is de internationale dimensie van het toezicht in toenemende



mate van belang. Het toezicht kan niet ophouden bij de landsgrenzen. Internationale samenwerking wordt steeds belangrijker, ook om te voorkomen dat het ingrijpen van toezichthouders leidt tot onderlinge concurrentie ter bevoordeling van het eigen vestigingsklimaat.

De AFM levert een actieve bijdrage aan het versterken van de samenwerking in het internationale toezicht, onder meer via het Committee of European Securities Regulators (CESR), de organisatie van Europese effectentoezichthouders. Binnen de wereldwijde organisatie IOSCO (International Organization of Securities Commissions) vervult AFM-voorzitter Hans Hoogervorst het vice-voorzitterschap van het beleidsbepalende Technical Committee. Daarnaast neemt Hans Hoogervorst als co-voorzitter deel aan de Financial Crisis Advisory Group (FCAG), die de IASB en FASB adviseert over de gevolgen van de kredietcrisis voor financiële verslaggeving. De inspanningen van de AFM zijn erop gericht problemen zoveel mogelijk in samenwerking met collega-toezichthouders op te lossen. Hiertoe vindt ook regelmatig bilateraal overleg plaats.

De kredietcrisis wordt onder meer bestreden met maatregelen waarvoor het voortouw in Nederland ligt bij het ministerie van Financiën en De Nederlandsche Bank. De AFM neemt deel aan de discussies over de lessen die uit de crisis moeten worden getrokken. Een van de issues is het zoveel mogelijk voorkomen van 'moral hazard'; de garantie dat de overheid problemen oplost, kan risicovol gedrag stimuleren. Ook de belo-

nings- en bonusstructuur binnen de financiële sector staat ter discussie, net als de rol van kredietbeoordelaars.

De huidige ontwikkelingen zullen onvermijdelijk leiden tot aanpassing van de regels en het toezicht. De AFM streeft daarbij zoveel mogelijk naar in elk geval Europese maatregelen. Binnen de Europese Unie zal in enige vorm een centrale toezichthouder gestalte moeten krijgen.

De contouren voor benodigde maatregelen in regulering en toezicht zullen in 2009 verder duidelijk moeten worden. De kredietcrisis laat in elk geval zien dat aandacht nodig is voor financiële producten die buiten de beurs om ('over-the-counter') worden verhandeld en voor professionele beleggers (voor wie het gedragstoezicht thans beperkt is). Daarnaast is het helder dat de structuur van het toezicht in Europa tekortkomingen vertoont. De gebrekkige harmonisatie van regels binnen Europa en de onafhankelijkheid waarin nationale toezichthouders kunnen opereren, biedt mogelijkheden tot toezichtsarbitrage binnen de interne markt. De resulterende 'race to the bottom' in het toezicht heeft het ontstaan van de crisis in de hand gewerkt. De begin 2009 uitgebrachte voorstellen van de Commissie De Larosière vormen naar de mening van de AFM een goed uitgangspunt voor verdere harmonisatie van regelgeving en een meer Europees vormgegeven toezicht.

## 2.2 Risicoverklaring

De AFM wijdt in dit jaarverslag voor het eerst een speciale risicoverklaring aan de belangrijkste bekende risico's. In dit jaarverslag wordt nadrukkelijk gekeken naar de risico's die de AFM signaleert in de markt, en naar risico's die de AFM signaleert op terreinen die buiten de formele bevoegdheden van de AFM liggen.

Het toezicht van de AFM is risicogestuurd. Dat betekent dat de prioriteiten in het toezicht afhankelijk zijn van de risico-analyse die de AFM maakt. Het gaat om risico's in de markt waartegen de AFM actie onderneemt, maar ook om risico's waartegen de AFM (nog) niet kan optreden maar die wel relevant zijn voor het functioneren van financiële markten. Het risicogestuurde toezicht van de AFM rust op twee pijlers. Enerzijds wordt een analyse van de markt gemaakt op basis waarvan thematische onderzoeks-, handavings- en andersoortige acties wor-

den ondernomen. Anderzijds worden op basis van concrete signalen lopende het jaar nieuwe prioriteiten gesteld.

In paragraaf 5.2.2 staat beschreven hoe de AFM het risico-management voor de organisatie aanpakt.

De AFM kan niet alle risico's aanpakken, zoals de politie ook niet op alle wegen de snelheid controleert of bij elk stoplicht een camera plaatst. De AFM wil vooral daar aanwezig zijn waar de risico's het grootst zijn. Overal aanwezig zijn is niet haalbaar en zou ook te kostbaar zijn.

Er zijn risico's die (nog) niet (voldoende) onderkend worden. De AFM hanteert een systematiek van signalering en prioritering die erop is gericht om het aantal 'onzichtbare' risico's zo klein mogelijk te houden. Een aantal risico's is bewust niet in deze opsomming opgenomen, omdat publieke uitlatingen van de AFM daarover op dit moment niet opportuun zijn.

#### Financiële dienstverlening

De AFM bevordert zorgvuldige, dus klantgerichte, dienstverlening aan consumenten. Op een aantal toezichtsgebieden is de naleving nog onvoldoende, vooral daar waar regelgeving relatief recent is ingevoerd. De AFM heeft initiatieven genomen die tot een betere naleving moeten leiden. Deze initiatieven passen in een veranderingsproces in de markt dat meerdere jaren beslaat. De voornaamste prioriteiten worden vermeld in de hoofdstukken 3 en 4, die het toezicht behandelen. De AFM benoemt in aanvulling daarop een aantal belangrijke uitdagingen.

De AFM signaleert risico's op **misselling**, de verkoop van producten die niet geschikt zijn voor de klant. Achtergrond hiervan is de manier waarop financiële instellingen omgaan met het klantenbelang. Het belang van de klant is voor – de top van – financiële bedrijven in veel gevallen nog steeds een minder belangrijke doelstelling dan bijvoorbeeld winst en omzet. Ook beloningsstructuren kunnen leiden tot de verkeerde prikkels.

Deze prikkels kunnen leiden tot een cultuur waarin het belang van de klant niet voorop staat. En dit kan weer leiden tot de ontwikkeling van producten die in eerste instantie goed zijn voor de winstgevendheid van het bedrijf maar minder goed voor de klanten.

In de praktijk ziet de AFM dat er aanbieders en adviseurs/bemiddelaars zijn die hun verantwoordelijkheid gedeeltelijk ontwijken door naar de andere partij te wijzen. Aan-

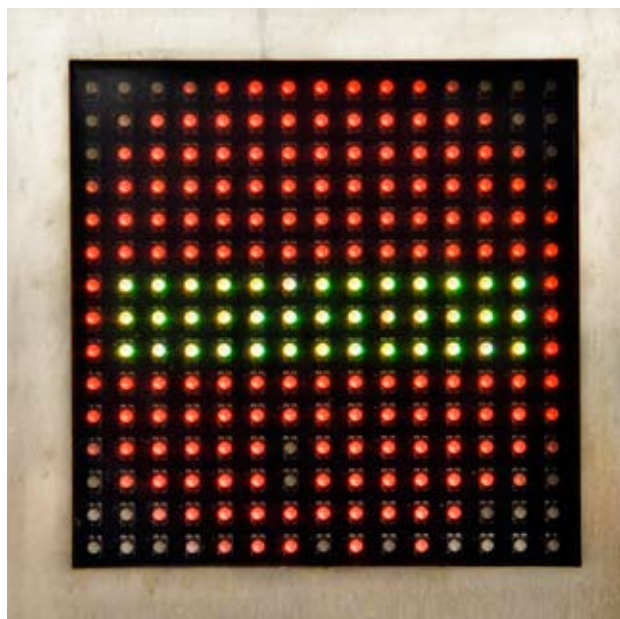
bieders ontwikkelen producten niet vanuit het klantperspectief en proberen door financiële prikkels adviseurs en bemiddelaars tot grotere omzet te stimuleren.

Wanneer daarbij *misselling* plaatsvindt, wijst de aanbieder naar de bemiddelaar als verantwoordelijke voor het foutieve advies. Uit commerciële overwegingen wordt de samenwerking met de betreffende adviseurs/bemiddelaars niet beëindigd, noch worden de overtredingen in voldoende mate bij de AFM gemeld. Evenzo wijzen sommige bemiddelaars op slechte producten en gebrek aan transparantie van aanbieders, zonder daaruit conclusies te trekken over het voortzetten van de samenwerking.

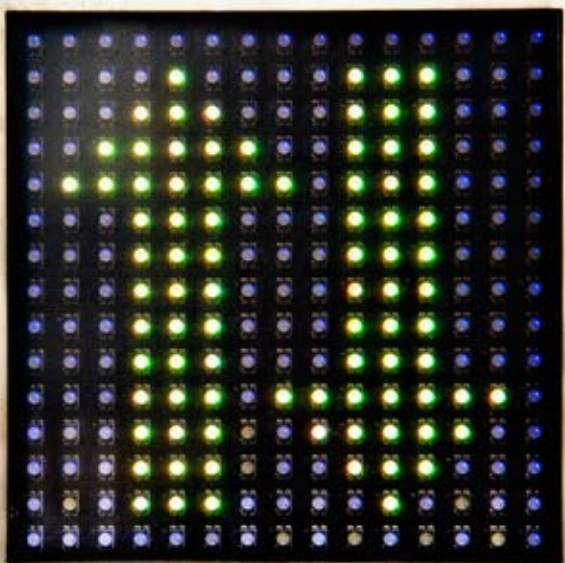
Zo wordt telkens de andere partij aangewezen als verantwoordelijke voor het marktfalen en wordt onvoldoende eigen verantwoordelijkheid genomen. Deze dynamiek draagt ertoe bij dat de kwaliteit van het advies, de adviesvaardigheden en transparantie in de financiële dienstverlening nog onvoldoende zijn. De AFM geeft hoge prioriteit aan acties op deze gebieden, waar nog aanzienlijke ruimte voor verbetering bestaat.

Aanbieders van financiële producten mogen onafhankelijke tussenpersonen geen bonussen meer betalen bij het behalen van bepaalde omzetdoelen. Gebonden tussenpersonen bij financiële instellingen die zelf ook aanbieder zijn mogen nog wel bonussen ontvangen. Deze ongelijkheid van speelveld is ongewenst.

Gegeven de zeer grote onzekerheden omtrent de economische ontwikkelingen ziet







de AFM grotere risico's bij advisering. Het is wenselijk dat adviseurs in voldoende mate extreme scenario's gebruiken bij het samenstellen van adviezen, zoals vermogensadviezen en hypotheekadviezen.

De adviezen van beleggingsondernemingen zijn nog onvoldoende in lijn met het klantprofiel van de consument. Het profiel leidt niet altijd tot een daadwerkelijk klantgerichte advisering. De AFM komt in 2009 met een leidraad op dit gebied om de adviespraktijk te laten verbeteren.

Er zijn ook risico's die minder prioriteit krijgen, maar die wel tot optreden leiden als er concrete signalen zijn van misstanden. Dit geldt bijvoorbeeld voor signalen dat de bedrijfsprocessen en risico's op het gebied van IT onvoldoende worden beheerd. Ook bestaan risico's bij in het buitenland gevestigde bijkantoren en grensoverschrijdende activiteiten van in Nederland gevestigde (beleggings)ondernemingen.

Investerings in **beleggingsobjecten** (zoals teakhout en wijnranken) kennen een zeer hoog risico door de kenmerken van de investeringen en het risico op misselling. De AFM houdt actief toezicht op deze beperkte groep vergunninghouders. Desondanks is het voor de AFM niet mogelijk om alle risico's rond deze investeringen te beheersen zonder een onevenredig hoge toezichtspanning, gelet op de beperkte groep vergunninghouders en relatief beperkte omvang van de markt. Als gevolg van deze kosten/baten afweging blijft een hoog rest-risico bestaan.

Er is veel concurrentie in de markt voor kredietverlening, waardoor er een sterke commerciële prikkel kan zijn om **(te) hoge kredieten** te verstrekken aan consumenten. De AFM richt haar toezicht voor een belangrijk deel op overkreditering.

Op dit moment is overkreditering een overtreding van de lichte categorie, waardoor boetes laag zijn en niet direct publiceerbaar. Hierdoor lijkt de afschrikkende werking van de handhaving door de AFM op dit gebied onvoldoende. De AFM is in overleg met het ministerie van Financiën om overkreditering aan te merken als een zware overtreding en boetes na opleggen direct te publiceren.

Bij krediet worden ook **inkomensverzekeringen** aangeboden, veelal tegen koopsom, waarbij zeer hoge provisies aan de bemiddelaar worden betaald. In juli 2008 is de vrijstelling van de adviesregels van de Wft voor deze verzekeringen op verzoek van de AFM ingetrokken. Toch lijken aanbieders en bemiddelaars deze bijproducten nog aan te veel consumenten te verkopen zonder dat deze zich bewust zijn van de zeer hoge kosten die daaraan gekoppeld zijn. De AFM werkt samen met het ministerie van Financiën of verplichte kosten transparantie voor deze producten een goede oplossing zou zijn.

Verder zijn er signalen dat **uitvaartverzekeringen** door een aantal partijen op onzorgvuldige wijze verkocht worden. Aangezien uitvaartverzekeringen vrijgesteld zijn van de adviesregels, kan de AFM hier minder effectief tegen optreden dan gewenst. De AFM onderzoekt in hoeverre zij met het huidige instrumentarium deze praktijken afdoende kan aanpakken.

Een volgend probleem in de bescherming van consumenten betreft de **pensioenen**. Door de economische crisis realiseren consumenten zich dat veel pensioenrisico's bij hen zijn komen te liggen. Hoe dat individueel uitpakt en samenhangt met (de afbetaling van) het eigen huis, hun pensioenopbouw en ander vermogen, is voor consumenten echter onvoldoende duidelijk. Bij de rechtstreeks verzekerde regelingen, — dit zijn de regelingen ondergebracht bij een pensioenverzekeraar — is het de vraag of altijd de optimale keuzes worden gemaakt. Er zijn signalen over de onvoldoende kwaliteit van een deel van deze producten en het advies. Transparantie en zorgplicht zijn nog beperkt. Pensioen is niet alleen een arbeidsvoorwaarde maar ook een financieel product, waarbij voldoende aandacht nodig is voor de belangen van de consument.

Andere risico's bevinden zich op de deelmarkten van **vastgoed-CV's en zogeheten gestructureerde producten**. Voor beide productsoorten is in principe een prospectus verplicht. De AFM toetst het prospectus op volledigheid en begrijpelijkheid volgens de marginale toets. Er is in het algemeen geen sprake van doorlopend toezicht en over de producten wordt geen doorlopende informatie verstrekt. Zelfregulering van beide deelmarkten biedt weinig soelaas of komt moeilijk tot stand, terwijl de risico's op het niet nakomen van verplichtingen enorm zijn toegenomen. De AFM maakt zich grote zorgen over de verkoop van deze beleggingsproducten aan particuliere beleggers. Een grote groep particuliere beleggers heeft onvoldoende begrip van de risico's van de betreffende producten. Hoewel deze producten veelal complex van aard zijn, is het toezicht op het aanbieden van deze producten beperkt. Dat is op Europees niveau bepaald.

Problemen doen zich vooral voor met betrekking tot de informatievoorziening. Er bestaat op dit moment geen voorgeschreven document, zoals de financiële bijsluiter die op toegankelijke wijze inzicht geeft in de karakteristieken en risico's van het product.

Zowel de AFM als het ministerie van Financiën heeft op Europees niveau aangegeven voorstander te zijn van grotere transparantie over dit soort producten. Er schuilt een groot gevaar in beleggen in producten die men niet begrijpt. De AFM zal zich daarom verder inspannen om de transparantievereisten en zorgplicht-bepalingen voor gestructureerde producten op de Europese agenda te krijgen.

Aanbieders die een inleg vragen van meer dan 50.000 euro of een emissieomvang kennen van minder dan 2,5 miljoen euro, zijn niet vergunning- of prospectusplichtig. Het vrijstellingsbedrag van 50.000 euro is bepaald vanuit de gedachte dat beleggers boven deze grens tot de professionals met voldoende kennis en ervaring moeten worden gerekend. In de afgelopen jaren blijkt een groot deel van de retail-beleggers relatief eenvoudig over dit bedrag te kunnen beschikken (overwaardehypotheek, kapitaal dat ter beschikking komt door een kapitaalverzekering of een erfenis). Daarmee zijn zij echter niet automatisch voldoende deskundig en professioneel.

De consequentie is dat de 50.000 euro grens te weinig bescherming biedt en niet langer geschikt is om het bedoelde onderscheid te maken. Gedacht zou kunnen worden aan de

verhoging van de vrijstellingsgrens tot 100.000 euro.

De AFM constateert daarnaast dat een groeiend aantal bedrijven gebruik lijkt te willen maken van **vrijstellingen**. Zij vallen dan niet onder de vergunningplicht. Sommige van deze bedrijven maken zich schuldig aan fraude en oplichting. Het afgelopen jaar heeft de AFM het toezicht geïntensiveerd, in nauwe samenwerking met de FIOD-ECD en het Openbaar Ministerie. Dit toezicht wordt voortgezet in 2009. De handhaving is hier afhankelijk van alle betrokken instanties in de handhavingsketen. De AFM is daarbij alert op de snelle opvolging van aangiftes.

De AFM heeft sinds eind 2008 (beperkte) mogelijkheden om toezicht te houden op oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen die voorheen niet onder het toezicht van de AFM vielen (Wet handhaving consumentenbescherming implementatie richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken). Grove misleiding kan daarmee worden aangepakt. Subtielere vormen zijn naar verwachting minder eenvoudig te bestrijden.

### Kapitaalmarkten

De AFM houdt toezicht op eerlijke en efficiënte kapitaalmarkten, waarop beleggers kunnen vertrouwen.

De AFM houdt actief toezicht op **marktmisbruik**. Dit toezicht is gebaseerd op voor de markt beschikbare informatie en actieve monitoring van koers- en omzetbewegingen. Deze vorm van toezicht levert veel signalen van mogelijk marktmisbruik op. Een risico voor deze vorm van toezicht is de hoeveelheid transacties die dagelijks plaatsvindt.

Het is belangrijk dat signalen goed kunnen worden opgepikt tussen de vele transacties. De AFM ziet weliswaar de transacties in aandelen die op de markten tot stand komen, maar heeft meestal geen directe toegang tot de individuele posities die worden ingenomen. Om signalen te kunnen onderzoeken is de AFM afhankelijk van informatie van instellingen.

De AFM is alert op signalen dat bedrijven niet goed omgaan met **koersgevoelige informatie**. Hier bestaat het risico dat beursgenoteerde ondernemingen cijfers en andere voor beleggers relevante informatie niet tijdig en juist naar buiten brengen.

Kapitaalmarkten zijn grensoverschrijdend. **Internationale samenwerking** is daarom van toenemend belang om marktmisbruik te kunnen opsporen en aanpakken. Ondanks de Europese harmonisatie zijn er nog grote verschillen tussen de lidstaten. De AFM zet zich in om de Europese samenwerking te versterken en te komen tot meer Europees toezicht.

Het uitgangspunt van internationale wetgeving is dat professionele beleggers weten wat ze doen en hun markten efficiënt organiseren. De kredietcrisis maakt duidelijk dat dit uitgangspunt met name op het gebied van kredietderivaten en -verzekeringen niet altijd opgaat. In het algemeen is er meer toezicht nodig op transacties die niet via de beurs verlopen (**'over-the-counter'**), zoals de handel in verzekeringen tegen kredietrisico's.

Het is belangrijk te voorkomen dat er ongewenste **gaten in het toezicht** zijn, gebieden die ten onrechte niet gereguleerd zijn. Op Europees niveau wordt gewerkt aan het instellen van toezicht op kredietbeoordelingsorganisaties en worden eerste stappen gezet in de richting van regulering van hedgefondsen. De AFM volgt deze initiatieven en draagt er waar mogelijk (kritisch) aan bij.

De MiFID heeft verschillende soorten concurrerende handelsplatformen geïntroduceerd. Deze concurrentie leidt tot lagere tarieven voor het uitvoeren van orders voor beleggers, maar ook tot meer **verspreide liquiditeit**. Minder concentratie van liquiditeit kan het lastiger maken om de beste plaats van uitvoering te vinden, en heeft daarmee het risico dat de prijsvorming voor de cliënt nadelig beïnvloed kan worden. In de huidige situatie van teruglopende liquiditeit vormt deze spreiding ook een extra risico voor de handel.

Onder de MiFID-regels verschuift een deel van de buiten beurs-handel naar gereguleerde handelsplatformen. Enerzijds lopen transacties die vroeger onzichtbaar bleven nu over gereguleerde platformen. Anderzijds kunnen transacties die eerst via gereguleerde platformen liepen nu uitwijken naar gemakkelijker toegankelijke niet-transparante systemen zoals 'dark pools'.

Het is de vraag wat het effect van de MiFID op de transparantie van de markt is. In de MiFID opgenomen regels voor pre- en post trade transparantie proberen deze nadelige effecten voor de transparantie van de prijsvorming zoveel mogelijk te compenseren. Een volledig beeld van de handel is voor de

AFM essentieel om de handelsgedragingen op onder toezicht staande platforms te kunnen analyseren. De meer gespreide handel maakt dit moeilijker. De AFM beschikt op grond van de MiFID over een systeem van transactierapportage. Om het volledig beeld van de handelsgedragingen te hebben heeft de AFM, naast geautomatiseerde eigen systemen, ook real time informatie van handelsplatformen nodig.

Ook de **afwikkeling van effectentransacties** blijft een punt van grote aandacht voor de AFM. De kredietcrisis heeft de waardering van posities en de bepaling van de aan te houden hoeveelheid dekking ('collateral') zeer actueel gemaakt.

Evenals bij het toezicht op marktmisbruik, geldt dat in de **financiële verslaggeving** van instellingen het risico bestaat dat slechte cijfers niet tijdig en transparant worden openbaar. In eerste instantie is dit de verantwoordelijkheid van instellingen. Daarnaast zijn de externe controles door accountantsorganisaties van groot belang om de kwaliteit van financiële informatie te waarborgen. De AFM besteedt uitgebreid aandacht aan de consequenties van de kredietcrisis voor de financiële verslaggeving en de rol van de accountants. Het is belangrijk dat in de financiële verslaggeving voor de beleggers de risico's zo duidelijk mogelijk in beeld worden gebracht en inzicht in de prestaties en vermogensposities wordt gegeven.

Op het gebied van financiële verslaggeving heeft de AFM beperkte bevoegdheden. De AFM signaleert bij de uitvoering van het toezicht op de financiële verslaggeving twee grote knelpunten in de wetgeving. In de eerste plaats is het toezicht gebaat bij een uitbreiding van zes naar twaalf maanden van de periode waarbinnen de AFM haar onderzoek kan doen. De zes maanden die de AFM nu heeft voor het onderzoek is te kort, mede vanwege Europese afstemming die plaats moet vinden. Daarnaast acht de AFM het wenselijk dat in de Wet toezicht financiële verslaggeving een verplichting wordt opgenomen voor instellingen om op verzoek van de AFM specifieke documenten te verstrekken indien de AFM van oordeel is dat door het verstrekken van deze documenten haar twijfel kan worden weggenomen.

## Organisatie

Zeer actueel is de problematiek rond de heffingen die de AFM volgens de wet moet opleggen. De huidige bekostigingssystematiek is complex en kan belemmerend werken. Onder toezicht staande instellingen willen terecht weten waar zij aan toe zijn, maar de huidige regeling is overmatig fijnmazig en ingewikkeld en leidt tot grote schommelingen in de hoogte van de jaarlijkse heffingen. Mede hierdoor moet de AFM veel tijd besteden en kosten maken om de heffingen te innen. Ook is er sprake van grote achterstalligheden bij de inning, vooral onder de groep adviseurs en bemiddelaars. Deze problemen zijn verergerd door een rechterlijke uitspraak die de AFM en het ministerie van Financiën dwong een groot aantal heffingen te herzien.

De AFM overlegt in 2009 met het ministerie van Financiën over een evaluatie van de bekostigingssystematiek. De branche zal hierbij betrokken worden.

Op basis van het systeem van risicobeheersing, dat wordt toegelicht in paragraaf 5.2.2, zijn in 2008 de volgende risico's geïdentificeerd:

### *Processen en informatiesystemen*

Nu het aantal toezichttaken van de AFM stabiliseert, wil de AFM (toezicht)processen en informatiesystemen verder optimaliseren en harmoniseren. Uiteraard is er sprake van samenhang hiertussen. Zowel processen als systemen dienen aan te sluiten op de continu veranderende omgeving en vergen dan ook structurele aandacht van de AFM.

### *Kwaliteit en kwantiteit personeel*

Het in dienst nemen en houden van voldoende medewerkers van hoge kwaliteit blijft een voortdurend aandachtspunt. Immers, de kwaliteit van het toezicht hangt in hoge mate af van de kwaliteit van het personeel van de AFM. Eén van de speerpunten op het gebied van personeel is dan ook de werving van kwalitatief hoogwaardig personeel.

### *Doorlooptijd signaal - zichtbare actie AFM*

De tijd die verloopt tussen het verkrijgen van een signaal uit de markt en het uitvoeren van een voor de markt zichtbare actie en/of publicatie is een factor die van invloed is op het vertrouwen in de markt, maar bovenal het vertrouwen van de markt in de AFM. Binnen alle randvoorwaarden waarmee de AFM rekening moet houden, wordt gewerkt aan het verder optimaliseren van snelle en flexibele risicogestuurde toezichts-

processen en het voor externe belanghebbenden zichtbaar maken van de resultaten.

### *Inzicht in (inter-)nationale financiële markten*

In het algemeen is één van de belangrijke risico's voor een toezichthouder dat deze onvoldoende inzicht heeft in en kennis heeft van de betreffende (inter)nationale financiële markten. De AFM zoekt dan ook structureel naar nieuwe wegen om relevante informatie te vergaren.

### *Integriteit*

De AFM heeft als gedragstoezichthouder op de financiële markten een belangrijke voorbeeldrol op het gebied van integriteit van de medewerkers individueel en van de organisatie als geheel. De geloofwaardigheid en het gezag van de AFM zijn sterk afhankelijk van haar eigen integriteit. Om de risico's van

*De AFM  
participeert  
actief in  
internationale  
initiatieven  
die het  
raamwerk  
van het  
toezicht  
verbeteren*



'noncompliance' tot een minimum te beperken zal in 2009 intern extra aandacht besteed worden aan het belang van integriteit.

Onder het motto 'Samen, Slimmer, Strakker' is een ambitieus verandertraject ingezet dat tot verdere versterking van de interne cohesie en de effectiviteit moet leiden. De hier gesignaleerde organisatierisico's zullen mee worden genomen in dit verandertraject.

### 2.3 De internationale omgeving

De doelstellingen van de AFM worden voor een belangrijk deel via internationale samenwerking bereikt. Deelname aan het internationale debat is dan ook van evident belang. De AFM speelt een zichtbare internationale rol. Deze contacten kunnen multilateraal, bilateraal of een combinatie van beide zijn.



De AFM participeert actief in internationale initiatieven die het institutionele raamwerk van het financiële toezicht verbeteren en de samenwerking tussen de toezichthouders professionaliseren, bijvoorbeeld in de vorm van zogenaamde 'colleges of supervisors' (zoals nu voor NYSE Euronext).

De praktijk leert dat financiële toezichthouders hun verwachtingen niet altijd waar kunnen maken. De huidige kredietcrisis geeft eens te meer aan dat de internationale coördinatie, samenwerking en afstemming tussen de financiële toezichthouders essentieel is.

#### CESR

Binnen Europa participeert de AFM in het Committee of European Securities Regulators (CESR), het samenwerkingscomité van de effectentoezichthouders van de EU-lidstaten, Noorwegen en IJsland. CESR is zowel een adviesorgaan voor de Europese Commissie als een onderling samenwerkingsverband van de effectentoezichthouders. De AFM heeft altijd een actieve rol binnen CESR gehad. Zij is vertegenwoordigd in expert- en operationele werkgroepen en draagt actief bij aan het secretariaat.

De werkzaamheden van CESR in 2008 concentreerden zich voornamelijk op de kredietcrisis en de uitwerking van de Ecofin Roadmap, waarin de belangrijkste conclusies zijn vermeld om de geconstateerde zwakheden in het financiële stelsel het hoofd te bieden. De kredietcrisis maakte duidelijk dat de samenwerking tussen toezichthouders moest worden geïntensiveerd; zo was er onder meer aandacht voor short selling, de ontmanteling van Lehman Brothers, geldmarktfondsen en fair value accounting (waarderen tegen marktwaarde). Daarnaast werd een advies uitgebracht aan de Europese Commissie over de regulering van credit rating agencies (CRA's).

Ook werd de discussie over de toekomstige structuur van het Europees toezicht en toezichtconvergentie voortgezet. Voornaamste wapenfeit voor de versterking van CESR, het Committee of European Banking Supervisors (CEBS) en het Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (CEIOPS) op korte termijn betrof de introductie van besluitvorming op basis van gekwalificeerde meerderheid (naast besluitvorming door middel van consensus). De AFM heeft bij al deze onderwerpen een actieve rol gespeeld.



*Eddy Wymeersch,  
voorzitter Committee of European  
Securities Regulators (CESR)*



# “Het licht van de toezichthouders moet overal gaan schijnen”

**Eddy Wymeersch begon zijn werk als CESR-voorzitter met het verbeteren van de structuren voor samenwerking binnen het Europese netwerk. ‘Maar al snel is de financiële crisis gekomen en was het alle hens aan dek.’**

Wymeersch volgde in 2007 oud-AFM-voorzitter Arthur Docters van Leeuwen op als voorzitter van CESR. Daarvoor was hij jarenlang bestuursvoorzitter van de Belgische Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantie-wezen.

De kredietcrisis liet zien dat de opvattingen van de kredietbeoordelaars niet altijd even betrouwbaar bleken. Daarom werd voorgesteld toezicht op credit rating agencies in te voeren. Verder onderzoekt CESR de handelwijze van Lehman Brothers, het optreden van de Amerikaanse beleggingsfraudeur Bernard Madoff en de risico's van credit default swaps. Die onderzoeken kunnen uitmonden in een advies aan de Europese Commissie om de transparantieregels aan te scherpen.

Een andere les uit de kredietcrisis is dat sommige financiële producten zo ingewikkeld waren dat niet alleen particuliere beleggers er weinig van begrepen. ‘Professionele beleggers zijn evenzeer bij de neus genomen. Ook zij hebben er duidelijk behoefte aan te weten met wat voor een product zij precies van doen hebben. De man in de straat zou wellicht geen toegang meer moeten kunnen krijgen tot deze derivaten. Tenslotte kun je bepaalde geneesmiddelen ook alleen maar op recept krijgen.’

Lang niet alle beleggingsfondsen en derivaten vallen onder het effectentoezicht, ook wel omdat deelname de ‘toezichtgrens’ van 50.000,- euro overschrijdt. Dat moet volgens Wymeersch veranderen. ‘Het donkere deel van de markt heeft het officiële deel besmet. Daarom moet het toezicht worden uitgebreid, zodat er geen donkere gebieden meer zijn. Het licht moet overal schijnen en dat vraagt om veel internationale samenwerking.’

CESR bevordert die internationale samenwerking op verschillende manieren. Jaarlijks speelt het knooppunt één tot anderhalf miljard meldingen van effectentransacties door van de ene naar de andere nationale toezichthouder. Dit moet het toezicht er op efficiënter maken. In geval van schending, bijvoorbeeld van de regels inzake marktmissbruik, coördineert het comité de aanpak van overtreders en bevordert het de samenwerking tussen de verschillende toezichthouders binnen de Europese Unie. Het comité is, als adviseur, ook betrokken bij het overleg met de Verenigde Staten of met andere landen over de harmonisering van financiële voorschriften en praktijken.

Maar niet alles is perfect. Het tempo van harmonisering ligt soms lager dan velen in de Europese Unie zouden wensen. Aan de andere kant botst de samenwerking binnen de EU op verschillen in de nationale wetgeving. Zo heeft CESR er in september 2008 bij de Europese effectentoezichthouders op aangedrongen een verbod op short selling in te voeren. De lidstaten blijken dit zeer verschillend te hebben opgepakt. ‘Het is eerder een chaos. Zeer teleurstellend, maar begrijpelijk gelet op de verschillen in de wetgeving.’ Ook bij de aanpak van de handhaving zijn de verschillen tussen de EU-lidstaten onwenselijk groot. Aan een centrale Europese toezichthouder, zoals is voorgesteld voor het prudentiële toezicht op banken, bestaat in het effectentoezicht minder behoefte, zegt Wymeersch. ‘Wel bestaat duidelijke behoefte aan meer gecentraliseerde regelgeving, die in alle lidstaten gelijk wordt toegepast. De toepassing kan dan nationaal blijven, mits het resultaat grotendeels gelijk is.’

‘De AFM speelt in het internationale veld een vooraanstaande en alom gewaardeerde rol. De rijke ervaring in de financiële markten maakt de AFM een belangrijke speler in het internationale overleg en in de regelgeving. Ik hoop dat we verder op deze belangrijke inbreng van de Nederlandse collega's kunnen rekenen.’

## IOSCO

De agenda van de International Organization of Securities Commissions (IOSCO), de wereldwijde organisatie van effectentoezichthouders, is in 2008 grotendeels door de kredietcrisis bepaald. De AFM neemt als lid van het Technical Committee van IOSCO deel aan de 'Task Force on the Subprime Crisis' die in het voorjaar van 2008 advies uitbracht aan het Financial Stability Forum (FSF), dat de mondiale aanpak van de gevolgen van de kredietcrisis coördineert. Ook over een strikter toezicht op credit rating agencies, waarvoor IOSCO in 2003 een Code of Conduct heeft opgesteld, dacht de AFM actief mee. In mei 2008 is Hans Hoogervorst gekozen als vice-voorzitter van het beleidsbepalende Technical Committee, waaraan de toezichthouders van de 15 grootste kapitaalmarkten deelnemen.

In november 2008 vond in Washington in G20-verband een topeverleg plaats over een hervorming van het internationale financiële stelsel. Eén van de gedachten is om, naast de vorming van colleges of supervisors voor de grootste internationaal opererende financiële instellingen, het IMF een meer centrale rol te geven. Tegen de achtergrond van deze bijeenkomst, die in het voorjaar van 2009 een vervolg zal krijgen, nam het Technical Committee het initiatief voor drie Task Forces: over 'short-selling', 'unregulated financial entities' en 'unregulated markets and products'. De AFM participeert in deze laatste Task Force.

## Monitoring Group

AFM bestuursvoorzitter Hans Hoogervorst is voorzitter van de zogenaamde Monitoring Group. Dit internationale comité ondersteunt het ontwikkelen van '*high quality international standards for auditing and assurance and accountant ethics and education*', het uitwisselen van zienswijzen over audit quality, en regulerings- en marktontwikkelingen die impact hebben op auditing. Een belangrijke taak is: het goedkeuren van het jaarlijkse budget van de Public Interest Oversight Board (PIOB) en de effectiviteit van de IFAC Reforms. Onder voorzitterschap van Hans Hoogervorst is overeenstemming bereikt over de tekst van het Charter van de Monitoring Group dat na definitieve ratificatie van de leden zal worden gepubliceerd. De leden van de Monitoring Group zijn: IOSCO, IAIS, EC, Basel Committee en World Bank. IFIAR en FSF zijn observers.

## IFIAR

Het International Forum for Independent Audit Regulators (IFIAR) is een forum van onafhankelijke toezichthouders op accountantsorganisaties. De toezichthouders delen hierin hun kennis over de auditmarkt en het toezicht hierop. IFIAR moet ook de samenwerking bij het toezicht en het samenwerken met andere internationale organisaties bevorderen.

IFIAR leden houden toezicht op de nationale accountantsorganisaties van de zogeheten global network firms (BIG 6/GPPC). Deze global accounting networks staan niet zelf onder toezicht, terwijl zij wel significante impact hebben op de nationale accountantsorganisaties en hun toezichthouders. Deze audit networks opereren mondiaal, hebben geen duidelijke thuismarkt en spelen bovendien een sterke rol in alle landen die vertegenwoordigd zijn in IFIAR. Internationale afstemming is noodzakelijk voor het toezicht op audit firms. IFIAR vervult daarin een belangrijke functie.

Deelname aan IFIAR draagt voor de AFM bij aan de effectieve en efficiënte uitvoering van het toezicht, met name op accountantsorganisaties die multinationals controleren. Steven Maijor is sinds september 2007 vicevoorzitter van IFIAR. Deze sleutelpositie stelt de AFM in staat om de professionalisering van IFIAR vorm te geven.

In 2008 is voor IFIAR een aantal cruciale stappen gezet: het Charter van IFIAR is aangenomen door de leden en de dialoog met de GPPC is, naar tevredenheid van alle betrokkenen, vormgegeven. Het voorzitterschap van de GPPC working group ligt bij de AFM.

## Financial Crisis Advisory Group

Hans Hoogervorst neemt als co-voorzitter deel aan de Financial Crisis Advisory Group (FCAG). Deze adviesgroep is ingesteld door de International Accounting Standards Board (IASB) en de Financial Accounting Standards Board (FASB). De groep heeft als taak de IASB en de FASB te adviseren over standard-setting implicaties van de kredietcrisis en de onafhankelijkheid van accounting standard-setting (due process en governance). Naar verwachting zal de adviesgroep haar werkzaamheden medio 2009 afronden.

## 2.4 Ontwikkelingen op het gebied van regelgeving

### Nationaal regime

Op 1 juli 2008 is het zogenaamde nationaal regime in werking getreden. Het nationaal regime is een vrijstellingsregeling van een deel van de Europese eisen in de Markets in Financial Instruments Directive (MiFID). Op 1 november 2007 zijn de MiFID-regels in Nederland in werking getreden. Dit is gebeurd door implementatie van de Europese richtlijn in de Wet op het financieel toezicht en haar uitvoeringsbesluiten.

De MiFID bracht nieuwe en zwaardere verplichtingen waaraan beleggingsondernemingen moeten voldoen, zoals gedragsregels en regels over de inrichting van de bedrijfsvoering. De invoering van de MiFID heeft ook gevolgen voor financiële dienstverleners die tevens beleggingsdiensten verlenen. Hierbij valt te denken aan tussenpersonen die adviseren over gecombineerde producten met een beleggingscomponent of die daarvoor orders ontvangen en doorgeven. Voorbeelden zijn effectenhypotheken, derde pijler pensioenproducten, bankspaarproducten en andere vermogensopbouwproducten met een beleggingscomponent.

Deze tussenpersonen zijn formeel ook 'beleggingsonderneming' en vallen daardoor in beginsel onder de reikwijdte van de MiFID. Omdat de toepassing van de MiFID-regels een grote impact zou hebben op dergelijke financiële dienstverleners, heeft het ministerie van Financiën gebruik gemaakt van de mogelijkheid die de MiFID biedt om een vrijstelling te ontwerpen. Deze vrijstelling is het nationaal regime. Dit regime houdt in dat de MiFID-eisen die onnodig belastend zijn voor de financiële dienstverlener via het nationaal regime verlicht worden.

De AFM heeft in de eerste helft van 2008 de sector uitvoerig geïnformeerd over de gevolgen van het nationaal regime, met als doel financiële instellingen in staat te stellen een weloverwogen keuze te maken om al dan niet gebruik te maken van het nationaal regime. Uiteindelijk hebben 6200 financiële dienstverleners zich geregistreerd voor het nationaal regime.

**Wet handhaving consumentenbescherming**  
Aanbieders die consumenten misleiden of die agressief handelen, krijgen te maken met de nieuwe richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken (OHP). Deze regels zijn via de

Wet handhaving consumentenbescherming (Whc) per 15 oktober 2008 van kracht geworden.

Zowel de Consumentenautoriteit als de AFM ziet toe op de naleving van deze wetgeving. De AFM heeft de exclusieve bevoegdheid om op te treden tegen overtredingen op financieel gebied. Aanbieders die op grond van de Wft zijn vrijgesteld van AFM-toezicht, zijn niet vrijgesteld van de Whc. De AFM kan langs deze weg alle financiële aanbieders aanspreken op bijvoorbeeld misleidende informatieverstrekking binnen de randvoorwaarden die de Whc hier aan stelt.

### Witwassen en terrorismefinanciering

Per 1 augustus 2008 zijn de Wet identificatie bij dienstverlening (Wid) en de Wet melding ongebruikelijke transacties (Wet MOT) samengevoegd in de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Met de Wwft is ook de derde Europese witwasrichtlijn geïmplementeerd in de nationale wetgeving. De AFM is, onder meer samen met de Nederlandsche Bank (DNB), verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving van de verplichtingen uit de Wwft. Het toezicht van de AFM met betrekking tot de Wwft, is gericht op het bewaken en bevorderen van de integere bedrijfsvoering en op het voorkomen dat instellingen bewust of onbewust betrokken raken bij het witwassen van geld.

De Wwft brengt ten opzichte van de Wid en de Wet MOT een aantal nieuwe bepalingen met zich mee. De nieuwe bepalingen zien op het cliëntenonderzoek dat op basis van een risicogeoriënteerde benadering wordt uitgevoerd. Instellingen hebben onder meer de verplichting om de uiteindelijke belanghebbende van een transactie te identificeren. Ook moeten zij extra maatregelen nemen bij zogenoemde 'politiek prominente personen' en in andere gevallen waarin een verhoogd risico bestaat op witwassen of financieren van terrorisme.

De Wwft introduceert ook een aantal versoepelingen voor de instellingen. Deze betreffen onder meer het tijdstip van identificeren en de identificatie van binnenlandse en buitenlandse rechtspersonen. Een aantal van deze nieuwe verplichtingen is overigens al langere tijd opgenomen in de Wet op het financieel toezicht, de Wet inzake de geldtransactiekantoren en de Wet toezicht trustkantoren.



### **Beleidsregel deskundigheid beleidsbepalers**

Na consultatie van diverse marktpartijen en afstemming met DNB heeft de AFM nieuwe beleidsregels vastgesteld over de deskundigheidseisen voor ondernemingsbestuurders en andere 'beleidsbepalers' op financiële markten. Deze zijn gepubliceerd in de Staatscourant.

Er is een nieuwe beleidsregel over vereiste bestuurlijke en leidinggevende vaardigheden. Er gold al een beleidsregel voor beleggingsondernemingen, beheerders van beleggingsinstellingen, beleggingsmaatschappijen zonder een aparte beheerder en bewaarders van beleggingsinstellingen. De nieuwe beleidsregel geldt ook voor financiële dienstverleners, marktexploitanten en aan beleggingsondernemingen verbonden agenten.

De ervaring in leidinggeven, administratieve organisatie en interne controle mag volgens de beleidsregel niet ouder zijn dan tien jaar; de oude eis is vijf jaar. De AFM heeft de eis verruimd omdat deze vaardigheden minder onderhevig zijn aan veranderingen in de markt of van regelgeving. De ervaring moet worden aangetoond met een curriculum vitae en referenties.

In totaal moet de beleidsbepaler minimaal twee jaar ervaring hebben. Nieuw is de eis dat hiervan minimaal één jaar aaneengesloten moet zijn geweest. Bij kleine financiële ondernemingen blijft een afwijkende eis gelden, die inhoudt dat de beleidsbepalers één jaar aaneengesloten ervaring moeten hebben. De eisen voor bestuurlijke vaardigheden zijn vrijwel ongewijzigd gebleven.

### **Nieuwe bevoegdheid om tijdelijke algemeen verbindende voorschriften vast te stellen**

De bevoegdheid tot het treffen van de maatregelen over short selling in 2008 is gebaseerd op een aanpassing van de Wet op het financieel toezicht (Wft). Op grond van de Wft hebben de AFM en DNB sinds 10 oktober 2008 de bevoegdheid tijdelijke algemeen verbindende voorschriften vast te stellen om de ordelijke en transparante financiële marktprocessen en de stabiliteit van de financiële sector te bevorderen. De bevoegdheid van de AFM om categorieën van transacties of handelorders aan te merken als (verboden) marktmanipulatie is eveneens op 10 oktober 2008 verduidelijkt in de Wft. De wetgever heeft dit gedaan om buiten twijfel te stellen dat de AFM bevoegd is maatregelen te treffen om marktmanipulatie te voorkomen.



### **Handhavingsbeleid**

De AFM en DNB hebben op 10 juli 2008 hun gezamenlijke handhavingsbeleid vastgesteld. In het handhavingsbeleid zijn de uitgangspunten voor de inzet van handhavingsinstrumenten opgenomen. Centraal staat dat de toezichthouders normconform gedrag bevorderen en ingrijpen bij overtredingen.

Het handhavingsbeleid noemt ook factoren die bepalend zijn voor de vraag welk handhavingsinstrument het best kan worden ingezet in een specifiek geval. Zo is van invloed of sprake is van samenloop met strafrechtelijke delicten, het onttrekken aan toezicht, een voortdurende overtreding of recidive.

Het huidige handhavingsbeleid vervangt de nota over hetzelfde onderwerp uit 2003. Met de inwerkingtreding van de Wet op het financieel toezicht per 1 januari 2007 werd het noodzakelijk het handhavingsbeleid 'technisch' te herzien. De AFM en DNB hebben deze gelegenheid aangegrepen om het handhavingsbeleid te actualiseren.

### **Verbetering transparantie financiële producten en diensten**

Er zijn stappen gezet in het verbeteren van de transparantie van producten en diensten.

In het najaar van 2008 is de AFM overleg gestart met de brancheverenigingen over de toepassing van de zogenaamde 'inducement-norm'. Deze open norm is per 1 januari 2009 opgenomen in het Besluit gedragstoezicht financiële ondernemingen. Bemiddelaars moeten vanaf 2009 nominale, pre-

# Centraal staat dat de toezichthouders normconform gedrag bevorderen en ingrijpen bij overtredingen

contractuele beloningstransparantie bieden. Dit betekent dat de bemiddelaar de consument, vóórafgaand aan de totstandkoming van de overeenkomst, moet informeren over de daadwerkelijke beloning die hij ontvangt. De bemiddelaar kan daarbij niet volstaan met percentages, maar zal het daadwerkelijk te ontvangen bedrag moeten weergeven.

In de loop van 2009 wordt het dienstverleningsdocument verplicht. Daarin is te lezen wat de dienstverlening van een tussenpersoon inhoudt en welke beloning daar tegenover staat. Met deze verdere invulling van de dienstentranparantie moet het waarden en vergelijken van adviesdiensten eenvoudiger worden.

De norm richt zich zowel tot beleggingsondernemingen als tot aanbieders, bemiddelaars en adviseurs in complexe producten of hypothecaire kredieten. Voor beleggingsondernemingen gold de inducement-norm op basis van de MiFID al sinds 1 november 2007. De AFM wil een duidelijk oriëntatiepunt zijn voor de markt over de toepassing van de inducement-norm. Zij wil guidance ontwikkelen over de toepassing van de inducement-norm, voor beleggingsondernemingen en voor financiële dienstverleners. In 2008 is daarover een visiedocument opgesteld dat is besproken met representatieve organisaties. In de eerste helft van 2009 vindt een consultatie van marktpartijen plaats over dit onderwerp.

Op het gebied van producttransparantie is verder gewerkt aan de aanpassing van de financiële bijsluiter. Met een financiële bijsluiter kunnen consumenten eenvoudig de eigenschappen van een complex product zien en kunnen ze producten onderling vergelijken.

Vanaf 1 maart 2009 is het mogelijk financiële bijsluiters op te stellen voor meer producten. De kostenparagraaf van de bijsluiter is verduidelijkt, opbrengstgaranties kunnen zichtbaar worden gemaakt en bankspaarp-producten kunnen in de bijsluiter worden ingepast. Voor direct ingaande lijfrentes en beleggingsobjecten zijn de bijsluiters het meest veranderd. De verbeteringen houden overigens niet altijd in dat meer informatie moet worden gegeven. Het nieuwe model voor een direct ingaande lijfrente is daarvan een mooi voorbeeld: daar is gekozen met name de hoogte van de periodieke uitkering bekend te maken.

In de eerste helft van 2009 voeren het ministerie van Financiën en de AFM een



meting uit van de effectiviteit van de financiële bijsluiter. Hiermee wordt gekeken of de financiële bijsluiter de consument voldoende helpt bij het begrijpen en vergelijken van financiële producten. Ook wordt gekeken naar de mate waarin de consument de financiële bijsluiter werkelijk onder ogen krijgt en hoe de financiële bijsluiter zich verhoudt tot de overige productinformatie. Bevindingen van deze effectiviteitsmeting kunnen mogelijk in een later stadium leiden tot verdere aanpassing van de regelgeving over de financiële bijsluiter.

#### **Verkennde analyse islamitisch financieren**

De AFM heeft samen met DNB een verkennde analyse naar islamitisch financieren uitgevoerd. De aanleiding voor de studie is de sterke opkomst in het Verenigd Koninkrijk van islamitische financiële producten en diensten. Binnen enkele jaren is een breed spectrum aan financiële producten en diensten geïntroduceerd voor de professionele en de particuliere markt. Daarbij heeft het Verenigd Koninkrijk wetgeving aangepast om een gelijk speelveld te creëren met conventionele financiële producten en diensten en vanuit het oogpunt van consumentenbescherming.

De studie van de AFM en DNB concludeerde dat de kennis van aanbieders, adviseurs en consumenten over dit onderwerp beperkt is. Er bestaan veel verschillende islamitische contractvormen om islamitisch te bankieren, die bovendien vaak juridisch complex zijn. Dit brengt specifieke risico's met zich mee, die kennis vereisen bij betrokken partijen. De meest gebruikte contractvormen van islamitische hypotheek vallen volgens het onderzoek nu buiten het gedragtoezicht. Een eventuele introductie van toezicht op islamitisch financieren zou dus politieke besluitvorming en wetgeving vereisen.

## **2.5 Innovatie van toezicht**

### **Open normen**

De afgelopen twee jaar is veel ervaring opgedaan met de toepassing van open normen. Open normen zijn verduidelijkt in onder andere onderzoeksrapporten en in een leidraad. Door de dialoog te zoeken met de markt geeft de AFM invulling aan haar rol als oriëntatiepunt. De AFM heeft hierop positieve reacties ontvangen. Toch wordt de toepassing en handhaving van open normen soms als moeilijk ervaren, zowel door toezichthouders als door marktpartijen. In

2008 heeft de AFM intern onderzocht hoe de verschillende afdelingen omgaan met open normen, om best practices in het toezicht te ontwikkelen en de beschikbare kennis te kunnen delen.

In het jaarverslag over 2007 is aangegeven dat de AFM in de eerste helft van 2008 een visiedocument zou voorleggen aan marktpartijen. Dit is niet gebeurd. Gaandeweg bleek in 2008 dat een visiedocument een theoretische exercitie zou worden.

*De toepassing  
en handhaving  
van open  
normen wordt  
soms als  
moeilijk  
ervaren*

### **Toezicht op maat**

In 2008 heeft de AFM een pilotproject uitgevoerd met als titel 'Toezicht op Maat 2008'. In deze pilot zijn negen grote financiële ondernemingen door de AFM geanalyseerd op de gebieden beheersing en openheid. De analyses zijn besproken met de ondernemingen. Dat maakte het mogelijk om eventuele gaten in de analyse of



verschillen van inzicht boven water te krijgen. Na de analysefase is met de ondernemingen besproken welke gevolgen de uitkomsten van de analyse hebben voor de focus en intensiteit van het toezicht door de AFM: meer of minder afstand, meer of minder vertrouwen in de interne beheersingsorganen van de onderneming, etc. Vervolgens zijn hierover werkafspraken gemaakt. Het toezicht wordt dus 'op maat' gesneden. Alle instellingen blijven echter onderhevig aan (steekproefsgewijze) controles.

De pilot is afgerond en is zowel door de AFM als de betrokken marktpartijen geëvalueerd. De uitkomsten van deze evaluatie zijn positief. De AFM zal Toezicht op Maat dan ook verder uitrollen over de overige grotere ondernemingen die onder het toezicht vallen en waarop de AFM doorlopend toezicht uitoefent. Deze uitrol zal gefaseerd gebeuren.

#### **Startersconsulent**

Sinds 1 juli 2008 heeft de AFM een startersconsulent. De startersconsulent geeft voorlichting aan ondernemers over de vergunningen en goedkeuringen die eventueel nodig zijn om bepaalde activiteiten op de Nederlandse financiële markten te kunnen uitvoeren.

De toegang tot de Nederlandse financiële markten via de AFM moet niet belemmerd worden doordat de voorlichting en informatie daarover niet optimaal is of omdat de procedures onnodig ingewikkeld zijn. De functie van startersconsulent is ingevoerd om één duidelijk loket te creëren.

#### **Kennismanagement**

Het effectief en efficiënt inzetten en ontwikkelen van kennis is cruciaal voor het succes van de AFM. Door de ontwikkeling die de AFM heeft doorgemaakt (groei in medewerkers, aantal toezichttaken en onder toezicht staande instellingen) is een gestructureerde benadering van kennismanagement belangrijk.

Een onderzoek naar bestaande behoeften in de praktijk, ervaringen in andere organisaties en algemene kennismanagementprincipes heeft geleid tot een aantal aanbevelingen in de vorm van concrete en zichtbare initiatieven en inbedding van kennismanagement in de strategische besluitvorming.

Om kennismanagement binnen de AFM verder vorm te geven is er een team ingesteld. Taak van het team is het opbouwen en onderhouden van expertise binnen de afdelingen door kennisplatforms en themagroepen op te richten en het opstellen van procedu-

res om kennis vast te leggen. Door het werken in afdelingsoverschrijdende projectgroepen wordt kennisdelen tussen afdelingen bevorderd en wordt opgebouwde kennis effectief verspreid binnen de gehele organisatie.

#### **Aanpassing organisatiestructuur**

De AFM heeft per 1 juli 2008 haar organisatie geherstructureerd. Met deze herstructurering is de aansturing en samenhang van de organisatie verbeterd.

Door de reorganisatie is in de top van de organisatie een managementlaag vervallen. De lagen van bestuur en directie zijn samengevoegd tot een managementgroep, bestaande uit drie bestuurders en twee directeuren. De managementgroep heeft een onderling sluitende taakverdeling waarbinnen geen doublures van verantwoordelijkheid tussen bestuursleden en directeuren plaatsvindt. Wel blijven de bestuursleden gezamenlijk statutair eindverantwoordelijk. Het aantal afdelingen is teruggebracht van 27 naar 15, plus twee stafafdelingen. Diverse taken zijn hiermee functioneel samengevoegd, om zo effectief en efficiënt mogelijk te werk te kunnen gaan. Het terugbrengen van het aantal afdelingen met een derde heeft geleid tot een vereenvoudiging van de aansturing, planning en verantwoording. De herindeling maakt het tegelijkertijd mogelijk flexibeler met de toezichtcapaciteit om te gaan.

De AFM werkt in 2009 aan verdere professionalisering. De ambities zijn hoog. De AFM wil een kwaliteitsorganisatie zijn die streeft naar operationele excellentie en die op een effectieve wijze gedrag in de markt weet te beïnvloeden. Onder het motto 'samen, slimmer, strakker' is een veranderingstraject gestart dat de komende jaren leidend zal zijn in het verder ontwikkelen van de eigen organisatie.

#### **Betere communicatie**

Communicatie is voor de AFM een toezichtsinstrument dat bijdraagt aan de missie om eerlijke en transparante financiële markten te bevorderen. De AFM heeft ook in 2008 gewerkt aan verbetering van de communicatie.

#### **Consumentenvoorlichting**

Uit onderzoek blijkt dat consumenten grote behoefte hebben aan onafhankelijke financiële hulpmiddelen en informatie. De AFM probeert consumenten zoveel mogelijk bewust keuzes te laten maken bij het afsluiten van een financieel product en daarbij de

eigen verantwoordelijkheid te stimuleren. De consumentenwebsite van de AFM heeft begin april 2008 een volledig nieuwe structuur en vormgeving gekregen. De website is een belangrijk onderdeel van de AFM-voorlichting aan de financiële consument.

vooral het aandeel gestegen van mensen die de AFM van naam kennen (van 22 procent naar 27 procent). De bekendheid van de AFM is hoger onder recente sluiters van een financieel product, vooral onder consumenten die recent in een beleggingsfonds zijn

In hoeverre kent u de Autoriteit Financiële Markten (AFM)?

	2004	2005	2006	2007	2008
ik heb er niet eerder van gehoord	66%	60%	67%	55%	46%
ik ken ze van naam	21%	23%	20%	22%	27%
ik ken ze van naam en weet globaal wat ze doen	10%	12%	10%	17%	18%
ik weet vrij goed wat ze doen	3%	4%	3%	6%	9%

Bron: AFM Consumentenmonitor

In tijden van financiële onrust zoeken consumenten naar betrouwbare informatie van een betrouwbare afzender. De AFM wil zo'n bron van betrouwbare informatie zijn. Naamsbekendheid is geen doel op zich, maar een middel om onze doelstellingen te halen.

De 'geholpen' naamsbekendheid van de AFM is in 2008 verder gestegen. Meer dan de helft van de ondervraagden kent de AFM van naam en ruim een kwart weet (globaal) wat de AFM doet. Ten opzichte van 2007 is

gestapt of individuele pensioenvoorzieningen hebben getroffen.

De naamsbekendheid wordt in het voorjaar en in het najaar gepeild. In de meting van oktober 2008 kent 57 procent de AFM tenminste van naam en weten drie op de tien consumenten (globaal) wat de AFM doet.

De spontane naamsbekendheid van de AFM (open vraag: 'Weet u welke instanties toezicht houden op de financiële markten?') blijft stabiel rond de 20 procent. De consument weet het toezicht beter van beleid te onderscheiden. Waar in het voorjaar van 2008 nog zeven procent het ministerie van Financiën als toezichthouder noemde, doet in het najaar nog maar twee procent dat.

In 2008 heeft de AFM acht nieuwe folders gemaakt. De folderlijn is tot stand gekomen na uitvoerig consumentenonderzoek. De folders zijn geschreven in eenvoudig Nederlands en bevatten een stappenplan dat de consument helpt bij het nemen van financiële beslissingen.

De AFM heeft folders over lenen, hypotheek, beleggen, beleggingsverzekeringen en pensioenen. Verschillende marktpartijen en maatschappelijke organisaties verwijzen op hun website al naar de AFMfolders. Begin 2008 zijn 10.000 exemplaren van de folder 'Verstandig lenen' verspreid via migrantenorganisaties.

Om consumenten op weg te helpen bij het maken van financiële keuzes heeft de AFM het afgelopen jaar ook een aantal hulpmiddelen ontwikkeld.



Door het testen van de ‘financiële beslisstijl’ krijgen consumenten bijvoorbeeld inzicht in waar ze gevoelig voor zijn als ze een financiële beslissing nemen en waar ze dus extra op kunnen letten.

Met behulp van de financiële-kennistest [www.weetwatjeweet.nl](http://www.weetwatjeweet.nl) kunnen consumenten hun kennis testen en vergelijken met die van de gemiddelde Nederlander. Weetwatjeweet heeft kennistesten over pensioenen (gelanceerd in maart 2008), lenen, hypotheek, beleggen en beleggingsverzekeringen. De AFM is tevreden over de redelijk succesvolle opstartperiode van het consumentenforum [www.geldwaardering.nl](http://www.geldwaardering.nl). Geldwaardering is in maart 2006 gelanceerd. De site biedt consumenten de mogelijkheid om van elkaars ervaringen te leren bij de keuze voor financiële producten. Om de betrouwbaarheid van het consumentenforum te verhogen, zal met name het aantal reacties verder moeten toenemen. De AFM verwacht dat andere partijen daar beter voor zijn gepositioneerd en ziet een initiatief als Geldwaardering niet per se als taak voor de gedragstoezichthouder op de financiële markten. De overdracht aan een nieuwe eigenaar bevindt zich in een vergevorderd stadium.

#### Publicatiebeleid

In 2008 heeft de AFM haar publicatiebeleid veranderd. Tot juni 2008 publiceerde de AFM boetes en lasten onder dwangsom niet alleen via een (pers)bericht op haar website maar ook via een advertentie in landelijke en/of regionale dagbladen. De beleidswijziging voorziet erin dat van geval tot geval een afweging wordt gemaakt of een advertentie nodig is. Hiermee bereikt de AFM bovendien een structurele kostenbesparing.

Lasten onder dwangsom, boetes en openbare waarschuwingen worden bekendgemaakt via een (pers)bericht op de website. In 2008 heeft de AFM elf persberichten over een boete, 45 persberichten over een last onder dwangsom en zes persberichten met een publieke waarschuwing uitgebracht. In een bericht kunnen meerdere boetes, lasten of waarschuwingen staan.

De toezichtmaatregelen zijn ook relevant voor consumenten, aangezien zij hiermee informatie krijgen die van belang kan zijn bij hun eigen keuzes. Zo legt de AFM lasten onder dwangsom op aan personen of bedrijven zonder vergunning. Deze zijn niet in het kader van een vergunningaanvraag beoordeeld door de AFM en staan niet onder

het (doorlopende) toezicht van de AFM.

In 2008 heeft zij 123 lasten onder dwangsom opgelegd en 12 publieke waarschuwingen gegeven. Hiervan waren 52 lasten onder dwangsom (42 procent) tegen illegale activiteiten.

Vóór de beleidswijziging in mei 2008 plaatste de AFM bij de publicatie van zeventien persberichten een advertentie met dezelfde tekst. De kosten van deze advertenties bedroegen in totaal bijna 140.000 euro. Door de beleidswijziging is er voor de 45 persberichten met een boete, last onder dwangsom of waarschuwing naar schatting 370.000 euro bespaard op advertentiekosten.

## 2.6 Dialoog

De AFM treedt in dialoog met partijen in de markt. Dit gebeurt onder meer via het Adviserend Panel.

#### CentiQ

De AFM is een partner van het platform CentiQ, een samenwerkingsverband van overheden, consumentenorganisaties, brancheorganisaties en wetenschap waarin onder meer het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud), Stichting Pensioenkijsker.nl, het Geldmuseum, Nederlandse Vereniging van Banken en het Verbond van Verzekeraars deelnemen. CentiQ wil fungeren als een wegwijzer in geldzaken. Door het geven van informatie en het uitvoeren van projecten die gericht zijn op het versterken van de positie van de consument op financieel gebied, wil CentiQ eraan bijdragen dat de consument op korte en ook op langere termijn ‘wijzer in geldzaken’ wordt.

In juni 2008 presenteerden de partners van CentiQ het Actieplan Wijzer in Geldzaken, waarin de koers voor de komende vijf jaar werd vastgesteld. De onderzoeken naar financieel inzicht onder volwassenen (juli 2008) en jongeren (oktober 2008) bieden een schat aan informatie om het financieel inzicht in Nederland te vergroten.



*Gerjoke Wilmink,  
directeur NIBUD*



## “Wij beschouwen de normen als een eerste stap, niet als het middel”

**In 2008 kreeg de samenwerking tussen de AFM en het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD) meer vorm. ‘Dat doet ons deugd’, zegt directeur Gerjoke Wilmink, ‘want wij vullen elkaar goed aan wat betreft bereik en doelgroep.’ Het NIBUD — gespecialiseerd in het informeren en adviseren over financiële beslissingen van consumenten — wordt al langer door de AFM als ‘expert’ ingeschakeld in bijvoorbeeld dossiers als consumentenkrediet en hypotheeknormen. In het verschiet ligt nu een nauwere samenwerking in consumentenvoorlichting, bijvoorbeeld door het koppelen van informatie op de websites van de beide instellingen.**

‘De AFM streeft naar eerlijke en transparante markten. Dat is een wat algemenere formulering dan onze doelstelling, namelijk de zelfredzaamheid van consumenten te verhogen door ze planmatig met geld om te laten gaan. Dat verschil in doelstelling zorgt er voor dat de AFM soms wat terughoudend is in de voorlichting aan consumenten. Dat vinden wij niet nodig: de consument heeft echt hulp nodig als hij zich wil ontwikkelen tot een kritische marktpartij, die de juiste vragen kan stellen als hij aan tafel zit met aanbieders en adviseurs.’

‘Natuurlijk is het belangrijk dat de financieel dienstverleners normen opgelegd krijgen en dat ze zich daarnaar gedragen. Het is duidelijk dat de rapporten van de AFM daar een grote bijdrage aan leveren: ze hebben een regulerende werking en zijn normstellend. Maar daar is niet alle heil van te verwachten. Er is per definitie een ongelijkheid in informatie tussen aanbieders en adviseurs enerzijds en consumenten anderzijds. Om die ongelijkheid te bestrijden moet je ook de positie van de consument versterken. Niet zozeer met kennis maar wel met kritisch vermogen, met de vaardigheid in ieder geval de goede vragen te stellen.’

Met die bagage moet de consument in staat zijn zichzelf beter te beschermen.

Transparantie aan de kant van aanbieders en adviseurs alleen is dus niet voldoende, zegt Wilmink. ‘Tenminste niet in de betekenis van het aanbieden van zoveel mogelijk

informatie. Dan ziet de consument door de bomen het bos niet meer. De informatie moet doelgericht zijn, en het doel is inzicht verschaffen in wat het betekent om te lenen, te sparen, te beleggen e.d.’

Het afgelopen jaar was het NIBUD, samen met de AFM, betrokken bij de gesprekken rond kredietnormen en gedragscodes voor aanbieders en adviseurs in hypotheek en in consumptief krediet. Wilmink: ‘Er is veel vooruitgang geboekt. Maar het NIBUD blijft benadrukken dat we de normen beschouwen als een eerste stap, en niet als het middel. Het volstaat niet om één algemene standaard te hanteren voor de maximale lasten die een consument zou kunnen dragen, hoe streng je die standaard ook maakt. Wij vinden dat ook de uitgaven van de klant in de sommen moet worden betrokken. Elke consument heeft immers zijn eigen, persoonlijke uitgavenpatroon. Daar moet een adviseur ook rekening mee houden als hij de risico’s van een financieel product in kaart brengt.’

Gerjoke Wilmink ziet het als een positief neveneffect van de recente ontwikkelingen op de financiële markten dat er nu meer aandacht is voor de risico’s van financiële producten. ‘Dit is een tijd die zich goed leent voor het versterken van de consument als marktpartij. Ik denk dat de AFM daarbij meer gebruik kan maken van de grote bekendheid die inmiddels is opgebouwd.’

### Nibud

De AFM wisselt ook expertise uit met het Nibud. Zo heeft het Nibud inhoudelijk geadviseerd bij de financiële-kennistest [weet-watjeweet.nl](http://weet-watjeweet.nl) van de AFM en heeft de AFM inhoudelijk geadviseerd bij de risicometer Lenen van het Nibud.

Beide partijen willen de samenwerking in de toekomst intensiveren. Hierbij kan gedacht worden aan coproducties van (online) hulpmiddelen. Om de samenwerking in goede banen te leiden wordt er een samenwerkingsconvenant opgesteld. Sinds kort zit de AFM ook in de adviesraad van het Nibud.

### Meldpunt Financiële Markten

In 2008 heeft het Meldpunt Financiële Markten van de AFM 12.259 meldingen van consumenten ontvangen. Consumenten kunnen bij het Meldpunt terecht met klachten, opmerkingen en vragen over een financieel product of een aanbieder van financiële producten.

Ruim een derde van de contacten betrof een vraag, 30 procent was een klacht en bijna tien procent betrof een vraag over de registratie van een financiële instelling. De topdrie vragen ging over verzekeringen, hypotheek en groenfondsen.

De AFM bemiddelt zelf niet bij klachten, maar kan consumenten wel de klachtenprocedure uitleggen. De AFM stimuleert klagers om een kopie van de klacht naar het Meldpunt Financiële Markten te sturen. De AFM gebruikt deze informatie in haar toezicht.

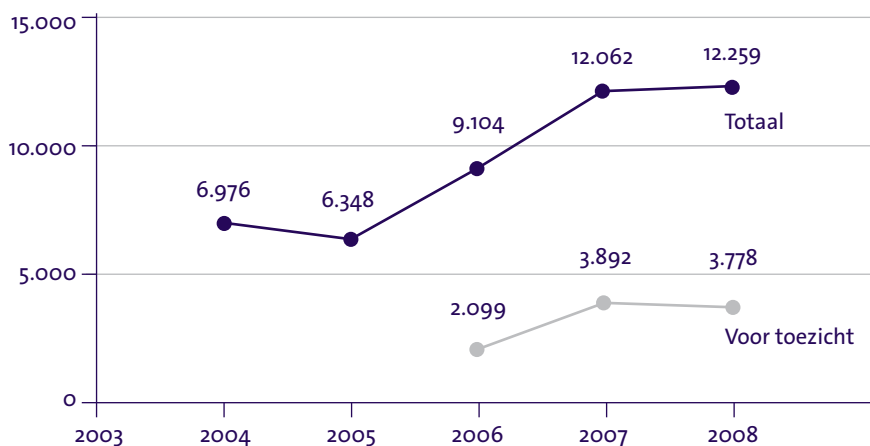
Zo kan de AFM voorkomen dat er meer klachten komen over de financiële onderneming; ongeveer een derde van de consumentencontacten leidt tot een signaal voor toezicht.

Het Meldpunt Financiële Markten werkt samen met de consumentenloketten van andere toezichthouders. Zo verwijst het door naar de Informatiedesk van DNB bij vragen over prudentieel financieel toezicht. Het Meldpunt heeft in oktober 2008 honderden vragen ontvangen over de depositogarantierегeling. In overleg met DNB is een aparte webpagina over de kredietcrisis gemaakt: [www.afm.nl/kredietcrisis](http://www.afm.nl/kredietcrisis).

### Overlegfora

De AFM heeft als stelregel te luisteren naar alle externe belanghebbenden. De dialoog met belanghebbenden kent een overlegstructuur met enerzijds bilateraal overleg (met koepelorganisaties en onder toezicht staande instellingen), en anderzijds een aantal vaste overlegfora. Vaste fora zijn het 'Adviserend panel van vertegenwoordigende organisaties' (overleg over beleidsvoorstellen en de begroting) en een aantal expertcommissies waarin specifieke kennis van de markt samenkomt.

Aantal contacten



Overzicht overlegfora	Aantal bijeenkomsten in 2008	Gespreksonderwerpen
Adviserend panel van vertegenwoordigende organisaties	2	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Jaarverantwoording 2007, uitvoering begroting 2008, uitvoering beleidsagenda 2008</li> <li>• Begroting 2009</li> <li>• Uitkomsten stakeholderenquête</li> <li>• Heffingsgrondslagen kosten toezicht</li> <li>• Onderzoek beleggingsadvies</li> <li>• Presentatie van ervaringen AFM met het toezicht op klikplicht</li> <li>• Presentatie consumentenonderzoek CentiQ</li> </ul>
Commissie Kapitaalmarkt	3	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Beleid en Casuïstiek Vaste onderdelen kapitaalmarkttoezicht: <ul style="list-style-type: none"> <li>• Toezicht Accountants</li> <li>• Toezicht Financiële Verslaggeving</li> <li>• Toezicht Emissies &amp; Openbare Biedingen</li> <li>• Toezicht Marktmissbruik</li> </ul> </li> <li>• Advies aan AFM inzake Rol van de Marktmeester bij Openbare Biedingen</li> <li>• Advisering over AFM beleidsissues</li> </ul>
Commissie financiële verslaggeving	3	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Toezichtgerelateerde onderwerpen, b.v. gevolgen kredietcrisis op financiële verslaggeving</li> <li>• Thematische onderzoeken</li> </ul>
Expertcommissie toezicht accountantsorganisaties	-	N.v.t. Deze commissie zal in 2009 van start gaan.

*De AFM heeft als stelregel te luisteren naar alle externe belanghebbenden*

Het Adviserend panel van vertegenwoordigende organisaties (ingesteld in 2004) omvat leden uit organisaties van zowel onder toezicht staande instellingen als financiële consumenten. De ministers van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid vaardigen een toehoorder af. Het panel bespreekt met name de kerndocumenten uit de planning- en controlcyclus.

De Commissie Financiële Consument (ingesteld in 2005) is in mei 2008 beëindigd. De contacten binnen het platform CentiQ bieden de AFM inmiddels voldoende gelegenheid om vraagstukken met betrekking tot de financiële consument waar nodig voor te leggen aan externe experts.

De Commissie Kapitaalmarkt is in april 2005 geïnstalleerd en bestaat uit 14 externe experts. Zij adviseert de AFM over casuïstiek, wetgevingsaspecten en interpretaties op het gebied van openbare biedingen, marktmissbruik, prospectusvraagstukken, financiële verslaggeving en toezicht op accountantsorganisaties. De Commissie Financiële Verslaggeving is in 2007 van start gegaan en adviseert over thema's op het gebied van

de Wtfov. De Expertcommissie toezicht accountantsorganisaties is eind 2008 geformeerd. Het is lastig gebleken geschikte kandidaten te vinden en dit heeft tot een verlate oprichting geleid. In 2009 start de commissie.

De leden van de diverse commissies zijn op de website van de AFM te vinden onder marktpartijen / governance / externe stakeholders.

De AFM overlegt ook periodiek met de verschillende brancheorganisaties op het terrein van de financiële dienstverlening in gezamenlijkheid. Beleidsthema's die eenieder raken zoals toezichtstrategie, en efficiëntie en effectiviteit van gezamenlijke zelfreguleringsinitiatieven staan op de agenda.

Ook met verschillende andere relevante brancheorganisaties is in 2008 bestuurlijk overleg gevoerd.

## 2.7 Kerncijfers

### AFM in het kort

De totale lasten van de AFM zijn in 2008 lager dan in 2007. Dit komt met name door lagere personeels- en huisvestingslasten.

Het ministerie van Financiën heeft in 2007 aangekondigd dat als onderdeel van de uitwerking van de taakstelling uit het regeerakkoord de AFM structureel acht procent van de toezichtlasten die voor 2007 zijn begroot, moet bezuinigen. De taakstelling dient in de periode 2008 tot en met 2011 in het voor de gehele rijksdienst geldende tempo (respectievelijk 12,5 procent, 25 procent, 50 procent en 100 procent) geëffectueerd te worden. Op het kostenkader wordt jaarlijks een door het ministerie van Financiën vastgestelde prijscompensatie toegepast. De gerealiseerde kosten in 2008 zijn – voor zover deze betrekking hebben op het kostenkader – tien procent lager dan het voor 2008 vastgestelde kader.

De stijging van het aandeel van de overheidsbijdrage in de afgelopen jaren hangt deels samen met de uitbreiding van taken van de AFM. Een aantal van die taken kan door hun aard niet verhaald worden op marktpartijen en wordt daarom bekostigd uit de overheidsbijdrage. Daarnaast heeft een uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven ertoe geleid dat een groter deel van de kosten door de overheid wordt vergoed. Hierdoor neemt het aandeel van de overheidsbijdrage in de totale lasten toe tot 35 procent in 2008.



De personele bezetting is ondanks de groei-ambitie voor 2008 ten opzichte van 2007 gelijk gebleven. Als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt is de AFM er in 2008 niet in geslaagd alle openstaande vacatures te vervullen.

Het percentage direct toezicht geeft aan welk deel van de totaal gewerkte uren van AFM-medewerkers wordt besteed aan het direct aan categorieën van instellingen te relateren deel van het primaire proces van de AFM, het houden van toezicht. Dit percentage is in de afgelopen jaren belangrijk opgelopen en stabiliseert op 52 procent.

In 2006 is het aantal onder toezicht staande instellingen explosief gegroeid als gevolg van de ondertoezichtstelling van de financiële dienstverleners. Na een verdere toename in 2007 is in 2008 het aantal onder toezicht staande instellingen licht afgenomen.

### Overzicht toezichtmaatregelen

De AFM opereert risicogestuurd: waar zijn de (mogelijke) problemen? Vervolgens wordt de vraag beantwoord hoe het probleem is op te lossen. Hierbij maakt de AFM gebruik van een mix van middelen, informele en formele.

De AFM kan informele instrumenten gebruiken, zoals het stimuleren van bepaalde initiatieven in de markt. Een informele toezichtmaatregel is het zogenaamde normoverdragend gesprek. Er zijn ook formele toezichtmaatregelen, zoals lasten onder dwangsom en boetes. De inzet van midde-



len is steeds gericht op het beoogde effect, eerlijke en transparante financiële markten. De kerncijfers laten zien dat de AFM in 2008 het toezicht heeft geïntensiveerd door de regels te handhaven waar overtredingen worden vermoed of vastgesteld.

Op het gebied van financiële dienstverlening is bijzondere aandacht geschonken aan de 'onderkant' van de markt, waar organisaties actief zijn zonder de vereiste vergunning. Ondernemingen mogen in het algemeen alleen financiële activiteiten verrichten met een vergunning. Daartoe moeten zij aan wettelijke eisen voldoen. Vergunninghouders staan onder toezicht van de AFM.

Het aantal opgelegde boetes is in 2008 fors gestegen, van zes naar twintig. Deze stijging is met name het gevolg van de aanpak van illegale financiële activiteiten, waar het aantal boetes steeg van één in 2007 naar zeven in 2008. Daarnaast steeg het aantal overige boetes van één naar vijf. Drie van de vijf 'overige' boetes in 2008 hadden betrekking op slechte advisering en het niet handelen in het belang van de klant door adviseurs en bemiddelaars.

Ook de groei van het aantal lasten onder dwangsom, van 77 naar 123, hangt samen met de aanpak van illegale financiële activiteiten. De AFM legt onder meer lasten onder dwangsom op als zij twijfels heeft over de legaliteit van bepaalde activiteiten. De betrokken ondernemers worden dan verplicht informatie te leveren. Ook kan de AFM bedrijven via een last onder dwangsom dwingen hun illegale activiteiten te staken. De AFM bracht ook twaalf publieke waarschuwingen uit over een of meerdere illegale activiteiten.

Met inwerkingtreding van de Wft per 1 januari 2007 publiceert de AFM in beginsel alle boetes. Het feit dat het aantal gepubliceerde boetes lager is dan het aantal opgelegde boetes is voornamelijk het gevolg van het tijdsverloop tussen oplegging en publicatie. Hetzelfde geldt voor de publicatie van lasten onder dwangsom. Hierbij speelt ook nog mee dat alleen de verbeurd verklaarde lasten onder dwangsom worden gepubliceerd.

Het aantal intrekkingen van vergunningen is toegenomen. De intrekking kan een sanctie zijn als een onderneming niet (meer) aan de wettelijke eisen voldoet. De intrekking kan ook op eigen verzoek gebeuren, al dan niet nadat de AFM gewezen heeft op wettelijke verplichtingen.

De AFM heeft in 2008 verder gewerkt aan het versterken van de klantgerichtheid van de financiële dienstverlening. In dit kader deed de AFM in 2008 verschillende aanbevelingen aan marktpartijen. Door de dialoog te zoeken met de markt geeft de AFM verdere invulling aan een aantal open normen, waardoor de kwaliteit van de hele sector verbetert. Boetes zijn opgelegd waar dienstverlening niet zorgvuldig genoeg was. De AFM was ook extra alert op overkreditering en trad op tegen het aanbevelen van te hoge hypotheeken.

Ook op het gebied van de kapitaalmarkten heeft de AFM haar handhavingsactiviteiten geïntensiveerd. De AFM houdt de ontwikkelingen op de effectenbeurzen scherp in de gaten. In 2008 startte zij verschillende onderzoeken naar marktmisbruik. Hieronder vallen marktmanipulatie, handel met voorwetenschap en het niet tijdig publiceren van koersgevoelige informatie. Het aantal aangiftes bij het Openbaar Ministerie is fors gestegen, van 13 naar 22, onder meer door aangiftes van het vermoeden van marktmisbruik.



**KERNCIJFERS AFM 2008**

	Realisatie				
	2004	2005	2006	2007	2008
<b>AFM IN HET KORT</b>					
Lasten (in miljoenen euro's) <sup>1</sup>	41,8	55,1	67,7	72,6	72,0
Aandeel overheidsbijdrage als percentage van de totale baten	25%	26%	26%	31%	35%
Personele bezetting in fte's (jaargemiddelde)	328	383	420	434	434
Percentage direct toezicht	43%	40%	52%	52%	52%
Aantal onder toezicht staande instellingen (schatting)	1.400	1.700	13.500	15.100	14.700
<b>OVERZICHT TOEZICHTMAATREGELEN<sup>2</sup></b>					
Aangiftes marktmisbruik	2	5	11	7	10
Aangiftes Wet melding zeggenschap	1	1			
Aangiftes Wet consumentenkrediet	11	10			
Aangiftes illegale financiële activiteiten	24	15	8	5	7
Overige aangiftes	4	7		1	5
<b>Totaal aantal aangiftes bij OM</b>	<b>42</b>	<b>38</b>	<b>19</b>	<b>13</b>	<b>22</b>
Boetes marktmisbruik	1	1	1	2	4
Boetes Wet melding zeggenschap	1	1	1		2
Boetes prospectusplicht		4			
Boetes openbare biedingen				2	2
Boetes reclameregels			1		
Boetes voor niet voldoen aan administratieve verplichtingen	2	5	1		
Boetes illegale financiële activiteiten				1	7
Boetes overig	10	8	6	1	5
<b>Totaal aantal boetes<sup>3</sup></b>	<b>14</b>	<b>19</b>	<b>10</b>	<b>6</b>	<b>20</b>
<i>Aantal gepubliceerde boetes<sup>3</sup></i>	3	7	0	2	14
Lasten onder dwangsom	12	14	12	77	123
Aanwijzingen	9	25	22	10	24
Aanwijzingen in de vorm van handelsmaatregelen		7	9	5	6
Publieke waarschuwingen	8	7	22	10	12
Stille curator	1	1	1	3	3
Intrekking vergunning	1	3	1	2	51
Civielrechtelijke maatregelen (Wtfv)				26	29
<b>Totaal aantal overige formele toezichtmaatregelen</b>	<b>31</b>	<b>57</b>	<b>67</b>	<b>133</b>	<b>248</b>
<i>Aantal gepubliceerde lasten onder dwangsom</i>	2	2	5	31	61
<b>Totaal aantal formele toezichtmaatregelen</b>	<b>87</b>	<b>114</b>	<b>96</b>	<b>152</b>	<b>290</b>
Aantal normoverdragende gesprekken/brieven		514	502	269	560

1) Dit zijn de jaarlijkse lasten zonder de afschrijvingslasten op geactiveerde voorbereidingskosten van nieuwe taken. Deze zijn in eerdere jaren namelijk al als lasten verantwoord. Als gevolg van een stelselwijziging met betrekking tot de waardering van boetes en lasten onder dwangsom zijn in verband met de vergelijkbaarheid tevens de cijfers voor 2007 aangepast.

2) Voor een nadere specificatie van de toezichtmaatregelen naar soort onder toezicht staande instellingen wordt verwezen naar het overzicht van prestatie-indicatoren achterin dit jaarverslag

3) Vanaf 2007 betreft dit het aantal opgelegde boetes. De cijfers tot en met 2006 betreffen het aantal beboete instellingen.

**TABEL: OVERZICHT BEROEPEN, BEZWAREN EN OVERIGE PROCEDURES**

Overzicht beroepen, bezwaren en overige procedures 2008	Ingediend	Afgehandeld
<b>BEROEPEN EN OVERIGE PROCEDURES</b>		
Beroepen	119	60
Hogere Beroepen	11	10
Voorlopige voorzieningen (bestuursrechtelijk)	25	26
Voorlopige voorzieningen (civielrechtelijk)	1	2
Civiele procedures	3	3
<b>BEZWAREN</b>		
Bezwaar heffingen effectentypisch gedragtoezicht (ETGT)	5	14
Bezwaar heffingen Cliëntenremisiers (CR)	0	2
Bezwaar heffingen Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta)	4	95
Bezwaar heffingen Wet financiële dienstverlening (Wfd)	34	158
Bezwaar heffingen Wet op het financieel toezicht (Wft)	196	218
Bezwaar heffingen overig	242	248
<b>Totaal aantal bezwaren op heffingen</b>	<b>481</b>	<b>735</b>
Overige bezwaren Wet op het financieel toezicht (Wft)	70	114
Overige bezwaren	107	80
<b>Totaal aantal overige bezwaren</b>	<b>177</b>	<b>194</b>
<b>Totaal aantal bezwaren</b>	<b>658</b>	<b>929</b>



# 3. Financiële dienstverlening

## Markttoegang

### *Minder vergunningaanvragen door verslechterde marktomstandigheden*

→ Er komt een aantal vergunningplichtige beleggingsdiensten bij.

#### Jaaragenda 2008

Na de afronding van de vergunningverlening aan circa 11.000 financiële dienstverleners is het aantal vergunningaanvragen in 2008 gestabiliseerd. Niet alleen op het gebied van financiële dienstverleners, maar over de gehele breedte van de markt was er nauwelijks sprake van groei. Vooral in de tweede helft van 2008 waren de marktomstandigheden moeilijk, wat invloed had op het aantal vergunningaanvragen bij de AFM.

De registratie van financiële dienstverleners die gebruik wilden maken van het nationaal regime - de Nederlandse uitzondering op de Europese regels voor beleggingsadviezen die zijn geïntroduceerd met de Europese MiFID-Richtlijn - was een belangrijke operatie. Door deze richtlijn zouden financiële dienstverleners voor verschillende beleggingsactiviteiten een nieuwe vergunning hebben moeten aanvragen als het nationaal regime niet was geïntroduceerd. Het nationaal regime maakt het voor verschillende beleggingsproducten mogelijk om met de bestaande Wft-vergunning actief te blijven. Wie hiervan gebruik wilde maken moest dat wel bij de AFM registreren. Uiteindelijk deden 6200 dienstverleners dat.

#### Vergunningen financiële dienstverleners

In 2008 werden in totaal 848 vergunningen aan financiële dienstverleners verleend en traden 977 financiële dienstverleners uit. Het aantal ingetrokken vergunningen door de AFM betrof 50. Op eigen verzoek was het aantal intrekkingen 927. Zeven vergunningaanvragen werden door de AFM afgewezen. Eind 2008 kwam het totaal

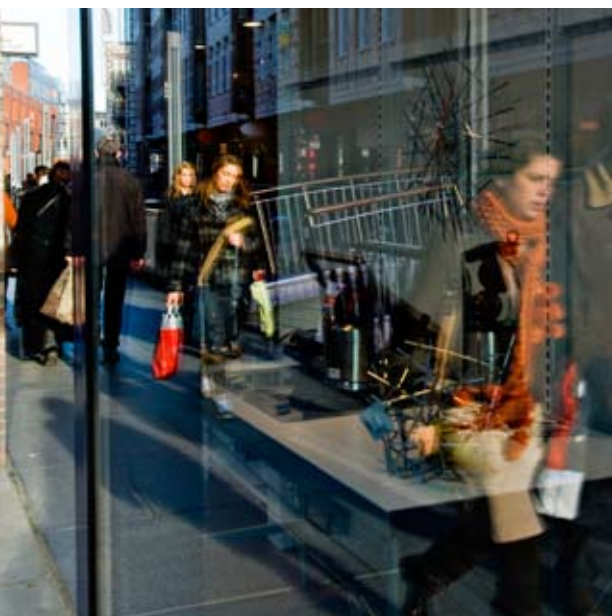
aantal financiële dienstverleners op 10.987. De meeste vergunninghouders bemiddelen in schadeverzekeringen (10.129, 92 procent), gevolgd door levensverzekeringen (9.397, 86 procent) en hypothecair krediet (7.913, 72 procent).

Het aantal vergunninghouders dat in één productsoort bemiddelt (bijvoorbeeld alleen schadeverzekeringen), is in 2008 met 10 procent gedaald van 951 naar 859, door uitbreiding of intrekking van de vergunning.



Het aantal vergunninghouders met een totaal pakket (een vergunning voor schade- en levensverzekeringen, hypotheek en consumptief krediet) is met 129 (2 procent) gestegen van 5.752 naar 5.881. Ondanks de daling in het totale aantal vergunningen, zijn er dus meer vergunninghouders die bemiddelen in het totale pakket.

Er zijn in totaal 7.190 vrijstellingen in het kader van het nationaal regime verleend. Dat is 65 procent van het totale aantal vergunningen.



### Vergunningen beleggingsondernemingen, -instellingen en -objecten

Aan beleggingsondernemingen, beleggingsinstellingen en beleggingsobjecten zijn in 2008 in totaal 51 vergunningen verleend. In dezelfde periode werden voor deze groep vijf vergunningaanvragen afgewezen. Van de 23 vergunningen die in 2008 werden ingetrokken gebeurde dit 22 maal op eigen verzoek van de instelling en in één geval werd de vergunning ingetrokken door de AFM.

#### Innovation Room

De AFM, DNB, de Belastingdienst, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het ministerie van Justitie en het ministerie van Financiën hebben als gemeenschappelijk initiatief de Innovation Room opgericht. Elke financiële onderneming kan bij de Innovation Room terecht om snel en eenvoudig bij de overheid haar innovatieve producten en diensten te toetsen op consequenties op het gebied van regelgeving en toezicht. De Innovation Room is opgericht om het vernieuwende vermogen van de financiële sector te vergroten.

In 2008 zijn meerdere initiatieven voor nieuwe financiële ondernemingen in de Innovation Room besproken. In veel gevallen bleken de plannen te passen binnen de bestaande kaders. Begin 2009 is de eerste instelling van start gegaan die via deze gezamenlijke aanpak een nieuwe financiële dienst kon gaan aanbieden. NPX is een beleggingsonderneming die beleggers de mogelijkheid biedt vastgoed participaties te kopen en verkopen.

#### PRESTATIE-INDICATOREN MARKTOEGANG

	2008	2007
Aantal afwijzingen van vergunningaanvragen	12	558
Aantal intrekkingen van verleende vergunningen op eigen verzoek	949	1.176
Aantal intrekkingen van verleende vergunningen door AFM	51	2
Aantal verleende vergunningen	899	3.905

#### KOSTEN PER HEFFINGSCATEGORIE MARKTOEGANG

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2008	2008	2007
Specifieke verrichtingen aanbieden	757	1.109	2.200
Specifieke verrichtingen optreden als clearinginstelling	1	2	3
Specifieke verrichtingen verlenen van beleggingsdiensten en het verrichten van beleggingsactiviteiten	857	1.452	913
Specifieke verrichtingen adviseurs en bemiddelaars	2.938	3.796	9.443
Specifieke verrichtingen bemiddelen opvorderbare gelden	3	85	0



*Marcel van Leeuwen,  
voorzitter van de Stichting  
Excellent Adviseren*





# “Het is tijd voor een positieve visie op financiële advisering”

**We hebben een periode achter de rug waarin de AFM zich in de financiële adviessector noodzakelijkerwijs vooral heeft geprofileerd als waakhond. Ik denk dat het een uitdaging is voor de toezichthouder die rol nu meer te combineren met die van inspirator, zodat ook op een positieve manier de gewenste kwaliteitsverbetering wordt gestimuleerd.**

Marcel van Leeuwen, directeur van financieel dienstverlener EBC Nederland en voorzitter van de Stichting Excellent Adviseren, ziet voldoende mogelijkheden voor een dergelijke rol voor de AFM. ‘De inhoud is er al: kijk naar de website van de AFM, kijk naar de grote hoeveelheid informatie die al beschikbaar wordt gesteld, zowel voor consumenten als voor marktpartijen. Het gaat mij vooral om de schroom die de AFM lijkt te hebben om meer bekendheid te geven aan de mogelijkheden tot interactie met de toezichthouder. Die schroom is niet nodig.’

Van Leeuwen ziet een positieve rol weggelegd voor de AFM bij het versterken van het vertrouwen in de financiële adviesbranche. ‘Natuurlijk, dat is eerst en vooral de verantwoordelijkheid van onze sector zelf. We maken een moeilijke periode door en er zijn veel dingen misgelopen. Het is dan ook een goede zaak dat de AFM in 2007 begonnen is met een grote schoonmaak en dat daar in 2008 mee is doorgegaan. Maar met boetes verstrekken en vergunningen intrekken ben je er niet. Daarom ben ik heel blij dat de AFM inmiddels ook een heldere, positieve visie uitdraagt op de toekomst van ons mooie vak: een visie van een toekomst waarin de klant centraal staat, waarin de adviseur er is om de klant te verlossen van de zorgen over zijn financiële toekomst en waarin volgestrekte transparantie bestaat over de manier waarop hij daarvoor wordt betaald. Ik sluit me graag aan bij die visie.’

Maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan, relativeert Van Leeuwen. Aanpassing aan de nieuwe eisen (‘Er is in korte tijd echt heel veel nieuwe wet- en regelgeving op ons afgekomen’) vergt veel van de flexibiliteit en het ondernemerschap van de adviseur en

zijn bedrijf, zeker omdat die aanpassingen moeten worden doorgevoerd in een periode van conjuncturele neergang. ‘Daar kunnen we alle hulp bij gebruiken, ook van de AFM.’

Van Leeuwen draagt daar met de oprichting van de Stichting Excellent Adviseren eveneens aan bij. ‘We slaan in dit vak nieuwe wegen in, voor een belangrijk deel gedreven door de nieuwe wetgeving. In de praktijk zie je dat adviseurs daar op verschillende manieren invulling aan geven. Het is de bedoeling van dit platform dat best practices worden uitgewisseld. De kwaliteitsimpulsen die het vak nu krijgt, die willen we met elkaar delen.’

De stichting zoekt nadrukkelijk de dialoog met de AFM. ‘We merken dat veel vakgenoten aan het zoeken zijn. Men vraagt zich af: wat wil de toezichthouder nu precies, hoe kan ik handen en voeten geven aan de nieuwe regels? Die vragen komen voort uit de aanpak van de AFM, waarbij niet elke stap in detail wordt voorgeschreven. Dat creëert hier en daar onzekerheid. Maar ik ben zeer te spreken over de mogelijkheden die er zijn om hierover met de AFM in overleg te treden, en over de mogelijkheden die we krijgen om zelf invulling te geven aan het kader dat de wet voorschrijft. Ik zie ook dat de AFM dat stimuleert en zodoende als inspirator optreedt.’

Van Leeuwen is een groot voorstander van de genoemde aanpak. ‘Het alternatief is het moeten afvinken van ellenlange lijsten, met als gevolg dat alles is gestandaardiseerd. Juist in de financiële advisering, waar we ernaar streven dat de klant centraal staat, is absolute uniformiteit geen goede zaak. Iedere klant is immers uniek, niemands persoonlijke omstandigheden zijn gelijk aan die van een ander. Daar moet de financiële advisering bij aansluiten en dus is het ondenkbaar dat er geen mogelijkheden zouden zijn tot differentiatie. Al met al kan ik zeggen, we zijn op de goede weg!’

## Adviseurs en bemiddelaars

# Vereiste cultuuromslag adviseurs en bemiddelaars vraagt veel aandacht

→ Een significante verbetering van de informatieverstrekking en advisering vraagt om een cultuuromslag in de markt van productgerichte verkoop naar klantgericht advies.

## Jaaragenda 2008

In de categorie adviseurs en bemiddelaars zitten niet alleen de 'tussenpersoon op de hoek van de straat', maar ook grote franchiseketens en de banken. Ook zij vervullen een advies- en bemiddelingsrol.

Een van de speerpunten in het toezicht op adviseurs en bemiddelaars van financiële producten in 2008 was de aanpak van de onderkant van de markt. Het gaat dan om slechte advisering, illegale activiteiten (advisering zonder vergunning) of integriteitsproblemen. Tegelijkertijd waren de inspanningen erop gericht om in het algemeen de kwaliteit van advies te verbeteren.

### Onderkant

De AFM heeft in 2008 ruim 132 formele toezichtmaatregelen genomen tegen financiële adviseurs en bemiddelaars. Het ging om sancties voor slechte adviezen over hypotheek en beleggingsverzekeringen, illegale activiteiten en integriteitschendingen. De maatregelen zijn het resultaat van verhoogde inspanningen van de AFM in deze

sector en de scherpere aandacht voor integriteit.

De AFM trok 47 vergunningen of deelvergunningen in en legde 69 lasten onder dwangsom op. Vier instellingen kregen een boete opgelegd van de AFM en in drie zaken deed de AFM aangifte bij het Openbaar Ministerie. Acht zaken leidden tot een aanwijzing, 21 dossiers tot een normoverdragend gesprek. Ook publiceerde de AFM een publieke waarschuwing en deed ze een melding van een ongebruikelijke transactie.

Het aantal maatregelen tegen vergunninghouders is sterk toegenomen ten opzichte van 2007, toen 60 maatregelen werden genomen. Naast deze maatregelen pakte de AFM in 2008 eveneens enkele tientallen illegale tussenpersonen aan, ondernemingen die zonder vergunning actief waren op de financiële markten. Niet zelden betrof dit adviseurs die een vergunning aanvroegen bij de AFM, maar na afwijzing toch actief bleven met het adviseren en verkopen aan consumenten.

Formele toezichtmaatregelen en normoverdragende gesprekken adviseurs en bemiddelaars	2008
Last onder dwangsom	69
Intrekking (deel)vergunning	47
Boete	4
Aanwijzing	8
Publieke waarschuwing	1
Aangifte	3
<b>Formele toezichtmaatregelen</b>	<b>132</b>
<b>Normoverdragende gesprekken</b>	<b>21</b>
<b>Totaal maatregelen</b>	<b>153</b>



Zoals aangekondigd bij de presentatie van het jaarverslag over 2007 heeft de AFM in 2008 ook gericht onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de dienstverlening van bemiddelaars. De AFM heeft hierbij veel aandacht gehad voor advisering op het gebied van hypotheek en beleggingsverzekeringen. Bij diverse bemiddelaars is helaas geconstateerd dat zij ondermaatse of slechte adviezen geven.

Zorgwekkend is dat de onderzochte bemiddelaars bij negen van de tien bekeken adviezen waarin zij een hogere hypotheeklast adviseerden dan de CHF-toetsnorm, niet konden onderbouwen dat deze overschrijding verantwoord zou zijn. Hierdoor schoten deze bemiddelaars tekort in hun verantwoordelijkheid om een te hoge hypotheeklast te voorkomen.

#### Hypotheekfraude

Bij hypotheekfraude krijgt de aanvrager onder valse voorwendselen een hypotheek, al dan niet met de intentie deze lening ooit terug te betalen. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van valse of vervalste identiteitspapieren, werkgeversverklaringen, inkomensbescheiden en vastgoedtaxaties. In geval van hypotheekfraude varieert de betrokkenheid van bemiddelaars van vervalsing van stukken als 'extra service' aan de cliënt om deze aan een hogere lening te helpen tot het doelbewust faciliteren van criminele vastgoedtransacties en het witwassen van vermogens met behulp van hypotheek. Hoewel de exacte omvang van hypotheekfraude in Nederland onbekend is, wordt het beschouwd als een belangrijke schakel in vastgoedgerelateerde fraude.

De AFM is in de periode 2007-2008 32 onderzoeken gestart naar bemiddelaars met een vergunning van de AFM die op enige wijze betrokken waren bij hypotheekfraude. In enkele gevallen bleken ook bemiddelaars zonder vergunning van de AFM betrokken te zijn bij hypotheekfraude.

De AFM heeft naar aanleiding van de onderzoeken een reeks maatregelen opgelegd aan de betrokken bemiddelaars. Op basis van de bevindingen uit het AFM-onderzoek zijn vier vergunningen door bemiddelaars ingeleverd. De AFM overweegt één vergunning in te trekken bij een bemiddelaar die in hoger beroep veroordeeld is voor hypotheekfraude en twee vergunningen zijn ingetrokken nadat hypotheekfraude werd vastgesteld door de politie en de Belastingdienst. Daarnaast zijn drie aanvragen afgewezen omdat de

betrouwbaarheid van de bestuurder niet meer buiten twijfel stond wegens betrokkenheid bij hypotheekfraude en werd één aanvraag ingetrokken door de bemiddelaar in verband met het onderzoek door de AFM. De AFM is van plan enkele boetes op te leggen in verband met hypotheekfraude. Dit betreft gevallen waarbij de bemiddelaar frauduleuze aanvragen heeft aangenomen van dienstverleners zonder vergunning.

#### Kwaliteit hypotheekadvies

In 2006 heeft de AFM aangekondigd dat haar aandacht verschuift van het vergroten van transparantie naar het verbeteren van de kwaliteit van advies. Het eerste branche-



brede onderzoek richtte zich op adviezen van grote banken en bemiddelaars aan consumenten over hypothecair krediet. Met het in november 2007 gepubliceerde hypotheekrapport heeft de AFM aan marktpartijen een oriëntatiepunt verschaft. In 2008 heeft de AFM contacten onderhouden met grote banken en bemiddelaars over hun inspanningen om hun adviesproces te verbeteren op basis van de gegeven oriëntatie. In de tweede helft van 2009 zal de AFM onderzoeken in welke mate dit heeft geleid tot verbetering van de advisering door grote banken en bemiddelaars. Hierover zal de AFM opnieuw publiceren.

### **Verbeteren gemiddelde kwaliteit**

Een deel van de activiteiten in 2008 had als doel om de gemiddelde advieskwaliteit te verbeteren, bijvoorbeeld door het verhelderen van normen en het delen van goede en slechte voorbeelden. De markt zelf heeft hier ook haar verantwoordelijkheid genomen.

Diverse brancheverenigingen hebben voorlichting en ondersteuning gegeven aan hun achterban over specifieke punten die naar voren zijn gekomen uit AFM-onderzoeken naar hypotheekadvies en de zorgplicht bij beleggingsverzekeringen. Een aantal van deze punten is ook meegenomen in opleidings- en Permanente Educatie trajecten. Adviessoftware die door het grootste deel van de markt wordt gebruikt is aangepast.

De Stichting Financiële Dienstverlening heeft op basis van het self-assessment gerichte adviezen gegeven aan financieel dienstverleners om de adviespraktijk te verbeteren en algemene voorlichting gegeven door middel van een eigen nieuwsbrief en publicatie van veelgestelde vragen op de website. De kwaliteitsorganisaties hebben bijgedragen aan een betere invulling van de Wft-normen door het uitvoeren van audits het beschikbaar stellen van hulpmiddelen en het doen van aanbevelingen. Aan de bovenzijde van de markt is de Stichting Excellent Adviseren opgericht, die zich ten doel stelt om dit deel van de markt een grotere zichtbaarheid te geven door bijvoorbeeld 'best practices' te verspreiden.

### **Beleggingsverzekeringen**

In 2006 heeft de AFM aangekondigd dat zij met de verworven bevoegdheden in het toezicht extra aandacht zou schenken aan beleggingsverzekeringen. Een vertrouwelijk AFM-rapport uit 2005 over de relatief hoge kosten van beleggingsverzekeringen heeft veel beroering in de markt veroorzaakt. De AFM is in 2007 bij grote marktpartijen een nieuw onderzoek gestart naar het verkoopproces van beleggingsverzekeringen,

toegespitst op beloofde rendementen bij het afsluiten en het advies aan consumenten. In juli 2008 is de onderzoeksrapportage gepubliceerd (zie hoofdstuk aanbieders).

Verder heeft de AFM in 2008 op basis van risico-inschattingen en signalen bij diverse kleine en middelgrote bemiddelaars onderzoeken verricht naar de kwaliteit van adviezen over beleggingsverzekeringen. Deze onderzoeken richtten zich op de vraag of er bij de betreffende bemiddelaars sprake was van *misselling* met betrekking tot beleggingsverzekeringen. De signalen die de AFM heeft ontvangen bleken zeer waardevol. In alle gevallen heeft de AFM tekortkomingen in de inventarisatie van het klantprofiel aangetroffen. Deze tekortkomingen varieerden van het in zijn geheel niet inventariseren van (delen van) het klantprofiel tot inventarisaties met onvoldoende diepgang of met tegenstrijdigheden. Verder bleek dat bij de advisering vaak geen rekening is gehouden met de geïnventariseerde gegevens.

### **Beloningen en kosten**

In nauw overleg met betrokken marktpartijen en het ministerie van Financiën heeft de AFM veel tijd besteed aan de harmonisering van de verschillende regels rond de beloningen van adviseurs en bemiddelaars en de transparantie van kosten bij de verkoop van financiële producten. Deze harmonisatie leidt in 2009 tot meer duidelijkheid bij de consument over de provisies die de adviseur krijgt van de aanbieder van een hypotheek, beleggingsverzekering of ander complex financieel product. Tegelijkertijd zal in de loop van 2009 de inducement-norm van kracht worden. Die verbiedt bonusprovisie, tenzij kan worden aangetoond dat deze niet ten koste gaat van het advies aan de klant en de kwaliteit van de dienstverlening wordt bevorderd. Aanbieders en adviseurs moeten ook inzicht geven in de kosten die worden betaald bij de aanschaf van een financieel product.

## Prestatie-Indicatoren Adviseurs en bemiddelaars

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	78	113
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	82	96
Aantal lopende thema-onderzoeken	4	6
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	21	58
Aantal formele toezichtmaatregelen	132	60

## Kosten per heffingscategorie adviseurs en bemiddelaars

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Doorlopend toezicht adviseurs en bemiddelaars	18.682	15.227	12.536

*De markt zelf  
heeft ook haar  
verantwoordelijkheid  
genomen*

## Aanbieders

# Beleggingen onder druk, aanbieders in moeilijkheden

→ Er komen aanvaardbare oplossingen voor kopers van beleggingsverzekeringen.

## Jaaragenda 2008

De kredietcrisis heeft de financiële instellingen in Nederland in een ongekend moeilijke positie gebracht. Niet eerder raakten zoveel instellingen tegelijkertijd in de problemen door een financiële crisis als in 2008.

### Beleggingsinstellingen

Deze moeilijke marktomstandigheden zorgden voor verscherpt toezicht op de aanbieders van financiële producten. Met name de beleggingsinstellingen onder toezicht van de AFM kregen hiermee te maken. De focus van de AFM lag daarbij op het toetsen van te nemen stappen door beheerders en de adequate informatievoorziening aan beleggers.

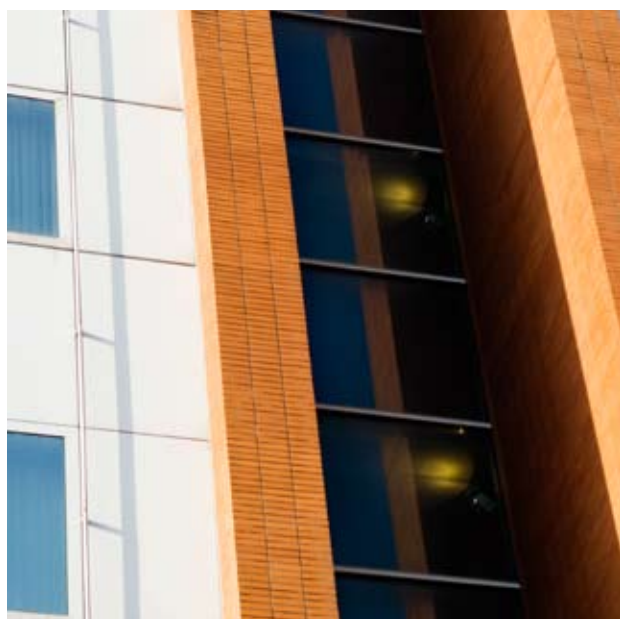
Dalende beurskoersen en moeilijkheden bij de financiering maakten het noodzakelijk beleggers te informeren over de maatregelen die moesten worden genomen. Enkele hedgefonds en vastgoedfondsen sloten hun fondsen om de continuïteit te waarborgen, waardoor er geen nieuwe beleggers konden instappen en zittende investeerders hun belegging niet konden terugtrekken. Het faillissement van Lehman Brothers zorgde over de hele breedte van de markt voor financiële schade onder klanten van effectenbemiddelaars en aanbieders van gestructureerde producten.

### Aanbieders van beleggingsobjecten

De AFM startte in 2008 het eerste jaar van het doorlopende toezicht op de negen aanbieders van beleggingsobjecten die in 2007 een vergunning hebben gekregen. Van deze negen aanbieders mogen er zes actief nieuwe beleggingen verkopen. De andere drie mogen slechts eerder verkochte beleggingen beheeren. De aanbieders die in 2007 geen vergunning kregen, moesten hun activiteiten beëindigen. Eind 2008 waren zeven aanbieders hun activiteiten nog aan het afwickelen.

Beleggingsobjecten zijn investeringen in objecten, zoals teakhout, wijn of landbouwkavels. Kenmerkend voor deze beleggingen zijn de vaak lange doorlooptijden. De belegger zit vaak tot 20 jaar vast aan de aanbieder en zijn belegging voordat hij zicht heeft op een uitkering. De contracten zijn daarnaast niet of zeer moeilijk verhandelbaar.

In 2008 kwamen de aanbieders met een vergunning in meer of mindere mate onder druk te staan doordat ze geconfronteerd werden met teruglopende verkopen en tegevallende opbrengsten uit de beleggingen. In de praktijk bleek de waardering van de opbrengsten en de controle daarop problemen te kunnen opleveren. De activiteiten van de AFM in 2008 hebben zich daarom met name gericht op het verbeteren van de informatieverstrekking door de aanbieders



aan hun beleggers. Omdat de aanbieders hun informatieverstrekking nog verder kunnen verbeteren, zal dit ook in 2009 een belangrijk aandachtspunt van het toezicht van de AFM zijn.

Voor de zeven aanbieders die hun activiteiten nog niet hebben beëindigd, geldt dat de afwikkeling vertraging heeft opgelopen. De aanbieders worden geconfronteerd met moeilijkheden door de vaak complexe juridische situatie en hebben een gebrek aan middelen en deskundigheid.

### Madoff

Eind 2008 werden de financiële markten wereldwijd opgeschrikt door de ontmaskering van de Amerikaanse vermogensbeheerder Bernard Madoff. Die beheerde naar eigen zeggen circa 50 miljard dollar (38 miljard euro) voor duizenden beleggers, maar bleek in december zijn hoge rendementen alleen waar te kunnen maken door het uitkeren van de inleg van de ene belegger aan de andere belegger. Deze klassieke piramideconstructie viel om toen Madoff niet meer kon voldoen aan opeisbare verplichtingen.

Ook in Nederland liepen beleggers en financiële instellingen schade op. Banken bleken indirect betrokken doordat zij beleggingsfondsen financierden die hun geld aan Madoff in beheer gaven. Een relatief beperkt aantal particuliere beleggers kwam via hun vermogensbeheerder in Madoff terecht. De AFM inventariseerde de geldstromen voor zover het instellingen betrof die onder het toezicht van de AFM vielen. Veel investeringen van Nederlandse beleggers liepen echter via buitenlandse instellingen die daar niet onder vielen. Eind 2008 was dit onderzoek nog niet afgerond.

### Beleggingsverzekeringen

In 2008 presenteerde de AFM de resultaten van haar onderzoek naar het adviseren van beleggingsverzekeringen. Deze adviezen worden meestal gegeven door de adviseurs van de aanbieders zelf, dus banken en verzekeraars. Ook de grootste financiële dienstverleners zijn meegenomen in dit onderzoek, dat in totaal zeventig procent van de adviesmarkt besloeg.

Uit de uitkomsten bleek dat nog veel moet worden verbeterd. Bij twintig procent van de aanbieders en adviseurs loopt het advies goed. Bij 55 procent is het advies redelijk en een kwart is onder de maat. In die laatste gevallen is er te weinig informatie ingewonnen over de klant, is het advies onvoldoende

vastgelegd en is er geen vergelijking gemaakt met alternatieve producten.

### Meldplicht aanbieders

Wanneer verzekeraars en banken op niet-integere tussenpersonen stuiten, dan verplicht de wet hen dit te melden bij de AFM. De AFM kan op basis van deze signalen gerichte actie ondernemen tegen slechte adviseurs en bemiddelaars. Dit is in het belang van de integriteit van de financiële markt. Deze regel geldt sinds 2006, maar leverde tot 2008 in de ogen van de AFM te weinig



meldingen op. Om de aanbieders van financiële producten nogmaals te wijzen op hun verantwoordelijkheid, stelde de AFM daarom de leidraad Meldplicht Aanbieders op. Deze is verspreid onder alle aanbieders van financiële producten en aan de zogeheten onderbemiddelaars die onder dezelfde meldplicht vallen. Daarbij is ook duidelijk gemaakt dat de AFM maatregelen kan nemen als blijkt dat aanbieders verzuimen om misstanden bij de AFM te melden. Na deze actie nam het aantal meldingen toe.

### Introductie MiFID

De introductie van de MiFID en daaruit voortvloeiende regelgeving zijn voor de AFM aanleiding geweest om in 2008 onderzoek te doen naar de manier waarop beleggingsondernemingen invulling geven aan de verplichtingen op het gebied van



'best execution' en 'inducement'. Deze laatste norm verplicht de bemiddelaar de consument vóórafgaand aan de totstandkoming van de overeenkomst te informeren over de daadwerkelijke beloning die hij voor zijn diensten ontvangt.

#### **Inducement**

In de eerste helft van 2008 heeft een verkennende analyse plaatsgevonden om te bepalen waar de risico's op het gebied van inducement liggen vanuit toezichtperspectief. Hierna is het project Provisieharmonisatie gestart, dat ervoor moet zorgen dat aanbieders en adviseurs en bemiddelaars de nieuwe inducement-norm zo veel mogelijk op een gelijke manier toepassen.

In het vierde kwartaal van 2008 is de AFM een overleg gestart met de brancheverenigingen om een leidraad te ontwikkelen op dit gebied. De AFM maakt deze begin 2009 bekend.

#### **Best execution**

Het onderzoek naar best execution richtte zich op alle redelijke maatregelen die beleggingsondernemingen hebben genomen om het best mogelijke resultaat voor niet-professionele cliënten te behalen bij het (laten) uitvoeren van orders van cliënten. Ook de informatieverstrekking over het (orderuitvoeringsbeleid) aan niet-professionele cliënten werd onderzocht. De resultaten van dit onderzoek worden in 2009 bekendgemaakt.

#### **Vastgoed**

Aanbieders van (indirecte) beleggingen in vastgoed zoals CV's, zetten in 2008 hun overleg met de organisaties van beleggers voort over verdere zelfregulering in deze sector. Dit overleg moest leiden tot een geloofwaardig zelftoezicht waarbij de beleggers en potentiële beleggers meer informatie zouden moeten krijgen. Bovendien zou een goede geschillenregeling worden opgeleid. Twee jaar na de start van het zelfreguleringsoverleg met de sector bleek echter te weinig vooruitgang te zijn geboekt. De Stichting Transparantie Vastgoedfondsen (STV) voelde onvoldoende ondersteuning van de grote aanbieders om zich verder te ontwikkelen. De AFM heeft het overleg daarom stopgezet. Zij probeert nu via Europese wetgeving het deel van de markt dat is vrijgesteld van toezicht ook onder toezicht te krijgen en specifieke regels voor de vastgoedmarkt te introduceren.

#### **Feitenonderzoek**

##### **Beleggingsverzekeringen**

In oktober 2008 heeft de AFM het feitenonderzoek beleggingsverzekeringen afgerond. In opdracht van het ministerie van Financiën nam de AFM de belangrijkste en meestverkochte beleggingsverzekeringen onder de loep, meer dan vijftig in totaal.

De Tweede Kamer had de minister al eerder om een dergelijk onderzoek gevraagd. Na een eerste poging door andere onderzoekers kwam deze opdracht bij de AFM terecht. Het onderzoek werd nadrukkelijk uitgevoerd buiten de gewone bevoegdheden van de AFM en is gebaseerd op de gegevens die de betrokken verzekeraars leverden voor het onderzoek. In dit onderzoek draait het om de vraag hoe verschillende factoren (leeftijd, inleg, beurskoersen, kosten, premies) van invloed zijn op het uiteindelijke rendement van de verzekering. Op 9 oktober 2008 presenteerde bestuursvoorzitter Hans Hoogervorst het rapport en de bijbehorende factsheets (voorbeeldpolissen) aan de minister van Financiën.

Consumenten kunnen op de website van de AFM hun eigen beleggingsverzekering vergelijken met één van de berekeningen die de AFM van dit product heeft gemaakt. Een factsheet is de doorrekening van één beleggingsverzekering voor één voorbeeldconsument (maatmens). Voor elk product zijn er verscheidene factsheets, omdat het voor een aantal voorbeeldconsumenten is doorgerekend. De module helpt de prestaties van 57 veelverkochte beleggingsverzekeringen te beoordelen en bevat alle 343 factsheets. In de eerste twee weken na lancering hebben bijna 50.000 consumenten hun beleggingsverzekering gecheckt op: [www.afm.nl/feitenonderzoekbeleggingsverzekeringen](http://www.afm.nl/feitenonderzoekbeleggingsverzekeringen).



## Prestatie-Indicatoren Aanbieders

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	80	107
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	62	147
Aantal lopende thema-onderzoeken	3	7
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	11	131
Aantal formele toezichtmaatregelen	15	12

## Kosten per heffingscategorie aanbieders

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Doorlopend toezicht aanbieden	12.413	13.399	15.364
Doorlopend toezicht optreden als clearinginstelling	13	187	1
Doorlopend toezicht verlenen van beleggingsdiensten en het verrichten van beleggingsactiviteiten	6.247	8.756	8.600

*Oplettende financiële  
consumenten zijn  
nog altijd een heel goed  
middel tegen oplichting  
en fraude*

## Integriteit

# *Verbeterde aanpak schendingen integriteit leidt tot meer maatregelen*

→ Het aantal vrijstellingen is verruimd en dientengevolge is het beroep dat partijen doen op een vrijstelling snel toegenomen. De AFM gaat er nauwlettend op toezien dat partijen niet onterecht beroep doen op één van de vrijstellingen.

### Jaaragenda 2008

Halverwege 2008 zijn het integriteitsonderzoek naar vergunninghouders en het onderzoek naar illegale financiële activiteiten gebundeld. Op die manier komen nog meer dan voorheen verbanden tussen verschillende overtreders en overtredingen in beeld. Tegelijkertijd is gekozen voor een meer thematische aanpak. Zo is in 2008 speciale aandacht gevestigd op illegale kredietverleners, beleggingen in grond en zogeheten 'boilerrooms', die mensen met zeer agressieve verkoopmethodes verleiden in vaak waardeloze effecten te beleggen.

Deze nieuwe aanpak leidde in 2008 tot een toename van het aantal maatregelen ten opzichte van 2007. Tegen illegale financiële ondernemingen werden 83 maatregelen genomen. Tegen ondernemingen mét een vergunning van de AFM werden 14 maatregelen genomen voor overtredingen die de integriteit van de financiële markt aantasten. De maatregelen omvatten aanwijzingen, boetes, lasten onder dwangsom, publieke waarschuwingen en aangiftes bij het Openbaar Ministerie. In 127 gevallen werd volstaan met schriftelijke normoverdracht. In 112 gevallen betrof het illegale financiële ondernemingen en in vijftien gevallen ondernemingen met een vergunning van de AFM.

De AFM kiest in haar aanpak van niet-integere financiële ondernemingen voor een tweeledige strategie. Misstanden worden opgespoord en zo nodig afgedaan met toezichtmaatregelen. Bij zwaardere delicten kan de AFM aangifte doen en de zaak overdragen aan justitie. FIOD-ECD heeft meer opsporingsmogelijkheden en bevoegdheden dan de AFM tot haar beschikking.

Tegelijkertijd ligt de nadruk op preventie door het publiek regelmatig te waarschuwen voor malafide partijen op de markt, of specifieke oplettendheidspraktijken. Oplettende financiële consumenten zijn nog altijd een heel goed middel tegen oplichting en fraude. Deze consumenten weten de AFM ook steeds beter te vinden. Dat blijkt uit het toenemend aantal signalen dat de AFM van hen ontvangt, onder meer via het Meldpunt Financiële Markten. Het integriteitstoezicht concentreert zich op twee groepen: de illegale financiële ondernemingen die zonder de benodigde vergunning of prospectus actief zijn en de financiële ondernemingen mét een vergunning die niet-integer gedrag vertonen.

De AFM heeft bijna 300 onderzoeken gedaan naar illegale financiële dienstverleners, mede naar aanleiding van signalen van oplettende consumenten en beleggers. Door het nemen van maatregelen worden deze dienstverleners gedwongen hun activiteiten te staken of onder het toezicht van de AFM brengen.

Bij de vergunninghoudende financiële dienstverleners is in 2008 vooral gekeken naar de betrokkenheid bij hypotheekfraude. Die betrokkenheid varieert van het rommelen met loonstrookjes voor een individuele consument tot het bewust faciliteren van criminele activiteiten. De betrokken dienstverleners zijn aangepakt. Er zijn vijf vergunningen ingetrokken wegens de betrokkenheid van de dienstverlener bij strafbare feiten. Andere betrokken partijen, zoals de hypotheekverstrekkers, zijn op hun verantwoordelijkheden gewezen. Het Platform Integriteit vervult hierbij een nuttige functie.

In dit platform zijn sinds 2008 alle grote financiële instellingen verenigd om op regelmatige basis met de AFM van gedachten te wisselen over het voorkomen van malafide praktijken in de financiële sector. In dat kader is in 2008 ook aandacht gevraagd voor de meldplicht van aanbieders van financiële producten. Die moeten misstanden bij tussenpersonen van hun producten sinds 2006 melden bij de AFM. Het aantal meldingen bleef echter te laag, maar nam toe nadat deze plicht extra onder de aandacht werd gebracht.

De AFM droeg aan het einde van het jaar het secretariaat van het Financieel Expertise Centrum (FEC) over aan DNB. Wel blijft de AFM participeren in dit verband van toezichthouders en opsporingsinstanties om bij te dragen aan de gecoördineerde aanpak van fraude.

#### Specifieke risico's

De AFM constateert een aantal specifieke risico's op het gebied van integriteit.

- Door de zeer slechte resultaten van beleggingen op de reguliere beurzen en markten, dreigen beleggers zich meer te richten op de meer riskante en soms exotische producten die worden aangeboden door niet-gereguleerde aanbieders. Dit zijn ondernemingen die zonder vergunning van de AFM of goedgekeurd prospectus of met een wettelijke vrijstelling (beleggings)producten aanbieden.
- Vrijgestelde aanbieders van beleggingsproducten die bedoeld zijn voor de professionele beleggers zoeken steeds vaker de grenzen van de regels op, om toch zo dicht mogelijk bij de particuliere beleggers te komen.
- In 2008 zijn weer enkele grote beleggingsfraudes aan het licht gekomen en er is geen reden om aan te nemen dat malafide partijen in 2009 minder actief zullen zijn.
- Dienstverleners met een vergunning van de AFM worden regelmatig gebruikt als verkoopkanaal voor beleggingsproducten van dubieuze aanbieders. Deze dienstverleners blijken betrokken bij strafbare feiten in de advies- en bemiddelingspraktijk, zoals het faciliteren van hypotheekfraude.

#### Vrijgesteld van de Wft, toch toezicht van de AFM

Met de inwerkingtreding van de richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken (OHP) heeft de AFM nieuwe, zij het beperkte, mogelijkheden gekregen om alle aanbieders van financiële producten aan te spreken op hun gedrag. De nieuwe wet, die per 1 oktober 2008 geldt, kent een aantal specifieke verboden die voor alle verkopers in Nederland gelden. In principe kijkt de Consumentenautoriteit naar de naleving van deze regels, met uitzondering van de financiële producten. Dat laatste is een taak voor de AFM. De OHP geldt voor alle financiële ondernemingen die actief zijn in Nederland, dus ook die instellingen die van de Wft-regels zijn vrijgesteld omdat ze bijvoorbeeld beleggingen van meer dan 50.000 euro aanbieden.

De OHP verbiedt grofweg twee dingen: agressieve handelspraktijken en misleidende informatie. Onder die laatste categorie kunnen bijvoorbeeld te rooskleurige reclames, brochures en persberichten vallen. Als de AFM een vermoeden heeft dat er sprake is van misleidende informatie, kan zij op basis van de nieuwe regels informatie opvragen bij alle betrokken instellingen. In 2008 zijn ook de eerste Wft-vrijgestelde instellingen in aanraking gekomen met de AFM.

#### **AFM roept hulp van consument in**

In juli 2008 heeft de AFM consumenten benaderd om signalen te krijgen die nodig waren voor een lopend onderzoek naar een financieel adviseur. De toezicht-houder plaatste in een aantal regionale kranten een oproep tot consumenten met een hypotheek in combinatie met een zogeheten life settlement-product.

Bij een life settlement belegt een consument in de afgekochte levensverzekering van iemand anders.

Voor een onderzoek naar de kwaliteit van de advisering van hypotheekproduc-

ten, was de AFM op zoek naar mensen die recentelijk een hypotheek hadden afgesloten of verhoogd, waarbij de overwaarde van de woning werd geïnvesteerd in obligaties gebaseerd op 'life settlements'. Consumenten kregen daarbij het aanbod de hypotheek te verhogen, waarmee vervolgens geïnvesteerd kon worden in de obligaties. Ze liepen daarbij een hoger risico.

Het Meldpunt Financiële Markten heeft naar aanleiding van de oproep enkele tientallen reacties ontvangen die zijn meegenomen in het onderzoek.

#### **Prestatie-Indicatoren Integriteitstoezicht vergunninghouders**

	<b>2008</b>	<b>2007</b>
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken*	69	n.b.
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken*	53	n.b.
Aantal lopende thema-onderzoeken *	1	n.b.
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven*	15	n.b.
Aantal formele toezichtmaatregelen*	14	n.b.

- \* Deze prestatie-indicatoren hebben betrekking op de categorieën Aanbieders, Adviseurs en bemiddelaars en Wwft en worden eveneens verantwoord in de rapportages van deze toezichtcategorieën. In 2007 werd dit voor integriteitstoezicht vergunninghouders nog niet specifiek bijgehouden waardoor er voor dat jaar geen vergelijkende cijfers beschikbaar zijn.

#### **Prestatie-Indicatoren Integriteitstoezicht illegale financiële activiteiten**

	<b>2008</b>	<b>2007</b>
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	559	345
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	546	375
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	112	60
Aantal formele toezichtmaatregelen	83	37

## Informatieverstrekking

### *Crisis benadrukt essentiële rol van juiste informatie*

→ Het toezicht op informatieverstrekking bij kredieten blijft een speerpunt omwille van het economisch belang van deze producten en de lage complianceresultaten. Ook beleggingen verdienen verscherpte aandacht.

#### Jaaragenda 2008

De crisis op de financiële markten heeft het belang aangetoond van goede en juiste informatieverstrekking op de consumentenmarkt voor beleggingen en financiële producten. De tweede helft van 2008 kenmerkte zich door onverwachte tegenvallers bij verschillende financiële producten. De gestructureerde producten op basis van beleggingen van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers waren daarvan een belangrijk voorbeeld.

Hoewel complex in hun structuur, waren er voor deze producten geen verplichte financiële bijsluiters zoals bij andere complexe producten wel het geval is. In de praktijk blijken consumenten het technisch lastige prospectus niet door te nemen, maar hun keuze te baseren op de brochures van de aanbieders. Door het faillissement van Lehman Brothers vervielen inleggaranties op in Nederland verkochte beleggingsproducten. Gezien de vele vragen van particuliere beleggers die de AFM bereikten was dat scenario niet voor iedereen duidelijk geworden uit de informatie die bij de producten was verstrekt.

Ook spaarrekeningen bleken ten tijde van de crisis niet altijd de veiligste optie. Met het omvallen van de IJslandse bank Icesave werden spaarders na Van der Hoop voor de tweede keer in korte tijd geconfronteerd met het risico op het faillissement van een bank. In de nasleep van deze affaire wisselden miljarden euro's aan spaartegoed van bank. Tegelijkertijd besloot de minister van Financiën tot een tijdelijke verhoging van de garantie op deposito's van 20.000 euro tot 100.000 euro per spaarder per bank.

De strijd om de spaarder ging gepaard met veel reclameuitingen, die niet altijd volgens de regels waren opgesteld. De AFM heeft samen met mede-toezichthouder DNB een aantal partijen aangesproken op hun reclameuitingen voor spaarrekeningen. Daarbij ging het bijvoorbeeld om de onduidelijkheid in de informatie over de voorwaarden waaronder een bepaalde rente gold, of de onduidelijkheid over de relatie tussen de bemiddelaar en de beheerder van de spaarproducten. Ook voldeden partijen niet altijd aan de eisen die gelden voor de communicatie over het depositiegarantiestelsel.

In het doorlopend toezicht op reclameuitingen worden op wekelijkse basis ongeveer 360 uitingen gescand en waar nodig nader onderzocht. Als uitingen niet voldoen, worden partijen daarop mondeling of schriftelijk aangesproken. Dit gebeurde in 2008 173 maal.

Begin 2008 rondde de AFM een serie thema-onderzoeken af naar verschillende krediet-reclames. Zo bleek dat kopen op afbetaling (goederenkrediet) regelmatig niet volgens de regels werd aangeprezen. Ongevraagde aanbiedingen per post (direct mail) bleken in vijf procent van de onderzochte gevallen niet te voldoen aan de regels.

Uit het onderzoek naar kredietbemiddelaars die voornamelijk op de lokale of regionale markt opereren, blijkt dat deze groep relatief weinig reclame maakt voor krediet. De reclames die worden gemaakt, voldoen in grote lijnen aan de reclameregels.

De AFM besteedde specifiek aandacht aan het thema misleiding. Zij heeft ondernemingen verzocht hun misleidende informatie te verwijderen en/of aan te passen. Bij enkele ondernemingen is aangestuurd op het aanpassen van de (polis)voorwaarden. Daarnaast heeft de AFM een checklist voor consumenten gemaakt en de leidraad misleiding aangevuld.

Ook heeft de AFM informatie op de website aangepast en in de pers aandacht gevraagd voor een aantal signalen van misleiding.

#### Nieuwe regels leenreclames: Geld lenen kost geld

'Let Op! Geld Lenen Kost Geld'.

Dat is de verplichte waarschuwing die voortaan bij alle reclames voor krediet (uitgezonderd hypotheeklen voor de eigen woning) te zien of te horen zal zijn. Bij de zin hoort een helder pictogram (zie afbeelding). In 2008 ontwikkelde de AFM deze nieuwe waarschuwing, die vanaf begin 2009 verplicht is. Analoog aan de financiële bijsluiter zijn ook de vorm en de afmeting voorgeschreven en is voor de radio een vast audio-format verplicht. De waarschuwing is bedoeld om consumenten bewuster te maken van de kosten en risico's van leningen en moet bijdragen aan het terugdringen en voorkomen van problematische schulden bij consumenten.



#### Prestatie-Indicatoren Informatieverstrekking

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	1.519	1.052
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	1.519	1.084
Aantal lopende thema-onderzoeken	1	0
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	173	130



## Pensioenuitvoerders

### *Stap voor stap meer informatie over pensioen*

→ Pensioenuitvoerders gaan de kwaliteit van de informatieverstrekking verbeteren.

#### Jaaragenda 2008

Het toezicht van de AFM op pensioenen bestrijkt een aantal terreinen. Allereerst heeft de AFM in 2008 toezicht gehouden op de informatieverstrekking van pensioenuitvoerders. Doel hiervan is om het pensioenbewustzijn van deelnemers te vergroten en hen door middel van een beter inzicht in hun pensioensituatie in staat te stellen verantwoorde beslissingen te nemen. Deze taak kwam door de moeilijke omstandigheden op de financiële markten in 2008 meer op de voorgrond te staan. Veel uitvoerders gregen te maken met (te) lage dekkingsgraden en daardoor veel vragen van de deelnemers en gepensioneerden.

Uitvoerders waren in 2008 voor het eerst verplicht een uniform pensioenoverzicht (UPO) te verstrekken aan deelnemers over de stand van zaken. Naast begrijpelijk en juist, moet dit ook 'tijdig' gebeuren. In november constateerde de AFM aan de hand van een steekproef dat nog niet alle

overzichten over de stand van zaken per 1 januari van 2008 waren verstuurd. De AFM zal pensioenfondsen en verzekeraars die dat nog niet hadden gedaan, daarop aanspreken. Mogelijk dat hardere maatregelen nodig zijn tegen partijen die pas in 2009 toekomen aan het versturen van het UPO over 2007. Het is de bedoeling de termijn steeds verder terug te brengen, om zo de deelnemer eerder de belangrijke informatie over hun pensioen te laten ontvangen.

In 2008 beschikte de AFM door een self-assessment onder alle pensioenuitvoerders voor het eerst over een marktbreed overzicht van de stand van zaken. Bij de slechtst scorende 27 fondsen zijn de pensioenoverzichten en startbrieven in onderzoek genomen. Bij de beste uitvoerders is bekeken of hier best practices voor de hele sector zijn te vinden. Alle deelnemers aan het self-assessment kregen van de AFM een individuele terugkoppeling, mede op verzoek van de koepelorganisaties. Op die manier kon iedere uitvoerder beter inschatten hoe hij presteerde ten opzichte van de rest van de sector. Deze actie leidde tot een hoger aantal brieven en gesprekken dan gepland. Formele toezichtmaatregelen zijn in 2008 niet genomen, omdat de combinatie van feitenonderzoek, dialoog en normoverdracht in deze fase als het meest effectieve middel wordt gezien.

Een tweede belangrijk project was het verkennende onderzoek naar de advisering van rechtstreeks verzekerde regelingen. Dit onderzoek, dat formeel gezien onder het toezicht op financieel adviseurs valt, wordt in 2009 voortgezet. Het is de bedoeling dat er in eerste instantie een leidraad wordt gegeven over wat een goed pensioenadvies is. Een belangrijk aandachtspunt is hierbij dat de werkgever de afspraken maakt met een adviseur, maar dat namens andere belanghebbenden — de werknemers — doet.





Naast de inspanningen op het gebied van normuitleg voor de nieuwe taak van informatieverstrekking door pensioenuitvoerders, begon de AFM in 2008 ook een onderzoek naar de informatieverstrekking bij rechtstreeks verzekerde pensioenregelingen

van verzekeraars. Dit wordt begin 2009 afgerond. Voorlopige bevindingen zijn dat verzekeraars grote moeite hebben om de UPO's tijdig te versturen en dat in sommige gevallen risico's bestaan wat betreft de juistheid van de gegevens. Oorzaken hiervan zijn onder andere het grote aantal verschillende regelingen dat door verzekeraars wordt uitgevoerd, en de manier waarop de administratieve organisatie is ingericht.

Consumentenonderzoek liet zien dat de keuze om waarde over te dragen naar het nieuwe pensioenfonds bij een nieuwe baan een lastige puzzel is. Dit bevestigde de veronderstelling dat in dit proces verbeteringen mogelijk zijn, om deze belangrijke keuze beter te kunnen maken als pensioendeelnemer.

Net als in 2007 was de overdracht van de relatief nieuwe normen in de Pensioenwet over informatieverstrekking en zorgplicht een speerpunt van de AFM. Het seminar over begrijpelijkheid van pensioeninformatie droeg daar aan bij, net als het tweede jaarlijkse pensioencongres in november. Eind 2008 vroeg de AFM aandacht voor uitvoerders van zogeheten beschikbare premieregelingen, waarvan het beleggingsrisico ligt bij de deelnemer. Gegeven de sterk gedaalde beurskoersen luidde de oproep om zorgvuldig om te gaan met omzetting van beleggingsposities.

#### Prestatie-Indicatoren Pensioenuitvoerders

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	0	4
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	0	2
Aantal lopende thema-onderzoeken	3	0
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	669	4

#### Kosten per heffingscategorie pensioenuitvoerders

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Pensioenuitvoerders	1.926	2.164	865

# 4. Kapitaalmarkten

## Emissies en openbare biedingen

### *Emissie- en overnamemarkt droogt op*

→ Hoge kwaliteit van transactie documentatie wordt beloond. De AFM moet de juiste balans vinden tussen enerzijds het waarborgen van de kwaliteit van de documentatie en anderzijds de snelheid van goedkeuring van die documentatie.

### Jaaragenda 2008

Het toezicht op emissies en openbare biedingen is één van de taakgebieden van de AFM gebleken die het meest met de markt meebeweegt. Mede daardoor was er in 2008 in het aantal aanvragen voor goedkeuring van een prospectus een substantiële teruggang zichtbaar. Dit gold in mindere mate voor het aantal openbare biedingen. Ook werden relatief veel in behandeling zijnde aanvragen voor goedkeuring van een prospectus ingetrokken vanwege de marktomstandigheden. Drieënveertig emissieaanvragen zijn door marktomstandigheden gestaakt en hebben daardoor niet tot goedkeuring geleid. In combinatie met het niet doorgaan van een substantieel aantal aanvragen voor goedkeuring van een grootbank resulteerde dit in een lagere inspanning van de AFM dan begroot en minder goedkeuringen.

De AFM draaide juist in de eerste paar maanden van 2008 overuren om de toezichtdossiers over in 2007 aangekondigde overnames af te ronden. Ook het evaluatierapport in opdracht van de Tweede Kamer over de overname van ABN Amro zorgde voor onvoorziene tijdsbesteding in die periode.

Aanvragen voor goedkeuring van prospectussen lieten een duidelijke verschuiving zien van equity naar non-equity (obligaties, gestructureerde producten). Over het hele jaar gemeten was er sprake van een sterke daling van goedkeuringen, met uitzondering van de maand juli. Dit is traditioneel een

maand waarin banken hun documentatie van frequente uitgiftes updaten. Niettemin werden er in 2008 275 aanvragen goedgekeurd, verdeeld over 153 prospectussen en 122 supplementen.

Met name bij de verplichte goedkeuring van prospectussen voor non-equity producten lijkt de toezichtconcurrentie binnen Europa groot. De Europese Prospectusrichtlijn uit 2005 heeft als resultaat gehad dat sommige ondernemingen actief gingen 'shoppen' onder de Europese toezichthouders.

Ontwikkelingen als gevolg van de kredietcrisis waren voor de AFM reden een mogelijke uitbreiding van de informatievoorziening over gestructureerde producten aan de orde te stellen. Veel beleggers bleken niet goed te kunnen doorgronden wat hun beleggingen exact inhielden en welke risico's ze liepen. Eventuele afspraken over een aangepaste informatievorm zouden op Europees niveau moeten plaatsvinden.

De AFM gaf met de publicatie van een dertigtal vragen en antwoorden, een praktische handleiding en verwijzingsstabellen meer duidelijkheid en meer guidance over de nieuwe regels voor openbare biedingen zoals die sinds 28 oktober 2007 gelden. Sinds de inwerkingtreding van deze regels toetst de AFM persberichten en standpuntbepalingen in verband met openbare biedingen niet meer voorafgaand aan publicatie, maar slechts achteraf. Dit had tot gevolg dat de

AFM meer handhavend heeft opgetreden, onder meer in de vorm van normoverdragende gesprekken, dan eerder het geval was. Onvolkomenheden die aanvankelijk door het toezicht vooraf uit de berichtgeving werd verwijderd, komen nu in veel gevallen pas achteraf aan het licht.

#### Commissie Kapitaalmarkten

De Commissie Kapitaalmarkten heeft in 2008 twee keer advies uitgebracht aan de minister van Financiën over de regels rond openbare biedingen. Het eerste advies had als onderwerp de biedingsregels in het kader van het thema marktmeesterschap. Het vervoladvies had betrekking op mogelijke technische aanpassingen van de bestaande wetgeving.

De Commissie Kapitaalmarkten bestaat uit het bestuur van de AFM en dertien externe leden. Zij is ingesteld om het AFM bestuur te adviseren over wetgevingsaspecten en interpretaties op het gebied van openbare biedingen, marktmisbruikvraagstukken en prospectusvraagstukken en over de hoofdlijnen van het beleid inzake toezicht op financiële verslaggeving en accountantsorganisaties.

#### Prestatie-Indicatoren Emissies en openbare biedingen

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	15	17
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	15	16
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	13	1
Aantal formele toezichtmaatregelen	2	2
Aantal goedkeuringen prospectussen	153	233
Aantal aanvullende prospectussen	122	79

#### Kosten per heffingscategorie emissies en openbare biedingen

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Emissies	3.171	6.136	3.388
Openbare biedingen	914	933	1.049

## Marktmisbruik

### *Focus op marktmanipulatie door geruchtvorming*

→ De marktintegriteit blijft gewaarborgd. De AFM ziet erop toe dat de integriteit - ook in veranderende en onzekere markten - gewaarborgd blijft. De AFM verhoogt de werkelijke en gepercipieerde pakkans van overtreders van verboden (waaronder de verboden op handel met voorwetenschap en marktmanipulatie).

#### Jaaragenda 2008

Eén van de belangrijke taken van de AFM is het tegengaan van gebrekkige transparantie op de financiële markten. De kredietcrisis heeft deze urgentie in 2008 aangetoond. Zeker in volatiele tijden is het belangrijk dat beleggers kunnen vertrouwen op eerlijke en efficiënt functionerende kapitaalmarkten. Tijdige en adequate informatievoorziening van beursgenoteerde ondernemingen is essentieel. De AFM let erop dat beursgenoteerde ondernemingen koersgevoelige informatie op een juiste manier en tijdig naar buiten brengen. De AFM heeft beursgenoteerde ondernemingen in 2008 veelvuldig gewezen op het belang van het tijdig naar buiten brengen van eventuele winstwaarschuwingen.

In de tweede helft van 2008 was sprake van aanhoudende onrust op de financiële markten. Wereldwijd slecht nieuws over met name financiële instellingen voedde de onrust onder beleggers en bleek een voedingsbodem voor geruchten. De AFM was mede daarom extra alert op koersmanipulatie door geruchtvorming. Er leek meer valse en verkeerde informatie bewust in de markt te worden gebracht. Om manipulatie van de toch al snel dalende koersen in deze uitzonderlijke marktomstandigheden tegen te gaan, kondigde de AFM maatregelen af die het verboden om een nettoshortpositie in financiële waarden te vergroten. Nettoposities van meer dan 0,25 procent moesten bovendien gemeld worden. Onder normale marktomstandigheden vervult short selling in het algemeen een nuttige rol in het prijsvormingsproces. In de uitzonderlijke omstandigheden van eind 2008 beschouwde

*Slecht nieuws  
voedde de  
onrust onder  
beleggers  
en bleek een  
voedingsbodem  
voor geruchten*

de AFM handelswijzen die erop gericht zijn de koers van financiële waarden naar beneden te brengen als verboden marktmanipulatie.

De AFM startte een aantal grote onderzoeken, onder meer naar de handel in Fortis en ING. In sommige gevallen werd zowel mogelijke handel met voorwetenschap en koersmanipulatie onderzocht als het mogelijk niet tijdig publiceren van koersgevoelige informatie. Daarnaast liepen grote eerder gestarte onderzoeken naar handel met voorwetenschap door uit 2007. Internationale samenwerking bleek daarbij essentieel. Niet alleen opereren bedrijven steeds internationaler, ook het verspreiden van geruchten en het delen van koersgevoelige informatie is niet tot de landsgrenzen beperkt. De doorlooptijd van onderzoeken stijgt door deze internationale aspecten. De aandacht van de AFM verschoof bij de onderzoeken van transactiemaniplulatie en handel met voorwetenschap naar marktmanipulatie door geruchten en het niet tijdig publiceren van koersgevoelige informatie.

Een aantal onderzoeken leidde in 2008 tot boetes. Zo werd een boete opgelegd wegens marktmanipulatie en kreeg een financieel dienstverlener een boete voor het niet melden van mogelijke handel met voorwetenschap. Een beursgenoteerde onderneming kreeg een boete voor het niet tijdig melden van koersgevoelige informatie ten tijde van overnamebesprekingen.

Om nog beter signalen te kunnen monitoren heeft de AFM een nieuw Detectie & Analysesysteem in gebruik genomen. Het systeem zal in het eerst halfjaar van 2009 optimaal functioneren. Dat is later dan verwacht, waardoor het aantal behandelde signalen van mogelijk marktmisbruik enigszins achterbleef bij de voorspelling. Het aantal meldingen van financiële instellingen over mogelijke handel met voorwetenschap nam af in vergelijking met het jaar ervoor. De AFM deed in tien gevallen aangifte van mogelijk marktmisbruik.

#### **AFM treft maatregelen tegen short selling**

De AFM trof eind september gezien de uitzonderlijke marktomstandigheden, en na consultatie met de overige toezichhouders verantwoordelijk voor het toezicht op NYSE Euronext, maatregelen met betrekking tot het ongedekt verkopen van aandelen uitgegeven door financiële ondernemingen. Ook moeten partijen die een gecumuleerde netto-economische short-positie hebben, die meer bedraagt dan 0,25 procent van het kapitaal van één van de betrokken financiële ondernemingen, deze posities aan de AFM melden. Begin oktober werd het verbod vervangen door een verbod op het vergroten van een short positie, zowel gedekt als ongedekt, in financiële ondernemingen.





### Arcelor Mittal

De hedgefondsen SRM en Trafalgar verzochten de AFM naar aanleiding van de fusie tussen Arcelor en Mittal maatregelen te treffen, met name gezien de volgens hen niet juiste of tijdige bekendmaking van het feit dat de ruilverhouding in de fusie werd gewijzigd ten opzichte van de ruilverhouding in het openbaar bod. De AFM was echter niet de bevoegde toezichthouder op het fusieproces. De AFM gaf de hedgefondsen tot twee keer toe ongelijk.

De rechtbank in Rotterdam oordeelde in beroep dat de AFM meer onderzoek had moeten doen naar hoe en wanneer de ruilverhouding voor de fusie tot stand was gekomen. Met name de discrepanties in de mededelingen van Mittal hierover gaven daar volgens de rechtbank aanleiding toe. De AFM is tegen deze uitspraak in hoger beroep gegaan.

#### Prestatie-Indicatoren Marktmisbruik

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	51	56
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	42	58
Aantal lopende thema-onderzoeken	1	2
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	0	3
Aantal formele toezichtmaatregelen	20	14

#### Kosten per heffingscategorie marktmisbruik

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Marktmisbruik	6.253	5.864	5.518





*Rients Abma,  
directeur Eumedion*

# “De AFM is een sterke beschermheer, maar kan als gids nog beter worden”

**Eumedion behartigt de belangen van institutionele beleggers op het terrein van corporate governance. Met bijna zeventig deelnemers is deze stichting voor de AFM een bron van informatie.**

Directeur Riens Abma is een kritische watcher van de AFM, maar voordat hij harde noten kraakt, wil hij het eerst over de grote lijnen hebben. Die zijn positief.

‘De AFM wordt een steeds sterkere toezichthouder, met voldoende wapens. Het optreden tegen voorkennis, het beoordelen van prospectussen, het toezicht op biedingsprocessen en op het publiceren van substantiële aandeelhoudersbelangen, al dat soort zaken ervaren wij als zeer waardevol.

De afgelopen jaren zijn de taken van de AFM toegenomen. Wat je ziet is dat de AFM inmiddels steeds beter aan die taken went. Zij laat haar tanden zien op steeds meer terreinen. Dat betekent dat er stappen voorwaarts zijn gezet in het opbouwen van een reputatie van betrouwbare en krachtige toezichthouder.

Op het terrein van corporate governance is de rol van de AFM beperkt tot het toezicht op de verslaglegging over de naleving van de Code Tabaksblat. Bij de naleving van de Code Tabaksblat wordt het ‘pas toe of leg uit-principe’ nauwlettend bewaakt. Beursgenoteerde ondernemingen die van de code afwijken zonder klip en klare motivering, worden door de AFM aan hun jasje getrokken. Dat werkt prima, zou ik zeggen.’

‘Toch zijn er zeker verbeterpunten. De AFM zou een gids moeten zijn, zeker wat wetgeving betreft. In de wetgeving zijn veel open normen opgenomen. Dat is logisch, je kunt de werkelijkheid niet van a tot z in wetten vangen. Maar onder beleggers is wel degelijk behoefte aan meer helderheid. Beleggers achten het wenselijk dat de AFM meer guidance geeft bij sommige passages in de wetgeving. Het geven van duidelijke wetsinterpretaties draagt immers óók bij aan het efficiënt en transparant maken van de markt.

De recente interpretatie van enkele begrippen in de overnamewetgeving is zeer nuttig.

Doe dat ook op andere terreinen. ‘Acting in concert’ is zo’n terrein: beleggers staan te springen om handvatten over de precieze interpretatie. Wanneer werken beleggers ‘gewoon’ met elkaar samen, en wanneer gaat dat over in samenspanning? Beleggers willen vooraf weten waar het omslagpunt ligt tussen samenwerken en samenspannen. Helaas geeft de toezichthouder daar nu alleen achteraf, per geval, een oordeel over. Of neem het Besluit transparantie uitgevende instellingen dat ook de reikwijdte bepaalt van de meldingsplicht van aandeelhouders met betrekking tot substantiële aandelenbelangen. De reikwijdte van die meldingsplicht voor wat betreft financiële instrumenten die in geld worden vereffend is voor de praktijk niet evident.’

‘Een ander punt zijn de onderzoeken van de AFM. Voor beleggers is het onduidelijk of en wanneer er een onderzoek start naar een bepaalde marktpartij. Het is voor hen van groot belang om op de hoogte te zijn van onderzoeken naar partijen waarin zij hun geld investeren. Natuurlijk balanceert de AFM in een lastig spanningsveld: het belang van de belegger bij tijdige informatie over een onderzoek is in sommige gevallen tegengesteld aan dat van de beursgenoteerde onderneming. Maar je zou wel duidelijk moeten maken hoe je met dat spanningsveld omgaat, welke belangenafweging je maakt.’

‘Als ik naar de toekomst kijk, denk ik dat er druk zal ontstaan om een aantal taken van de AFM over te hevelen naar internationaal niveau. Institutionele beleggers die over de hele wereld beleggen, willen bijvoorbeeld dat financiële verslaglegging van de beursgenoteerde ondernemingen onderling vergelijkbaar is. Je moet voorkomen dat nationale toezichthouders hun eigen interpretaties aan de regels geven, want dat leidt tot verschillen en dat maakt een onderlinge vergelijking moeilijk. De internationalisering van toezicht zal niet direct in 2009 gebeuren, maar de discussie daarover wordt al wel gevoerd en dat juich ik toe. Misschien dat de kredietcrisis wel een extra boost geeft.’

## Melding zeggenschap

### *Iets minder meldingen; uitoefenen personeelsopties niet interessant door kredietcrisis*

Het doel van de regels voor melding zeggenschap en kapitaalbelang in uitgevende instellingen is de transparantie in de zeggenschap en kapitaalbelangen in uitgevende instellingen te vergroten en het meldingsproces voor meldingsplichtigen te vereenvoudigen. In 2007 verwerkte de AFM nog een relatief grote stroom meldingen, in 2008 lag het aantal meldingen in vergelijking iets lager. De sterk gedaalde beurskoersen maakten het onaantrekkelijk om personeelsopties uit te oefenen. Bestuurders van beursgenoteerde ondernemingen moeten uitoefening van opties melden bij de AFM. Daarnaast zorgden de dalende koersen ervoor dat er minder belangen werden opgebouwd in beursgenoteerde ondernemingen.

De AFM heeft in twee gevallen boetes opgelegd voor het niet tijdig melden van een verandering in kapitaalbelang. Zij heeft één keer aangifte gedaan voor deze overtreding.

Naar verwachting wordt in 2009 nieuwe wetgeving ingevoerd als uitvloeisel van de adviezen van de Monitoring Commissie Corporate Governance (Commissie Frijns), die het verplicht stelt belangen vanaf drie procent te melden. De systemen waarvan de AFM gebruik maakt voor het verwerken van de meldingen zijn geschikt voor meldingen met een andere drempelwaarde dan de huidige.

De AFM heeft zich ook gebogen over de praktijk van het in- en uitlenen van aandelen en de gevolgen daarvan voor de meldingsplicht. Zij publiceert daarover in 2009 meer guidance.

De AFM heeft in juli 2008 een bestuurlijke boete van 120.000 euro opgelegd aan AllianceBernstein Corporation. AllianceBernstein had vijf keer te laat melding gedaan over veranderingen in de omvang van haar kapitaalbelang in diverse aan NYSE Euronext genoteerde ondernemingen.

Dit zijn overtredingen van artikel 5:38, eerste lid, Wet op het financieel toezicht. Investerders zijn verplicht kapitaalveranderingen die een bepaalde drempelwaarde overschrijden te melden om beleggers en bedrijven inzicht te geven in de belangen van grootaandeelhouders. Doordat AllianceBernstein herhaaldelijk niet tijdig meldde dat haar belang in een onderneming was toegenomen of afgenomen, is beleggers de mogelijkheid ontnomen om (juist) geïnformeerd en onderbouwd een beoordeling te maken van de financiële instrumenten met betrekking tot de bedoelde ondernemingen.

De AFM had AllianceBernstein bovendien al eerder gewezen op een niet tijdige melding van een toename van haar kapitaalbelang in een andere onderneming.

#### Prestatie-Indicatoren Melding zeggenschap

	2008	2007
Aantal formele toezichtmaatregelen	2	0
Aantal alerts	257	361
Aantal meldingen zeggenschap en insider meldingsregeling	2.448	3.462
Aantal te late meldingen	161	441

#### Kosten per heffingscategorie melding zeggenschap en insider meldingsregelingen

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Insider meldingsregelingen	121	253	137
Melding zeggenschap	517	665	601

## Infrastructuur en betalingsafwikkelingsystemen

### *Nieuwe platforms leiden tot extra handel en extra toezicht*

→ De AFM heeft ten doel de marktwerking alle ruimte te geven en er tevens op toe te zien dat toegang tot en vertrouwen in de financiële infrastructuur gewaarborgd blijft. De AFM geeft dit vorm door haar toezicht aan te passen aan de aard van individuele handelplatforms en de omgeving waarin zij opereren.

#### Jaaragenda 2008

Marktpartijen hebben in 2008 volop gebruik gemaakt van de mogelijkheden tot concurrentie die de Market in Financial Instruments Directive (MiFID) heeft geïntroduceerd. Gesteund door met name de grote banken zijn er het afgelopen jaar in Europa diverse multilateral trading facilities (MTFs) actief geworden. Deze multilaterale handelsplatforms verhandelen onder meer fondsen die elders in Europa aan een gereglementeerde markt worden verhandeld. Daaronder vallen ook de beursgenoteerde ondernemingen die aan NYSE Euronext Amsterdam zijn toegelaten. Met name de in Londen gevestigde MTFs Chi-X en Turquoise hebben een min of meer vaste positie verworven in de strijd om de handel in de meest liquide Europese aandelen.

De traditionele beurzen hebben het afgelopen jaar allerlei maatregelen getroffen om deze concurrentie het hoofd te bieden. Zo investeerden zij in technologie die snellere toegang tot het handelssysteem mogelijk maakt. Ook zijn nieuwe ordertypes geïntroduceerd.

Ook op het gebied van clearing & settlement heeft concurrentie zijn intrede gedaan. Hier valt op dat de traditionele CSD's - de instellingen die zich bezighouden met het afhandelen van effectentransacties en het bewaren van aandelen - moeite hebben met de flexibiliteit van de nieuwkomers. Interoperabiliteit blijkt lastig haalbaar in de praktijk. De wetgeving die toezicht op centrale betalings- en effectenafwikkelingsystemen tot stand zou moeten brengen, heeft

*Toezicht-  
houders  
moeten  
interpretatie-  
vraagstukken  
gelijkluidend  
behandelen*

opnieuw vertraging opgelopen. Aan de voorbereiding daarop is dit jaar daarom weinig tijd besteed.

De verdere integratie en harmonisatie van Euronext en NYSE vertaalde zich in intensief overleg met de overige Euronext-toezicht-houders en de Amerikaanse Securities and Exchange Commission (SEC). Zo introduceerde NYSE Euronext eind 2008 één IT-systeem voor alle aangesloten beurzen. Als eerste werd de handel in obligaties naar dit nieuwe platform overgezet. De handel in aandelen en de derivatenhandel volgt in 2009. Doordat de introductie van het internationale afwikkelingsysteem ESES in 2008 succesvol werd afgerond, kon ook het 'single order book' op de Europese beurzen worden geïntroduceerd. De opkomst van de nieuwe handelsplatformen heeft eveneens consequenties voor het toezicht. Chi-X en Turquoise staan onder toezicht van de Britse Financial Securities Authority (FSA). Ook hiermee onderhoudt de AFM nauwe banden in haar toezicht.

Daarnaast kreeg APX B.V. in december 2008 toestemming om ENDEX European Energy Derivatives Exchange N.V. over te nemen. De uitwerking van dit samengaan van de spotmarkt en de gereguleerde markt in energie- en gasderivaten zal in 2009 verder gestalte krijgen.

De AFM moet haar toezicht door deze ontwikkelingen omvormen van toezicht dat in hoofdzaak op NYSE Euronext is gericht, naar een meer internationaal georiënteerd toezicht op verschillende partijen. Ook de rol van het Committee of European Securities Regulators (CESR) zal toenemen, omdat de handelsplatforms met gebruik van een zogeheten 'Europees paspoort' na goedkeuring in één lidstaat van de Europese Unie ook in de andere lidstaten actief mogen zijn. Op het gebied van clearing & settlement was er veel aandacht voor de hervorming van de LCH.Clearnet groep. Dit zal vermoedelijk ook leiden tot herziening van de samenwerkingsovereenkomsten tussen de toezichthouders.

Om een grensoverschrijdende Europese markt te krijgen is het van belang dat toezichthouders interpretatievraagstukken gelijklopend behandelen. Er bestaan echter nog veel interpretatievraagstukken over de toepassing van de MiFID, waardoor de concurrentie tussen toezichthouders blijft bestaan. Frankrijk heeft recent een interpretatiekwesie over de toepasselijkheid van regelgeving aan CESR voorgelegd waarover zij van mening verschilt met Groot-Brittannië. CESR zou hier duidelijk moeten maken hoe de MiFID in heel Europa op dezelfde manier geïnterpreteerd moet worden.

#### Prestatie-Indicatoren Infrastructuur

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	13	4
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	8	3
Aantal lopende thema-onderzoeken	0	1
Aantal adviezen/vvgb's/notificaties/toetsingen	17	38
Aantal beoordelingen reglementswijzigingen	25	25
Aantal beoordelingen organisatie/systeemwijzigingen	31	23

#### Kosten per heffingscategorie infrastructuur

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Houden van een gereguleerde markt	1.075	1.244	1.276
Onderhouden van een effecten-afwikkelingsysteem	472	426	442



## Financiële verslaggeving

# *Impact kredietcrisis belangrijk speerpunt bij toezicht financiële verslaggeving*

→ Jaarverslagen voldoen aan de gestelde eisen.

### Jaaragenda 2008

Het jaarverslag is voor beleggers een belangrijk document om zich een oordeel te vormen over de prestaties, waarde en risico's van een onderneming. Goede financiële verslaggeving van beursgenoteerde ondernemingen is onder alle omstandigheden, dus ook ten tijde van de kredietcrisis, essentieel voor het efficiënt functioneren van de kapitaalmarkt.

Eén van de oorzaken van de kredietcrisis is een gebrek aan risico-transparantie in de financiële markten. De kredietcrisis is in het bijzonder voor de verslaggeving van financiële instellingen een belangrijk onderwerp. De AFM heeft bij het toezicht op de financiële verslaggeving over 2007 uitgebreid aandacht besteed aan een aantal aspecten die samenhangen met de verslaggeving van (sub)prime-gerelateerde beleggingen. Het is lastig gebleken de marktwaarde van dergelijke beleggingen te bepalen. Een aantal markten in financiële producten is opgedroogd, er is geen liquiditeit meer en dus geen duidelijke 'fair value'.

Om internationale verwarring zoveel mogelijk tegen te gaan, heeft de International Accounting Standards Board (IASB) in oktober 2008 een verschil tussen IFRS en de Amerikaanse boekhoudregels US GAAP over de verschuiving van effecten van het 'trading book' naar het 'banking book' opgeheven (IFRS 7, IAS 39). Deze aanpassing draagt bij aan een betere vergelijkbaarheid van Amerikaanse en Europese ondernemingen.

De AFM heeft in 2008 de financiële verslaggeving van 63 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen aan een nader onderzoek onderworpen. Zij heeft geen enkele aanbeveling hoeven doen aan de onder toezichtstaande bedrijven met betrekking tot de financiële verslaggeving 2007. Met name in de verslaggeving van de ondernemingen in het

segment lokale noteringen werden minder evidente fouten geconstateerd. Een verklaring hiervoor kan zijn dat zij inmiddels meer ervaring hebben opgedaan met IFRS. Daarnaast is ook het effect van het toezicht zichtbaar: eerdere aanbevelingen die de AFM heeft gedaan worden duidelijk opgevolgd.

Aan dertig ondernemingen heeft de AFM gemeld op specifieke onderdelen te twijfelen over de juiste toepassing van de verslaggevingsregels. Het aantal gevallen waarin deze mededelingen zijn vergezeld van een aanbeveling is gedaald van zeven in 2007 tot twee in 2008. Beide aanbevelingen hadden betrekking op een jaarrekening uit 2006.

Bij haar onderzoek naar de financiële verslaggeving over 2007 van tien financiële instellingen heeft de AFM uitgebreid aandacht besteed aan de verslaggeving van (sub)prime-gerelateerde beleggingen. In negen gevallen heeft de AFM de financiële instellingen een nadere toelichting gevraagd over de toepassing van de verslaggevingsvoorschriften over de waardering, de verwerking van waardeverminderingen en de informatieverstrekking over deze categorie beleggingen.

Bij zeven financiële instellingen is in de jaarrekening onvoldoende informatie aangeleverd over de totale reële waarde van (sub)prime-gerelateerde beleggingen en in hoeverre bij de bepaling van de reële waarde al dan niet gebruik is gemaakt van waarderingstechnieken. Ook is in veel gevallen niet aangegeven welke veronderstellingen daarbij zijn gehanteerd. Overigens is deze informatie in de meeste gevallen wel op een andere manier gegeven, bijvoorbeeld in het jaarverslag of tijdens analistenpresentaties. Het is voor de belegger van belang dat de toelichting in de jaarrekening zelf is opgenomen, omdat zij dan toegankelijker is en

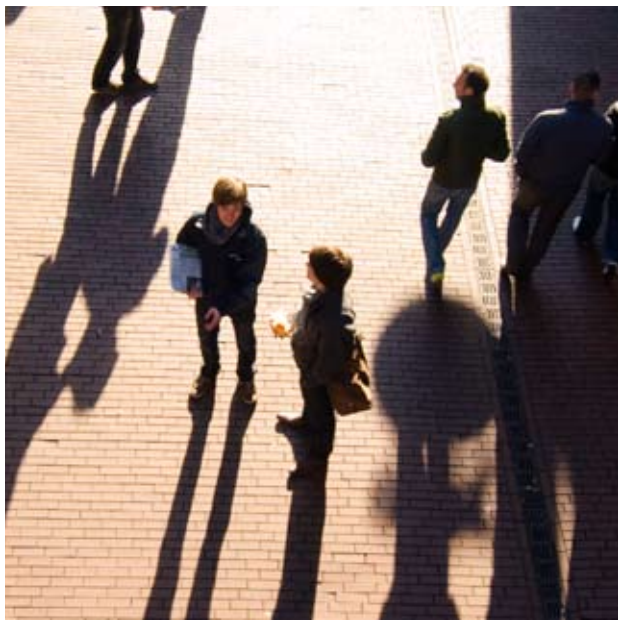
door de accountant gecontroleerd is. De financiële instellingen hebben in bijna alle gevallen aangegeven de gevraagde informatie in het vervolg te verstrekken in de jaarrekening. In december 2008 heeft de AFM een rondetafel-bijeenkomst georganiseerd met de onder toezichtstaande financiële instellingen en grote accountantskantoren, waarin zij haar bevindingen heeft gedeeld en heeft aangegeven aan welke onderwerpen zij in 2009 in het bijzonder aandacht zal besteden in dit verband. Zo zal de AFM zich opnieuw richten op fair value, informatieverstrekking en waardering en herclassificatie van financiële instrumenten.

In 2008 heeft de AFM drie specifieke thema-onderzoeken uitgevoerd naar de toepassing van de verslaggevingsvoorschriften met betrekking tot de informatie over financiële instrumenten (IFRS 7), pensioenen (IAS 19) en managers op sleutelposities (IAS 24).

Uit het eerste onderzoek is gebleken dat de invoering van de IFRS-voorschriften heeft geleid tot een uitbreiding van de informatie over financiële instrumenten, de daaraan verbonden risico's en het risicomanagement. In vergelijking met een aantal jaar geleden is die informatie behoorlijk toegenomen. Maar de informatie over de wijze waarop de reële waarde is vastgesteld en de veronderstellingen die daarbij zijn gehanteerd en per onderscheiden categorie kan nog worden verbeterd. Dit geldt ook voor de informatieverschaffing over het liquiditeitsrisico.

De naleving van de verplichtingen inzake de toelichtingen over collectieve pensioenregelingen en toegezegde-pensioenregelingen is, in vergelijking tot het vorige toezichtjaar, verbeterd. Op een aantal punten blijft echter aandacht nodig. Hetzelfde geldt voor de informatie die in jaarverslagen wordt gegeven over managers op sleutelposities. Een juiste toepassing van de verslaggevingsregels op dit gebied is vooral relevant in het licht van de discussie over de hoogte van de beloning van het topmanagement.

De AFM voert in 2009 drie thema-onderzoeken uit naar de toepassing van de verslaggevingsvoorschriften uit IAS 18 (opbrengsten), IAS 36 (bijzondere waardevermindering) en artikel 2:391 Burgerlijk Wetboek (het bestuursverslag). Door de inwerkingtreding van de Transparantierichtlijn, zal de AFM in 2009 ook toezicht houden op de halfjaarberichten van beursgenoteerde ondernemingen.



*Het is lastig  
gebleken  
de markt-  
waarde van  
(sub)prime  
gerelateerde  
beleggingen  
te bepalen*

Prestatie-Indicatoren Financiële verslaggeving

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	70	52
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	63	45
Aantal lopende thema-onderzoeken	3	1
Aantal formele toezichtmaatregelen	36	26
Aantal deponeringen jaarverslagen	312	225

Kosten per heffingscategorie financiële verslaggeving

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Financiële verslaggeving	4.397	4.303	3.559





*Marcel Smits,  
chief financial officer KPN*

# “Misschien zijn wij wel allemaal schuldig aan de kredietcrisis”

**De controle of beursgenoteerde ondernemingen de regels voor het openbaar maken van koersgevoelige informatie behoorlijk naleven, is goed, zegt Marcel Smits, chief financial officer bij KPN. ‘De AFM luistert bijvoorbeeld zo nu en dan met ons mee in conference calls. Gelukkig is dit bij ons nog niet het geval geweest.’**

Smits heeft veel waardering voor de manier waarop de AFM de invoering van bovengenoemde transparantieregels in oktober 2005 heeft begeleid. De toezichthouder organiseerde begin 2006 een aantal meetings voor executives. Daar legde de AFM uit wat de regels inhouden, wat de achtergrond ervan is en waarmee de bestuurders in de praktijk rekening moeten houden. ‘De AFM luisterde hierbij ook naar de bestuurders en zei: wij hebben de wijsheid niet in pacht en vinden de dialoog dus belangrijk. Een toezichthouder moet streng en rechtvaardig zijn. En als je rechtvaardig bent, moet je ook goed kunnen luisteren. Ik vond die meetings heel interessant. Dat zou de AFM vaker moeten doen. Je leert als toezichthouder iets van de praktijk en het dwingt respect af bij de bestuurders. Dat geeft je een basis om gemakkelijker het gesprek aan te gaan over omgangsvormen. Marktpartijen leert het om scherper te worden.’

Een eerlijke werking van de kapitaalmarkt waarborgen, lukt de toezichthouder bij overnames niet helemaal, vindt Smits. ‘Uit statistische analyses blijkt dat er voorafgaande aan een grote transactie vaak handelspatronen te zien zijn die niet helemaal berusten op toeval. De AFM heeft nog moeite om dat op te sporen. Maar dat kun je de AFM niet verwijten.’

Om insider trading (handel in effecten met voorkennis) bij overnames te voorkomen, ziet Marcel Smits wel iets in de Engelse praktijk. Daarin controleert het Panel on Takeovers and Mergers de gang van zaken bij een overname. In dit Panel zitten onder anderen vertegenwoordigers van het bankwezen, verzekerings- en investeringsmaatschappijen, het bedrijfsleven en de accountancy. Het panel controleert zonder

boetes uit te delen. De partijen op de financiële markten houden elkaar door peer pressure in het gareel. ‘Wanneer je je niet netjes gedraagt, doen banken geen zaken meer met je.’

Smits vreest de komst van steeds meer regels en hecht meer aan goede omgangsvormen tussen marktpartijen. Want met regels kun je nooit alles bestrijken. ‘Vaak wordt gezegd dat Nederland kiest voor een principle based benadering, terwijl die in de Verenigde Staten en het Verenigde Koninkrijk meer rule based is. Maar die tegenstelling is schijn. Wanneer je alleen de principes en de doelen omschrijft, zie je toch gedetailleerde regels ontstaan. Want open normen slibben dicht. Ondernemers willen weten waar zij aan toe zijn. En daarom vragen zij de toezichthouder vaak hoe zij die normen moeten invullen.’ Het risico van veel regels is dat het misverstand ontstaat dat alles mag zolang het niet verboden is. Daarmee blijft ruimte bestaan voor onwenselijke gedragingen op de markt.

Heeft gebrekkig toezicht bijgedragen aan het ontstaan van de huidige kredietcrisis? Dat gelooft Marcel Smits niet erg. ‘De Fortis Saga is nog niet afgelopen en het is nog te vroeg voor conclusies. De AFM vraagt zich ongetwijfeld af of zij niet nadrukkelijker had moeten toezien op de risico’s die de beleggers daar liepen. Maar de verkoop van risikante producten kan op zichzelf nooit zo’n grote crisis hebben veroorzaakt. Ik vind het nog te vroeg voor meningen. Wel kan ik me voorstellen dat we uiteindelijk tot de conclusie komen dat wij met zijn allen door de grote internationale verwevenheid onbewust een systeem hebben gebouwd waarbij een kleine oorzaak een enorme kettingreactie teweeg kan brengen.’

## Accountantsorganisaties

# Vergunningverlening legt basis voor betere kwaliteit in sector

→ Het vertrouwen in accountantsorganisaties wordt in 2008 verder hersteld.

## Jaaragenda 2008

De AFM rondde het proces van vergunningverlening onder de overgangsregeling aan accountantsorganisaties in het derde kwartaal van 2008 nagenoeg af. Omdat de kwaliteit van de vergunningaanvragen in 2007 minder goed was dan verwacht, is deze overgangsregeling met een jaar verlengd tot 30 september 2008. Het doorlopend toezicht werd alleen uitgevoerd bij accountantsorganisaties die controles verrichten bij beursgenoteerde ondernemingen, kredietinstellingen en verzekeringsmaatschappijen, de zogenoemde OOB's (Organisaties van Openbaar Belang). Deze ontvingen in 2007 al een vergunning.

Het vergunningsverleningsproces heeft ook bij de kantoren die wettelijke controles verrichten bij niet-OOB's geleid tot een duidelijke kwaliteitsverbetering. De kwaliteit heeft voortdurende aandacht nodig om tot een herstel van vertrouwen in de sector te komen. Accountantskantoren zijn zich bewust geworden van de eisen waaraan zij moeten voldoen om een wettelijke controlepraktijk te voeren. In veel gevallen was onderzoek van de AFM de reden om extra maatregelen te nemen. In totaal bleken bij zestig procent van de niet-OOB aanvragers na onderzoek van de AFM maatregelen nodig te zijn. Om aan de eisen van de Wet toezicht accountants (Wta) te voldoen, troffen deze vergunningaanvragers onder meer de volgende maatregelen, die voor een verbetering van de kwaliteit hebben gezorgd:

- het verbeteren van de kwaliteit van uitvoering van wettelijke controles;
- het verbeteren en intensiveren van de interne kwaliteitsbewaking;
- het verbeteren van het kwaliteitshandboek;

- het wijzigen van de bestuursstructuur, om ervoor te zorgen dat de meerderheid van de bestuurders van het kantoor vakbekwame accountants zijn en om te zorgen voor duidelijke verantwoordelijkheden en de juiste 'tone-at-the-top' als het gaat om kwaliteit;
- het wijzigen van de zeggenschap in het kantoor om ervoor te zorgen dat de meerderheid van de stemrechten in handen is van vakbekwame accountants.

In totaal vroegen 699 kantoren een vergunning aan onder de overgangsregeling van de Wta om wettelijk verplichte controles te verrichten bij organisaties die niet van openbaar belang zijn (niet-OOB). De AFM heeft aan 463 van deze accountantskantoren een vergunning verleend. Van deze vergunninghouders verricht 65 procent minder dan zes wettelijke controles. De AFM verleende in 2008 in het kader van de overgangsregeling ook een vergunning aan twee accountantskantoren die een vergunning hadden aangevraagd om wettelijke controles uit te voeren bij organisaties van openbaar belang.

Van de aanvragers hebben 202 de vergunningaanvraag ingetrokken omdat zij niet aan de eisen uit de Wta konden of wilden voldoen. Zes aanvragen zijn niet in behandeling genomen omdat de aanvraag niet compleet was. Aan 24 aanvragers was (nog) geen vergunning verleend omdat zij (nog) niet hadden aangetoond aan de eisen van de Wta te voldoen. Eind 2008 hadden vijf vergunningafwijzingen de status van een definitieve (onherroepelijke) afwijzing. Overigens hebben kantoren waarvan de vergunningaanvraag is ingetrokken of afgewezen veelal een bescheiden controlepraktijk en verlenen zij hoofdzakelijk andere financieel-administratieve diensten, die zij ook zonder vergunning kunnen blijven verlenen.

Naast de 465 vergunningen die zijn verleend



in het kader van de overgangsregeling heeft de AFM in 2008 zeven reguliere vergunningen verleend.

De kredietcrisis gaf de AFM in 2008 aanleiding om bij de grote accountantsorganisaties een verkennend onderzoek te doen naar de rol van de accountants en de accountantsorganisaties bij de crisis. Daarbij is een aantal kwetsbaarheden geconstateerd bij de accountantscontrole. Het gaat daarbij onder meer om de rol van de groepsaccountant, de waardering van financiële activa (waaronder bijzondere waardeverminderingen), de toelichting van onzekerheden in de jaarrekening en de documentatie van de controlewerkzaamheden in het dossier van de accountant. Door het onderzoek naar de kredietcrisis en de langer dan geplande vergunningverlening zijn de begin 2008 aangekondigde thema-onderzoeken niet uitgevoerd. Deze thema's zijn wel meegenomen in het doorlopende toezicht.

Voor het doorlopend toezicht op accountantsorganisaties met een niet-OOB-vergunning heeft de AFM in 2008 afspraken gemaakt met de Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-administratieconsulenten (SRA). De SRA voert vanaf eind 2008 mede namens de AFM onderzoeken uit bij de niet-OOB-kantoren. De AFM blijft uiteraard eindverantwoordelijk voor het doorlopend toezicht op accountantsorganisaties.

Om zoveel als mogelijk gebruik te maken van bestaande kwaliteitstoetsingssystemen, heeft de AFM ook afspraken gemaakt met het Koninklijk NIVRA, de beroepsorganisatie van registeraccountants, over de manier waarop zij samenwerken bij het toezicht op accountantsorganisaties. Zo is bijvoorbeeld afgesproken dat relevante signalen zullen worden uitgewisseld en dat de toetsingen door het toetsingsorgaan CTK van het NIVRA zich niet zullen richten op de wettelijke controleactiviteiten. Eerder werd een soortgelijke afspraak gemaakt met de Nederlandse Orde van Accountants-Administratieconsulenten (NOvAA).

In 2008 heeft de AFM het registratieproces opgezet voor accountantskantoren die de controle uitvoeren van (geconsolideerde) jaarrekeningen van ondernemingen met een notering op een in Nederland gereglementeerde markt, maar met een zetel in een 'derde land' – een land buiten de Europese Unie of de Europese Economische Ruimte. Zonder registratie van deze accountantskantoren hebben de verklaringen die zij afgeven bij jaarrekeningen geen rechtsgevolg in Nederland. In 2008 heeft de AFM drie aanvragen tot registerinschrijving ontvangen.

#### Prestatie-Indicatoren Accountantsorganisaties

	2008	2007
Aantal gestarte instellingsspecifieke onderzoeken	9	1
Aantal afgeronde instellingsspecifieke onderzoeken	1	0
Aantal doelstelling- of normoverdragende gesprekken/brieven	5	1
Aantal formele toezichtmaatregelen	0	1
Aantal afwijzingen van vergunningaanvragen	24	7
Aantal intrekkingen van verleende vergunningen op eigen verzoek	3	0
Aantal verleende vergunningen	472	13

#### Kosten per heffingscategorie accountantsorganisaties

(bedragen in 1.000 euro)	Realisatie 2008	Begroting 2008	Realisatie 2007
Doorlopend toezicht accountantsorganisaties	2.045	3.209	1.448
Specifieke verrichtingen accountantsorganisaties	4.266	4.252	4.610

# 5. Governance en bedrijfsvoering

## 5.1. Governance

### 5.1.1 Goed bestuur

De Wet op het financieel toezicht (Wft) bevat diverse bepalingen over de 'governance' van de AFM. Het betreft onder meer regels over de benoeming en bezoldiging van de leden van het bestuur en de Raad van Toezicht, alsook de taken van laatstgenoemd orgaan. De statuten van de AFM bevatten op diverse punten een nadere uitwerking.

Conform de wens van de minister van Financiën, de rol van de AFM op het gebied van de financiële markten (waarbinnen de AFM een oriëntatiepunt wil zijn) en de effectenrechtelijke bepalingen uit de Code Tabaksblad is er voor gekozen de Code Tabaksblad als uitgangspunt te nemen. Waar mogelijk en relevant voldoet de AFM aan de bepalingen uit de Code Tabaksblad. Dit betekent dat de 'best practice' bepalingen van de Code worden toegepast met uitzondering van de volgende: III.5.5, III.5.13, en III.6.3. Gegeven het feit dat de AFM geen beursgenoteerde vennootschap is maar een zelfstandig bestuursorgaan in de vorm van een stichting, is een aantal best practice bepalingen niet toegesneden op de AFM en wordt derhalve niet toegepast. Het betreft de best practice bepalingen II.2.1 tot en met II.2.5, II.2.14, III.3.4, III.6.4, III.6.6, III.7.1, III 7.2., III.8, IV.1 tot en met IV.4 en V.1.2.

De AFM heeft een uitgebreid overzicht opgesteld van de bepalingen uit de Code die worden toegepast, danwel uitgelegd. In het laatste geval is een motivering vereist. Deze 'pas-toe-of-leg-uit'-matrix is te vinden op de AFM website onder marktpartijen/ governance. Enkele hoofdlijnen hieruit zijn:

- De AFM hanteert de Code ten aanzien van de benoemingsperiode voor het bestuur, nevenfuncties van bestuursleden, procedure ter vaststelling van de bezoldiging, en de maximale vergoeding bij onvrijwillig ontslag.
- De Raad van Toezicht stelt de bezoldiging van het bestuur vast en behoeft daarvoor de instemming van de minister. De minister heeft in het kader van de benoeming van de nieuwe bestuurs-

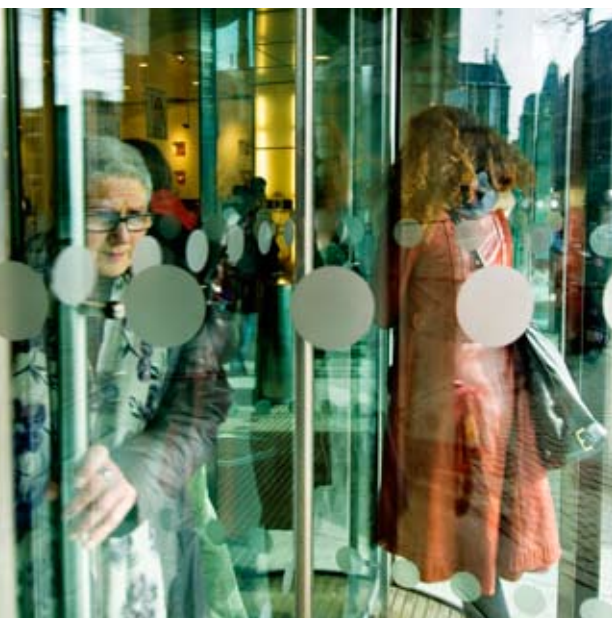
voorzitter in 2007 het beleid voor de salariering van het bestuur opnieuw vastgesteld. De aanvullende onkostenvergoeding is gekoppeld aan die voor bewindspersonen. De AFM heeft een pensioenregeling die is gebaseerd op het middelloonstelsel en bijbehorende indexatie afspraken. Voor bestuurders geldt bovendien een maximering van de opbouw op 60 procent van het eindloon.

- De AFM kent een incompatibiliteitenregeling (regeling betreffende onverenigbare functies) en een verschoningsregeling (voor het omgaan met situaties van potentieel tegenstrijdige belangen) die voldoen aan de eisen van de Code. Dit geldt zowel voor de regels voor het bestuur als de regels voor de Raad van Toezicht.
- De AFM legt een 'in control' verklaring af in lijn met hetgeen door de Monitoring Commissie Corporate Governance is voorgesteld als 'good practice' van de best practice bepaling II.1.4, namelijk dat de verklaring zich alleen richt op de financiële rapportage en wordt aangevuld met een beschrijving van de overige risicomanagementactiviteiten. In 2008 heeft de AFM als gevolg van een afwijking tussen de gewenste mate van



risicobeheersing en een maatschappelijk aanvaardbaar kostenniveau besloten geen integrale risicoinventarisatie uit te voeren. De risico's uit 2007 zijn door het management herbevestigd en het risico 'integriteit' is toegevoegd. Op kwartaalbasis wordt gerapporteerd over de geïdentificeerde risico's. In de risicoverklaring in dit jaarverslag wordt nadrukkelijk gekeken naar de risico's die de AFM signaleert in de markt en naar risico's die de AFM signaleert op terreinen die buiten de formele bevoegdheden van de AFM liggen.

- De AFM heeft een complianceregeling die strikter is dan de Code voorschrijft. Ook kent de AFM de voorgeschreven klokkenluidersregeling, alsmede een ge-



schenkenregeling, een privacy statement, een integriteitbeleid en een gedragscode informatiebeveiliging.

- Begroting en jaarrekening worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht en vervolgens ter instemming aan de minister van Financiën gezonden. De minister wordt bij de voorjaars- en najaarsronde geïnformeerd over het verloop van de begroting in het lopende jaar. Het jaarverslag wordt na goedkeuring door de Raad van Toezicht uitgebracht aan de minister. Met de minister van SZW zijn voor het toezicht op pensioenuitvoerders afspraken over begroting en verantwoording gemaakt die aansluiten op de verhouding tussen de AFM en de minister van Financiën.
- De certificerende accountant van de AFM wordt conform de Code benoemd door

de Raad van Toezicht. De accountant heeft rechtstreeks toegang tot de Audit Commissie van de Raad van Toezicht.

- De AFM heeft een Interne Audit Dienst (IAD). De bevindingen van de IAD worden besproken in de Audit Commissie.

Wat betreft de drie bepalingen uit de Code die niet worden toegepast (schuin gedrukte passages) geldt de volgende uitleg:

- *III.5.5 De auditcommissie is het eerste aanspreekpunt van de externe accountant, wanneer deze onregelmatigheden constateert in de inhoud van de financiële berichten.*

De accountant heeft rechtstreeks toegang tot de auditcommissie, bijvoorbeeld doordat hij de vergaderingen van de auditcommissie bijwoont. In geval van (een vermoeden van) fraude zal zijn eerste aanspreekpunt afhangen van het niveau waarop de (vermoede) fraude plaatsvindt. In veel gevallen zal het bestuur het eerste aanspreekpunt zijn. Hij kan in bepaalde gevallen besluiten dat de auditcommissie hierbij het juiste eerste aanspreekpunt is.

- III.5.13 De selectie- en benoemingscommissie richt zich in ieder geval op: (c) de periodieke beoordeling van het functioneren van individuele commissarissen en bestuurders en de rapportage hierover aan de raad van commissarissen; (e) het toezicht op het beleid van het bestuur inzake selectiecriteria en benoemingsprocedures voor het hoger management onderdeel c van de bepaling uit de Code wordt door de Raad van Toezicht als geheel behandeld op initiatief van de voorzitter. Onderdeel e behoort tot de verantwoordelijkheid van het bestuur.
- *III.6.3 Alle transacties waarbij tegenstrijdige belangen van commissarissen spelen worden onder in de branche gebruikelijke condities overeengekomen. Besluiten tot het aangaan van transacties waarbij tegenstrijdige belangen van commissarissen spelen die van materiële betekenis zijn voor de vennootschap en/of voor de betreffende commissarissen behoeven goedkeuring van de raad van commissarissen. Dergelijke transacties worden gepubliceerd in het jaarverslag met vermelding van het tegenstrijdig belang en de verklaring dat best practice bepalingen III.6.1 tot en met III.6.3 zijn nageleefd.* De leden van de Raad van Toezicht spelen geen rol in de besluitvorming over operationele kwesties binnen de AFM,

noch hebben zij bevoegdheden bij transacties, leveringen en/of diensten, uitzonderd eventuele uitzonderlijke situaties (vermeld in de statuten) wanneer zij voorzien in de externe vertegenwoordiging van de AFM vanwege een tegenstrijdig belang tussen de AFM en één of meer bestuursleden. Gelet hierop is geen bijzondere voorziening getroffen anders dan de algemene regeling om belangenconflicten te voorkomen.

### 5.1.2 Compliance

#### *Algemeen*

Naar aanleiding van de uitkomsten van een onderzoek van de Interne Audit Dienst naar de compliancefunctie binnen de AFM, is besloten deze te versterken. Dit krijgt niet alleen haar beslag in een uitbreiding van menskracht maar ook in intensievere voorlichting aan de medewerkers over de Complianceregeling en een meer risicogedreven aanpak van de controles. Door invoering van een compliance-informatiesysteem in 2009 zal de compliancefunctie binnen de AFM efficiënter worden ingevuld. De Compliance-regeling wordt in 2009 geëvalueerd.

#### *Overtredingen complianceregrs door medewerkers*

In 2008 zijn 25 controles uitgevoerd. Bij een aantal controles zijn overtredingen van de Complianceregeling geconstateerd en zijn maatregelen getroffen. Deze maatregelen betroffen voornamelijk een aantekening van de desbetreffende overtreding in het Compliance-dossier van de AFM. Het gaat in alle gevallen om 'first offenders' die hebben nagelaten 'groen licht' van de Compliance Officer te vragen voordat zij een transactie verrichten. Overigens zou, in het geval tijdig 'groen licht' zou zijn gevraagd, de Compliance Officer dit in alle gevallen ook hebben verstrekt.

Naar het oordeel van Compliance hebben deze overtredingen dan ook een gering integriteitsrisico voor de AFM opgeleverd. In één geval is een formele waarschuwing aan een medewerker gegeven in verband met een herhaling van een eerdere overtreding. Van één medewerker die nog in zijn proefperiode bij de AFM werkzaam was, is de arbeidsovereenkomst met onmiddellijke ingang opgezegd. Daarbij speelde een overtreding van de Complianceregeling een rol (het betrof hier de verkoop van effecten van een instelling die op de gesloten lijst was geplaatst). Medewerkers mogen gedurende de overgangsregeling van een jaar wel afbouwen, maar

niet als de instelling waarop de effecten betrekking hebben op de gesloten lijst staat). Overigens is bij geen van de geconstateerde overtredingen enige aanwijzing gevonden dat medewerkers bij die transacties vertrouwelijke informatie gebruikt hebben.

Vanuit 2008 lopen zeven onderzoeken door in 2009.

### 5.1.3 Klachtenregeling

Een ieder heeft het recht om door de AFM en haar medewerkers op een correcte manier te worden behandeld. Als een persoon van mening is dat dit niet het geval is geweest, kan hij of zij een klacht indienen bij de AFM. Klachten worden door de AFM op zorgvuldige wijze behandeld.

Het klachtenafhandelingsproces staat, overeenkomstig hoofdstuk 9 Algemene wet bestuursrecht (Awb), beschreven in het Klachtenreglement AFM. Dit is op de website van de AFM te vinden onder marktpartijen/organisatie/klacht over AFM.

In 2008 heeft de AFM 62 klachtdossiers ontvangen. De klachten hebben betrekking op uiteenlopende onderwerpen. Zo waren er klagers die zich onheus bejegend voelden door medewerkers van de AFM. Anderen vonden dat de AFM niet met de vereiste voortvarendheid handelde, dan wel helemaal niet reageerde op vragen. Zestien van de klachtdossiers hadden betrekking op niet-handhavend optreden door de AFM, daar waar de klager van mening was dat de AFM had moeten ingrijpen in de markt (bijvoorbeeld door de beurshandel stil te leggen of door te halen).

Van de 62 klachtdossiers hebben uiteindelijk 43 klachtdossiers een formele 'afdoeningsbrief' gekregen waarin inhoudelijk is ingegaan op hun klachten. In acht gevallen is het dossier tussentijds stopgezet op verzoek van de klager zelf, dan wel omdat een reactie van de klager uitbleef.

De AFM heeft drie klachtdossiers niet in behandeling genomen wegens een wettelijke uitzondering op de behandelingsplicht. De behandeling van acht klachtdossiers uit 2008 loopt door in 2009.

Van de 43 inhoudelijk behandelde klachtdossiers heeft de AFM er achttien ongegrond verklaard. Zes klachten zijn deels gegrond en deels ongegrond. Eén klacht is deels gegrond, deels ongegrond en deels niet op

besloten. De AFM heeft achttien klachten gegrond verklaard. Bij gegrondverklaring van de klacht zijn vervolgstappen ondernomen waarbij interne procedures zijn beoordeeld en waar nodig aangescherpt dan wel medewerkers op hun gedrag aangesproken.

In 2008 zijn maatregelen genomen om de afhandeling van klachten efficiënter te laten verlopen. Er is meer menskracht ter beschikking gesteld voor de afhandeling en de afdoeningstermijnen worden strakker bewaakt.

In 2008 liepen twintig klachtdossiers uit 2007 nog door. In twaalf gevallen zijn klachtdossiers afgedaan met een afdoeningsbrief. Acht dossiers zijn tussentijds stopgezet op verzoek van de klager.

## 5.2 Bedrijfsvoering

Uitgangspunt bij de verantwoording over de bedrijfsvoering is naast de VBTB\*-methodiek van de rijksoverheid de specifieke verantwoordingswetgeving voor financieel toezichthouders. Daarnaast zoekt de AFM vanuit een voorbeeldrol aansluiting bij de regels die gelden voor de onder haar toezicht staande effectenuitgevende instellingen. De aandacht gaat daarbij in het bijzonder uit naar de aanbevelingen van de Monitoring Commissie Corporate Governance.

### 5.2.1 Mededeling over de bedrijfsvoering en rechtmatigheid

De AFM besteedt op een gestructureerde wijze aandacht aan haar bedrijfsvoering. De volledige planning- en controlcyclus is doorlopen waarbij aan de hand van een beleidskader individuele jaarplannen en begrotingen per organisatieonderdeel zijn opgesteld die vervolgens zijn geconsolideerd in een AFM-brede begroting. Op de uitvoering wordt op basis van managementrapportages doel- en resultaatgericht gestuurd. Maandelijks worden financiële en niet-financiële resultaten gerapporteerd en indien nodig besproken. Ieder kwartaal wordt volgens een vast stramien gerapporteerd over de realisatie van geplande activiteiten, afgezet tegen de gestelde doelen. Daarbij spelen prestatie-indicatoren een belangrijke rol. De managementgroep stuurt waar nodig bij.

Het financieel beheer wordt binnen de AFM op gestructureerde wijze vormgegeven. Om de financiële risico's te beheersen heeft de

AFM een stelsel van interne procedures met ingebouwde controles zoals autorisatie, functiescheidingen, verplichte documentatie en vastlegging. In 2008 hebben de Interne Audit Dienst (IAD) en de afdeling Planning, Control en Financiën volgens een vooraf opgesteld programma interne audits respectievelijk controles uitgevoerd en is een tweetal interim-controles door de externe accountant uitgevoerd ondermeer gericht op de opzet, het bestaan en de werking van de belangrijkste financiële processen, de rechtmatigheid van de heffingen en de lasten over 2008. De aanbevelingen die hieruit voortkwamen, zijn overgenomen. Op een aantal punten worden nog voorbereidingen getroffen voor opvolging.

De AFM heeft een centrale inkoopadviseur. Deze functie richt zich op het (door-)ontwikkelen van het centrale inkoopbeleid en op de implementatie. Inkopen vinden plaats door de afdelingen onder verantwoordelijkheid van de budgethouder, conform het managementmodel van de AFM.

Doel van het aanstellen van een centrale inkoopadviseur is een verdere verbetering van het inkoopproces, van de doelmatigheid en van de rechtmatigheid van uitgaven. Daarnaast voert de afdeling Planning, Control en Financiën controles uit naar de rechtmatigheid van de inning van gelden.

*Verantwoording financiële rechtmatigheid*  
Voor de financiële rechtmatigheid van de AFM over 2008 is de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende eisen van overeenkomstige toepassing. Het stelsel van interne beheersmaatregelen van de AFM heeft gewaarborgd dat zich in 2008 geen onrechtmatigheden hebben voorgedaan die de rapporteringstoleranties die op basis van de genoemde regelgeving gelden, overschrijden.

### 5.2.2 Risicobeheersing en control

De AFM werkt risicogestuurd. In het toezicht gaat het om het identificeren van risico's en het oplossen van problemen. Bij risicobeheer gaat het om risico's in de markt maar ook om risico's die de AFM als organisatie neemt.

Nieuw in dit jaarverslag is dat de risico's in de markt en voor de AFM als organisatie, bij elkaar zijn gebracht in een risicoverklaring (paragraaf 2.2). In deze risicoverklaring wordt nadrukkelijk gekeken naar de risico's die de AFM signaleert in de markt, en naar



risico's die de AFM signaleert op terreinen die buiten de formele bevoegdheden van de AFM liggen.

De AFM streeft ernaar om een 'state of the art' toezichthouder op de financiële markten te zijn. Dat betekent dat er vanuit een basis van gedegen toezicht en bedrijfsvoering continu gestreefd wordt naar (verdere) professionalisering en ontwikkeling. Daarbij hoort dat de organisatie creativiteit aan de dag legt, nieuwe wegen uitprobeert en daarmee regelmatig ook buiten haar 'comfort zone' treedt. En dus ook risico's neemt, mits het berekende en bewust genomen risico's zijn.

De professionaliteit houdt ook in dat er juiste prioriteiten gesteld worden en effectieve keuzes gemaakt worden in de allocatie van middelen. Daaraan ligt een afweging van de kosten en baten voor de AFM en de financiële markten ten grondslag. De AFM streeft er in dit kader naar de (potentiële) kansen en risico's zo goed mogelijk te identificeren, te analyseren en waar nodig passende maatregelen te nemen.

#### *Kansen- en risicomangement framework*

Uitgangspunt is dat het bestuur en management verantwoordelijk zijn voor een effectieve identificatie, analyse, beheersing en bewaking van kansen en risico's. In 2007 heeft de AFM een risk framework ingericht. Daarbij is aansluiting gezocht bij het Enterprise Risk Management framework van COSO, maar is ook gekeken naar de aard, diversiteit en omvang van de eigen organisatie. Voor de AFM is het van belang dat de volgende 'haunting questions' positief beantwoord kunnen worden, te weten:

- Waarom was u er niet?
- Waarom heeft u niets gezien toen u er was?
- Waarom heeft u er niets aan gedaan toen u het zag?

De AFM maakt in haar primaire processen gebruik van diverse methodieken en instrumenten om risico's en kansen, zowel in de financiële markten als intern, te monitoren en om waar zinvol passende beheersmaatregelen te nemen. Het risk framework maakt gebruik van al deze bouwstenen en zorgt ervoor dat er — met enige regelmaat — een integraal perspectief gekozen wordt waardoor risico's in onderlinge samenhang en op de korte én middellange termijn geanalyseerd worden. De bouwstenen van het risk framework bestaan onder andere uit: ongoing risicobeheersings- en controlesystemen en issuelijsten per taak, diverse

taakoverschrijdende overleggen en een periodieke organisatiebrede Risk Self Assessment. De risicobeheersing is geïntegreerd in de planning- en controlcyclus. De opzet van deze aanpak is afgestemd met de Raad van Toezicht en de externe accountant. De IAD evalueert de opzet, het bestaan en de werking van het risicobeheersingssysteem.

#### *Risicobeheersing*

De risico's die in 2007 met behulp van het kansen- en risicomangement framework (onder meer met risk self assessments) zijn geïdentificeerd, zijn in 2008 door het management herbevestigd. Risicobeheersing is een continu proces waarbij ook tussentijds relevante risico's in kaart worden gebracht. Dit heeft ertoe geleid dat in de loop van 2008 het risicogebied 'integriteit' is toegevoegd.

De geïdentificeerde risico's voor de AFM als organisatie zijn opgenomen in de algemene risicoverklaring (paragraaf 2.2).

De AFM is van mening dat de risicomangementaanpak past bij de huidige aard en omvang van de organisatie. Het daadwerkelijk realiseren van de AFM-doelstellingen en/of het uitsluiten van fouten, gevallen van fraude of niet compliant zijn aan wet- en regelgeving kan echter nooit helemaal gegarandeerd worden. In 2008 heeft de risicomangementaanpak additionele zekerheid aan het management gegeven voor de actuele risicobeheersing.

#### *In Control*

Gelet op het bovenstaande en de best practice bepalingen van de Commissie Frijns volgend, is de AFM van oordeel dat ten aanzien van de financiële verslagleggingsrisico's de systemen van interne risicobeheersing en controle een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat; dat ten aanzien van de verslagleggingsrisico's de systemen van interne risicobeheersing en controle in het verslagjaar naar behoren hebben gewerkt, en dat er geen indicaties zijn dat deze systemen van interne risicobeheersing en controle in 2009 niet naar behoren zullen werken.

#### **5.2.3. Onafhankelijke accountantscontrole AFM**

Met de invoering van het toezicht op accountantsorganisaties in 2006 zijn alle accountantsorganisaties die wettelijke con-



troles verrichten onder toezicht van de AFM komen te staan. Om te voorkomen dat dit voor de controle op haar eigen jaarrekening tot een belangenverstrengeling zou leiden of de schijn daartoe zou oproepen heeft de Raad van Toezicht in overleg met het ministerie van Financiën in 2005 besloten de jaarrekening van de AFM voortaan te laten controleren door een accountantsorganisatie die niet onder het toezicht van de AFM valt. Bovenstaande is in lijn met de bepaling van artikel 35 lid 3 van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta). Gekozen is voor de Rijksauditedienst van Financiën (RAD) die functioneert als interne accountant van het ministerie van Financiën. Om de onafhankelijkheid van de controlerend accountant binnen het ministerie te waarborgen zijn er binnen het ministerie en de RAD maatregelen getroffen. De controle is belegd bij een accountant en medewerkers die geen verantwoordelijkheid hebben voor de accountantscontrole binnen het beleidsterrein van de directie Financiële Markten van het ministerie.

### 5.2.4 Prestatiemeting

De AFM maakt bij de interne sturing en de externe verantwoording gebruik van prestatie-indicatoren. Bij het vaststellen van de basisset prestatie-indicatoren is het uitgangspunt geweest om zo treffend mogelijk zichtbaar te maken in welke mate de AFM erin geslaagd is haar doelstellingen te realiseren. Daarbij heeft de AFM naast prestatie-indicatoren per toezichtcategorie en per bedrijfsonderdeel, ook organisatiebrede prestatie-indicatoren.

In de bijlage van dit verslag wordt een overzicht gegeven van de gerealiseerde uitkomsten van de AFM-brede prestatie-indicatoren.

### 5.2.5 Doelmatigheid

Een belangrijk doel van de planning- en controlcyclus is het beschikbaar krijgen van doelmatigheidsinformatie. In de hiervoor ten behoeve van het rijk vastgestelde kaders gaat het om de samenhang tussen de effecten van beleid, de geleverde producten en de ingezette middelen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen doelmatigheid van de bedrijfsvoering (van input naar output) en doelmatigheid van het beleid (van input naar outcome).

Het is voor de AFM niet altijd mogelijk om effecten van haar inspanning te kwantificeren (bijvoorbeeld: 'goede werking van de markt' of 'vertrouwen in de markt'). Voor de beoordeling van de doelmatigheid van bedrijfsvoering van de AFM zijn enkele graadmeters beschikbaar. Meest concreet is het percentage direct toezicht. Dit percentage geeft aan welk deel van de totaal gewerkte uren van AFM-medewerkers wordt besteed aan het direct aan categorieën van instellingen te relateren deel van het primaire proces van de AFM: het houden van toezicht.

Dit percentage is in de afgelopen jaren belangrijk opgelopen en stabiliseert op 52 procent. Verwacht wordt overigens dat dit percentage in de komende jaren niet veel verder zal kunnen stijgen.

De beoordeling van de doelmatigheid van het beleid vindt eens per twee jaar plaats door middel van een enquête onder stakeholders. Daarnaast proberen we de resultaten van onze toezichtinspanningen zoals beschreven in het jaarverslag daar waar mogelijk met cijfers te onderbouwen. Verder zoekt de AFM continu naar mogelijkheden om effectenmetingsstudies te doen, zoals in vorig verslagjaar is gedaan op het gebied van marktmisbruik. Van de studies die momenteel worden gedaan door onderzoekers binnen en buiten de AFM zijn nog geen resultaten beschikbaar. Over de uitkomsten zal in het verslagjaar 2009 worden gerapporteerd.

	2004	2005	2006	2007	2008
Percentage directe uren	43%	40%	52%	52%	52%

### 5.2.6. Personeel

#### *Werving*

In 2008 is er veel aandacht geweest voor de werving. Belangrijkste activiteit is het project arbeidsmarktcommunicatie geweest, met als doel om meer gestructureerd te gaan werven en de positie van de AFM op de arbeidsmarkt te verbeteren. Vanaf 2009 wordt gewerkt met deze nieuwe wervingsaanpak.

#### *Ziekteverzuim*

In 2008 is het ziekteverzuim binnen de AFM gestegen van 3,7 procent naar 4,7 procent. Met name het frequent kort verzuim is te hoog. In 2008 heeft een fysieke Risico Inventarisatie en Evaluatie plaatsgevonden, met goed resultaat. De werkomgeving voldoet daarmee aan de eisen. Ook is in 2008 na een inkooptraject ervoor gekozen bij onze huidige ARBODienst te blijven, wel zijn nieuwe afspraken gemaakt over intensivering van de samenwerking tussen de AFM en de bedrijfsarts.

#### *Uitstroompercentage*

Het verloop in 2008 bedroeg 12,8 procent. Vergeleken met voorgaande jaren is het uitstroompercentage gedaald (13,6 procent in 2005 en 13,8 procent in 2006, 17,6 procent in 2007).

#### *Beloningsbeleid*

De Ondernemingsraad heeft instemming verleend aan twee aanpassingen in het beloningsbeleid van de AFM: de functie van Specialist is gecreëerd voor medewerkers met specifieke deskundigheden en er is een roulatiebonus in het leven geroepen voor medewerkers die horizontaal van functie wisselen.

### 5.2.7. Beveiliging

De AFM beschouwt beveiliging als een essentieel component van de bedrijfsvoering. Beveiliging draagt bij aan de goede uitvoering van de toezichthoudende taak en aan het vertrouwen dat in de organisatie wordt gesteld.

De taken van de Beveiligingscoördinator zijn verder ingevuld en de rol van het Beveiligingsplatform is verdiept.

### 5.2.8. Automatisering

Dit jaar is de aanbesteding AFM Toezicht Ondersteunende Modules afgerond. Hiermee is de stap gezet naar een verdere

digitale dienstverlening aan de onder toezicht staande instellingen met behulp van een nieuw te ontwikkelen portal en relatie-management. Ook is gestart met de aanbesteding en de implementatie van nieuwe detectie- en analysesoftware voor het toezicht op de kapitaalmarkten met het ontwerpen en bouwen van een nieuwe heffingenapplicatie. Alle projecten zijn ondergebracht in de leidende AFM IT architectuur. In de beheersfeer is een efficiencyslag gerealiseerd door het serverpark te virtualiseren. Het nieuwe IT uitwijkcentrum is gereed voor in gebruikname.

### 5.2.9 Interne Audit Dienst (IAD)

De interne audit dienst van de AFM heeft in 2008 elf audits uitgevoerd. Dit waren zowel reguliere onderzoeken als audits op verzoek van de managementgroep. Drie onderzoeken liepen door vanuit 2007. Eind 2008 waren nog drie interne audits in uitvoering.

## 6. Systematiek kostentoe rekening en financiering

In dit hoofdstuk vindt u de systematiek van toerekening van de kosten die samenhangen met het in 2008 gevoerde beleid van de AFM. Het betreft de kosten van personele inzet en van andere middelen die gemaakt zijn om de hiervoor beschreven resultaten te bereiken. Ook wordt ingegaan op de wijze van financiering van het toezicht.

### *Kosten per categorie*

Het uitgangspunt voor de financierings-systematiek van de AFM is dat min of meer homogene groepen onder toezicht staande instellingen alleen betalen voor het toezicht op de instellingen in die groep.

Kruissubsidiëring tussen verschillende groepen wordt vermeden. Hiertoe rekent de AFM de kosten die zij maakt voor het toezicht toe aan de verschillende (sub)categorieën naar rato van de directe toezichturen die volgens de tijdregistratie van AFM-medewerkers per (sub)categorie zijn besteed. Grote individuele kostenposten en investeringen (boven de 100.000 euro) die voor de uitvoering van een specifieke toezichtsubcategorie zijn gemaakt, worden rechtstreeks aan de desbetreffende subcategorie doorberekend.

De totale kosten van de AFM bestaan voor het overgrote deel uit personeelslasten, met daarnaast bedragen voor onder meer overige bedrijfslasten (waaronder huisvesting en advies) en afschrijvingen. De specificatie van de kosten is opgenomen in het onderdeel 'Toelichting op de staat van baten en lasten' van de jaarrekening. Ieder jaar maakt de AFM bij de voorbereiding van de begroting een nauwkeurige afweging over de inzet van middelen voor het volgende jaar. Uit een raming van de te besteden toezichturen per (sub)categorie worden begrote kosten

per (sub)categorie berekend. De gerealiseerde kosten per (sub)categorie wijken in de regel af van de begrote kosten omdat de AFM gedurende het jaar de toezichtinspanning aanpast aan de ontwikkelingen in de markt. Deze verschillen komen niet onverwacht - ze zijn een afspiegeling van de dynamiek van de markt - en de AFM houdt er expliciet rekening mee in de financierings-systematiek zodat marktpartijen uitsluitend betalen voor de werkelijke kosten van het toezicht (zie ook 'Exploitatatieverschillen').

Aanmerkelijke verschillen met de begroting die ontstaan tijdens de begrotingsuitvoering worden volgens afspraak gedurende het jaar gemeld aan de ministers van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid en aan het Adviserend panel van vertegenwoordigende organisaties. In 2008 gebeurde dit in mei en oktober. De belangrijkste verschillen zijn in de jaarrekening toegelicht in het onderdeel 'Toelichting begroting en realisatie lasten'.

### *Baten: overheidsbijdrage en heffingen*

Het werk van de AFM wordt gefinancierd uit verschillende bronnen. Het deel van de kosten dat niet door een overheidsbijdrage en de opbrengst van boetes en dwangsommen wordt gedekt, wordt verhaald op marktpartijen, via een tarief per verrichting of via een jaarlijkse heffing.

### *De overheidsbijdrage*

De overheid betaalt een deel van de kosten van het gedragstoezicht. In 2008 gaat het hierbij om:

- de kosten van repressieve handhaving. Dit zijn de kosten die de AFM maakt wanneer zij optreedt bij een redelijk vermoeden van een strafbaar feit of het overtreden van een bestuursrechtelijk gestelde norm. Daaronder valt bijvoorbeeld het toezicht op misbruik van voorwetenschap, marktmanipulatie en illegale financiële activiteiten. Hieronder vallen ook de kosten die gemaakt zijn in het kader van het repressieve integriteitstoezicht;
- een deel van de kosten van de preventieve handhaving, het toezicht in verband met de wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme. Hier gaat het om de kosten die de AFM heeft gemaakt in haar streven naar het voorkomen van overtredingen.

Naast de bovengenoemde handhavingkosten droeg de overheid in 2008 de volledige lasten van het bij de AFM ondergebrachte Financieel Expertise Centrum (FEC), het toezicht op publicisten, de Wet handhaving consumentenbescherming en een deel van de lasten van het toezicht op emissies. Daarnaast vergoedt de overheid vanaf 2008 ook alle kosten voor de categorie 'onderhouden van effectenafhandelsystemen'.

Ten slotte vergoedt de overheid de kosten die de AFM maakt voor werkzaamheden die niet direct herleidbaar zijn tot een wettelijke taak, zoals bijvoorbeeld kosten van een bijdrage aan de voorbereiding van wet- en regelgeving. Een specificatie van de overheidsbijdrage staat in het gelijknamige onderdeel van de jaarrekening.

### *De heffingen*

Waar mogelijk brengt de AFM aan onder toezichtstaande instellingen een bedrag per verrichte toezichthandeling in rekening. Dat kan bij activiteiten gekoppeld zijn aan concrete verzoeken of acties van instellingen, bijvoorbeeld bij aanvragen voor vergunningen, registraties, ontheffingen, bestuurders-toetsingen en beoordelingen van openbare biedingen of emissieprospectussen. Het tarief wordt vastgesteld met het oog op kostendekkendheid; onverwachte verschillen tussen gerealiseerde kosten en opbrengsten per handeling komen terecht in de exploitatieverschillen per subcategorie instellingen.

Bij het merendeel van de toezichtactiviteiten zijn de werkzaamheden niet gekoppeld aan concrete verzoeken en acties van instellingen. De kosten daarvan worden gedekt door jaarlijkse heffingen aan alle onder toezicht staande instellingen in een bepaalde subcategorie. Deze heffingen zijn gebaseerd op de kosten per categorie plus bedragen voor de verrekening van geactiveerde lasten uit eerdere jaren minus de overheidsbijdrage. Verder verrekent de AFM jaarlijks de exploitatieverschillen uit het voorgaande jaar. Het verkregen totale heffingsbedrag slaat de AFM binnen de betreffende subcategorie om via een vast bedrag per instelling of een tarief dat is gebaseerd op een 'heffingsmaatstaf'. Deze maatstaf verschilt per subcategorie instellingen en is vaak gerelateerd aan de grootte van een individuele instelling.



De heffingstarieven zijn gebaseerd op het principe van kostendekkendheid en worden vastgesteld door de ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Een specificatie van de door de AFM in rekening gebrachte heffingen staat in het gelijknamige onderdeel van de jaarrekening.

### *Verbetering bekostigingssystematiek*

De bekostigingssystematiek is tot in het uiterste fijnmazig en ingewikkeld en brengt daardoor hoge uitvoeringskosten met zich mee. Zij leidt daarnaast tot grote schommelingen in de hoogte van de jaarlijkse heffingen. In 2009 overlegt de AFM met het ministerie van Financiën over mogelijkheden tot verbeteringen van de bekostigingssystematiek. Hierbij zullen ook de vertegenwoordigers van de sector worden betrokken.

#### **Uitspraak CBb heffingen AFM**

Op 18 juni 2008 heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) een uitspraak gedaan met betrekking tot de heffingen van de AFM. Het CBb heeft hierbij aangegeven dat de kosten van bepaalde activiteiten niet langer in de heffing konden worden betrokken, omdat die onvoldoende herleidbaar zijn tot de wettelijke taak van de AFM. De gevolgen van deze uitspraak zijn op heffingscategorieniveau verwerkt. De effecten op de tarieven van het niet meer doorbelasten van bepaalde kosten lopen als gevolg hiervan sterk uiteen. Het effect van de uitspraak op de tarieven 2008 van de AFM is gemiddeld negen procent. Hiervan wordt vier procent veroorzaakt door een aanpassing in de kosten van 2007 en vijf procent door aanpassingen die betrekking hebben op 2008. Om de gevolgen van deze uitspraak op een juiste wijze in de heffingsregelingen te verwerken zijn deze in 2008 later vastgesteld dan gebruikelijk en zijn er in 2008 als gevolg hiervan geen heffingen opgelegd. De heffingen voor zowel 2008 als 2009 zullen dan ook in 2009 worden opgelegd. De in de jaarrekening verantwoordde hoogte van de opbrengsten uit heffingen is als gevolg hiervan met meer onzekerheden omgeven dan gebruikelijk.

#### ***Exploitatiever verschillen***

Elk jaar ontstaan er verschillen tussen de begrote en werkelijke kosten per (sub)categorie instellingen. Ook in de baten zijn er verschillen tussen begroting en realisatie. De verschillen tussen begrote en gerealiseerde baten en lasten leiden tot exploitatieverschillen, die de AFM in het opvolgende jaar in de heffingen verrekent. Deze verrekening vindt plaats per subcategorie instellingen, zodat iedere subcategorie over de jaren uiteindelijk precies betaalt voor de kosten die zijn gemaakt voor het toezicht op de eigen subcategorie. De tabel 'Te verrekenen exploitatiesaldi' in de jaarrekening licht toe welke bedragen in 2009 in de heffingen zullen worden verrekend.

#### ***Activering van de voorbereidingskosten van nieuwe taken***

De kosten die de AFM maakt voor de uitoefening van een toezichttaak kan zij pas via heffingen aan marktpartijen doorberekenen wanneer hiervoor een wettelijke grondslag bestaat. Deze grondslag ligt in de toezichtwet. De AFM maakt echter al kosten ter voorbereiding op de toezichttaak voordat de



toezichtwet in werking treedt en kan deze kosten niet dekken met heffingen.

De AFM activeert daarom deze kosten, dat wil zeggen: ze voert ze op op de balans. Na inwerkingtreding van de toezichtwet verrekent de AFM deze kosten over een periode van vijf jaar in de heffingen aan de relevante groep onder toezicht gestelde instellingen. In 2008 heeft de AFM nauwelijks nog nieuwe voorbereidingskosten geactiveerd. Er zijn eerder geactiveerde voorbereidingskosten afgeschreven voor een aantal reeds in werking getreden taken. Een specificatie met toelichting staat in het onderdeel van de jaarrekening 'Immateriële vaste activa'.





# deel II. | Jaarrekening



Staat van baten en lasten voor de jaren eindigend op 31 december . . . . .	92
Balans per 31 december . . . . .	93
Kasstroomoverzicht voor de jaren eindigend op 31 december . . . . .	94
Toelichting . . . . .	95
Toelichting op de staat van baten en lasten . . . . .	98
Begroting en realisatie lasten 2008 . . . . .	106
Toelichting begroting en realisatie lasten 2008 . . . . .	108
Kerncijfers over het door de AFM uitgevoerde toezicht . . . . .	114
Toelichting op de balans . . . . .	114
Realisatie 2008, begroting 2008 en 2009 . . . . .	127
Overige gegevens . . . . .	128

**STAAT VAN BATEN EN LASTEN VOOR DE JAREN EINDIGEND OP 31 DECEMBER**

(bedragen in euro's)

		realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
<b>BATEN</b>				
<i>Regulier</i>				
Heffingen	1	48.728.664	59.129.634	49.273.318
Boetes en dwangsommen		675.788	-	220.712
Overheidsbijdragen	2	27.123.656	24.631.207	22.474.131
Overige opbrengsten	3	1.093.343	-	292.966
<i>Als gevolg van geactiveerde kosten</i>				
In latere jaren in de heffingen te verrekenen lasten	4	44.232	90.429	28.078
Geactiveerde lasten ontwikkelde software	4	323.172	692.000	101.340
<b>Totale baten</b>		<b>77.988.855</b>	<b>84.543.270</b>	<b>72.390.545</b>
<b>LASTEN</b>				
Personeelslasten	5	48.710.166	52.937.688	49.171.454
Afschrijvingen vaste activa	6	10.312.175	9.995.085	10.333.832
Overige bedrijfslasten	7	19.544.134	19.913.289	19.901.563
<b>Totale lasten</b>		<b>78.566.475</b>	<b>82.846.062</b>	<b>79.406.849</b>
<b>Financiële Baten en Lasten</b>	8	<b>1.370.373</b>	<b>2.288.108</b>	<b>1.290.646</b>
<b>Som der lasten</b>		<b>79.936.848</b>	<b>85.134.170</b>	<b>80.697.495</b>
<b>EXPLOITATIESALDO</b>		<b>-1.947.993</b>	<b>-590.900</b>	<b>-8.306.950</b>
Ten laste van het reservefonds		-	-	5.584.022
<b>Exploitatiesaldo na verrekening reservefonds</b>		<b>-1.947.993</b>	<b>-590.900</b>	<b>-2.722.928</b>

**BALANS PER 31 DECEMBER (NA BESTEMMING VAN HET EXPLOITATIESALDO)**

(bedragen in euro's)		2008	2007
<b>ACTIVA</b>			
<b>Vaste activa</b>			
<i>Immateriële vaste activa</i>			
	9		
Nieuwe taken		12.886.229	20.795.063
Ontwikkelde software		347.265	101.340
		<u>13.233.494</u>	<u>20.896.403</u>
<i>Materiële vaste activa</i>			
	10		
Verbouwingen		2.250.149	2.385.266
Inventaris		2.097.454	2.584.247
Computerapparatuur & software		2.956.846	2.292.408
Vooruitbetalingen op materiële vaste activa		-	13.563
		<u>7.304.449</u>	<u>7.275.484</u>
		<b>20.537.943</b>	<b>28.171.887</b>
<b>Vlottende activa</b>			
Te verrekenen exploitatiesaldi	11	9.414.364	7.466.372
Debiteuren	12	486.299	15.946.959
Kortlopende vorderingen en overlopende activa	13	44.495.165	4.733.139
		<u>54.395.828</u>	<u>28.146.470</u>
<i>Liquide middelen</i>			
	14	723	1.035.272
		<u>54.396.551</u>	<u>29.181.742</u>
		<b>74.934.494</b>	<b>57.353.629</b>
<b>PASSIVA</b>			
<b>Voorzieningen</b>			
	15	<b>3.983.602</b>	<b>1.686.966</b>
<b>Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)</b>			
Opgenomen kredietfaciliteit ministerie van Financiën	16	61.312.535	37.030.255
Crediteuren		1.970.079	3.937.043
Ministerie van Financiën		1.014.077	1.653.296
Belastingen en premies sociale verzekeringen		2.165.770	1.968.962
Overige schulden en overlopende passiva	17	4.488.431	11.077.107
		<u>70.950.892</u>	<u>55.666.663</u>
		<b>74.934.494</b>	<b>57.353.629</b>

**KASSTROOMOVERZICHT VOOR DE JAREN EINDIGEND OP 31 DECEMBER**

(bedragen in euro's)	2008	2007
<b>Kasstroom uit operationele activiteiten</b>		
Exploitatiesaldo	-1.947.993	-8.306.950
Aanpassing voor		
- Afschrijvingen immateriële vaste activa	8.030.313	8.049.034
- Afschrijvingen materiële vaste activa	2.281.862	2.284.798
- Mutatie van de voorzieningen	2.296.636	-2.037.754
- Boekresultaat materiële vaste activa	-16.879	-
	12.591.932	8.296.078
Toename (-/-) / afname in het werkkapitaal		
- Kortlopende vorderingen	-24.301.366	-8.899.435
- Kortlopende schulden	-8.998.051	4.326.840
	-33.299.417	-4.572.595
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>	-22.655.478	-4.583.467
<b>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</b>		
Investeringen in materiële vaste activa	-2.328.528	-6.236.300
Desinvesteringen in materiële vaste activa	34.581	47.250
Activering nieuwe taken	-44.232	-28.078
Activering ontwikkelde software	-323.172	-101.340
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	-2.661.351	-6.318.468
<b>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</b>		
Opgenomen uit kredietfaciliteit	24.282.280	10.326.801
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	24.282.280	10.326.801
<b>Kasstroom uit bedrijfsactiviteiten</b>	<b>-1.034.549</b>	<b>-575.134</b>
Eindsaldo 31 december	723	1.035.272
Af: beginsaldo 1 januari	1.035.272	1.610.406
<b>Mutatie liquide middelen</b>	<b>-1.034.549</b>	<b>-575.134</b>



## Toelichting

### Algemeen

De jaarrekening is opgemaakt in euro's, tenzij anders is aangegeven, en is, zoals vereist in de diverse toezichtswetten, zoveel als mogelijk opgemaakt in overeenstemming met de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW, hoewel de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM) niet is onderworpen aan deze bepalingen.

De in de jaarrekening opgenomen begroting 2008 wijkt af van de begroting waaraan de ministers van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid eind 2007 hun instemming hebben gegeven. Dit is het gevolg van een uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (Cbb) van 18 juni 2008 inzake de heffingen van de AFM.

De begroting is aangepast voor die kostenposten die op grond van voorgenoemde uitspraak niet langer in de heffingen aan marktpartijen in rekening mogen worden gebracht. De bekostiging van deze kosten is derhalve niet langer als begrote heffingsofbrengst in de begroting opgenomen, maar als overheidsbijdrage.

Voor een nadere toelichting op de gevolgen van de Cbb-uitspraak op de verschillende posten in de jaarrekening wordt verwezen naar de toelichtingen op die betreffende posten.

### Vreemde valuta

Vorderingen en schulden in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers op transactiedatum. De hiermee samenhangende koersverschillen worden in de staat van baten en lasten verwerkt.

### Stelselwijzigingen

Met ingang van het boekjaar 2008 worden de aan derden doorberekende lasten conform RJ 135.102 onder de baten verantwoord. In voorgaande jaren werd deze post als negatieve kosten in de jaarrekening opgenomen. Deze aanpassing heeft niet geleid tot gevolgen voor het exploitatiesaldo, noch het eigen vermogen.

Met ingang van het boekjaar 2008 worden de opbrengsten van boetes en dwangsommen als baten verantwoord wanneer deze onherroepelijk zijn komen vast te staan en het waarschijnlijk is dat de AFM de boete of dwangsom daadwerkelijk zal ontvangen.

Tot het boekjaar 2008 werden de opbrengsten van boetes en dwangsommen verantwoord zodra deze onherroepelijk waren komen vast te staan. De nieuwe wijze van verantwoording houdt rekening met de kans, gebaseerd op ervaringscijfers, dat de boete of dwangsom daadwerkelijk wordt ontvangen.

Het gevolg van deze stelselwijziging is dat het exploitatietekort 2007 met € 751.076 wordt verhoogd. Het cumulatieve effect van de stelselwijziging voor de balanspost te verrekenen exploitatiesaldi is € 791.076 negatief. Hiervan heeft € 40.000 betrekking op de periode voor 2007.

Voor beide stelselwijzigingen geldt dat door de wijzigingen beter inzicht in de baten van de AFM wordt gegeven. Tevens zijn alle vergelijkende cijfers aangepast.

### Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben.

De lasten van de AFM worden hoofdzakelijk gedekt door jaarlijkse heffingen die worden opgelegd aan de onder toezicht staande instellingen, voorts uit vaste bijdragen gekoppeld aan de behandeling van aanvragen en registraties en uit overheidsbijdragen.

De heffingen zijn gebaseerd op de volgende besluiten en regelingen:

- Besluit bekostiging financieel toezicht 12 oktober 2006, Staatsblad 2006, 504, laatstelijk gewijzigd, Staatsblad 2008, 334;
- Besluit toezicht accountantsorganisaties 16 augustus 2006, Staatsblad 2006, 380, laatstelijk gewijzigd, Staatsblad 2008, 244;
- Besluit toezicht financiële verslaggeving 31 oktober 2006, Staatsblad 2006, 570, laatstelijk gewijzigd, Staatsblad 2008, 578;
- Besluit uitvoering pensioenwet en wet verplichte beroepspensioenregeling 18 december 2006, Staatsblad 2006, 709, laatstelijk gewijzigd Staatsblad 2008, 514;
- Regeling bekostiging financieel toezicht, Staatscourant 24 december 2003, nr. 249;
- Wijziging van de Regeling bekostiging financieel toezicht, Staatscourant 23 juni 2006, nr.120;
- Vaststellingsregeling eenmalige tarieven 2006 en 2007 ex. artikelen 2 en 6 Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties, Staatscourant 25 september 2006, nr. 186;
- Vaststelling bedragen voor eenmalige toezichthandelingen Besluit bekostiging financieel toezicht voor 2008, Staatscourant 16 januari 2008 nr. 11;

- Wijziging vaststelling voor 2008 van de bedragen voor eenmalige toezichthandelingen, Staatscourant 12 maart 2008, nr. 51;
- Rectificatie Wijziging vaststellingsregeling 2008 van de bedragen voor eenmalige toezichthandelingen, Staatscourant 18 maart 2008, nr. 55;
- Wijziging vrijstellingsregeling Wft en Regeling vaststelling bedragen voor eenmalige toezichthandelingen, Staatscourant 24 juni 2008, nr. 119;
- Regeling tot aanpassing van de regeling van de Minister van Financiën van 10 januari 2008 tot vaststelling voor 2008 van de bedragen voor eenmalige toezichthandelingen, bedoeld in de artikelen 2 en 3 van het Besluit bekostiging financieel toezicht, Staatscourant 2009, nr. 345;
- Vaststelling bedragen Besluit bekostiging financieel toezicht 2007, Staatscourant 11 januari 2007 nr. 10, laatstelijk gewijzigd Staatscourant 19 november 2007 nr. 224;
- Regeling tot vaststelling voor 2007 van de verdeelsleutels, bandbreedtes, maatstaven en bedragen Besluit bekostiging financieel toezicht, Staatscourant 18 juli 2007 nr.136;
- Regeling van de Minister van Financiën tot vaststelling voor 2008 van de maatstaven, bedragen, bandbreedtes en verdeelsleutels/tarieven Besluit bekostiging financieel toezicht, Staatscourant 19 november 2008, nr. 726;
- Vaststelling bedragen Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties, Staatscourant 4 januari 2008, nr. 3;
- Regeling van de Minister van Financiën tot vaststelling voor 2008 van de bedragen, bedoeld in artikel 6 van de Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties, Staatscourant 8 januari 2009, nr. 338;
- Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties, Staatscourant 25 september 2006 nr. 186, laatstelijk gewijzigd Staatscourant 8 januari 2009, nr. 338;
- Vaststelling maatstaven, bandbreedtes en tarieven Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties, Staatscourant 26 juni 2008, nr. 121;
- Herziening van de Minister van Financiën tot vaststelling voor 2008 van de maatstaven, bandbreedtes en tarieven, bedoeld in artikel 3 van de Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties, Staatscourant 17 november 2008, nr. 653;
- Vaststelling verdeelsleutels, bandbreedtes en bedragen voor 2007, Wet toezicht financiële verslaggeving, Staatscourant 13 juli 2007 nr. 133;
- Regeling van de Minister van Financiën tot vaststelling voor 2008 van de bedragen, bandbreedtes, verdeelsleutels en tarieven Wet toezicht financiële verslaggeving, Staatscourant 18 november 2008, nr. 684;
- Wijziging regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling, Staatscourant 29 december 2006, laatstelijk gewijzigd Staatscourant 19 december 2007, nr. 246;
- Wijziging Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling, Staatscourant 17 juli 2008, nr. 136;
- Wijziging Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling, Staatscourant 29 augustus 2008, nr. 167;
- Regeling van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 5 december 2008, nr. AV/PB/0834849, tot wijziging van de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling in verband met aanpassing van de rekenregels voor waardeoverdracht en enkele wijzigingen, Staatscourant 16 december 2008, nr. 1982;
- Regeling tot aanpassing van een aantal regelingen van de Minister van Financiën tot vaststelling van de bedragen voor eenmalige toezichthandelingen alsmede van maatstaven, bedragen, bandbreedtes en verdeelsleutels/tarieven voor het toezicht op de financiële markten gedurende de jaren 2005, 2006 en 2007, Staatscourant 12 februari 2009, nr. 29;
- Regeling tot aanpassing van twee regelingen van de Minister van Financiën tot vaststelling van de tarieven etc. voor het toezicht op de financiële markten.

Indien de AFM een bezwaar tegen een opgelegde heffing gegrond verklaart, wordt het te restitueren bedrag in mindering gebracht op de baten uit heffingen. Ingeval de AFM in een beroepszaak tegen een afwijzende beslissing op bezwaar tegen een opgelegde heffing door de rechter in het ongelijk wordt gesteld, wordt het door de AFM aan de dagende partij(en) verschuldigde bedrag als negatieve baten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Daarnaast biedt de Wet Invoering dwangsom en bestuurlijke boete de mogelijkheid boetes en dwangsommen op te leggen. De in rekening te brengen boetes variëren en kunnen worden verhoogd met een factor afhankelijk van het vermogen van de onder toezicht staande overtreder. De boetes worden als bate verantwoord zodra deze onherroepelijk zijn komen vast te staan. Dwangsommen worden bij verbeurdverklaring als bate verantwoord. Om als bate te worden verantwoord geldt voor boetes en dwangsommen tevens, dat het waarschijnlijk moet zijn dat de opgelegde boete of dwangsom door de AFM wordt ontvangen. De verantwoorde opbrengsten uit boetes en dwangsommen worden het volgende jaar in mindering gebracht op de heffingen voor het toezichtgebied waarin de overtreding is geconstateerd.

De AFM is voor de uitvoering van haar wettelijke taken vrijgesteld van zowel vennootschapsbelasting als omzetbelasting.

### Waarderingsgrondslagen voor de balans

De activa en verplichtingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde tenzij anders vermeld.

De lasten voortvloeiende uit de nieuw toegekende taken worden geactiveerd onder immateriële vaste activa voor zover er nog geen wettelijke basis bestaat voor de doorberekening van deze lasten aan onder toezicht staande instellingen. Na het tot stand komen van een dergelijke wettelijke basis worden de geactiveerde lasten over een periode van vijf jaar in de heffingen voor die taak verrekend. Voor een toelichting op de berekening van de lasten van de verschillende taken verwijzen wij naar de toelichting op de staat van baten en lasten.

De lasten voortvloeiende uit software-ontwikkeling worden tegen vervaardigingsprijs geactiveerd onder immateriële vaste activa. Op de geactiveerde software wordt stelselmatig, op basis van de geschatte levensduur, afgeschreven. Het verloop van de afschrijvingen zal gelijke tred houden met de genoten economische voordelen in de verstreken perioden.

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs en worden lineair afgeschreven op basis van aanschafwaarde en verwachte economische levensduur.

De waardering van debiteuren en kortlopende vorderingen geschiedt tegen nominale waarde. Voor zover nodig, wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid. Voorzieningen worden gevormd tegen verplichtingen die op balansdatum als waarschijnlijk of als vaststaand worden beschouwd maar waarvan niet bekend is welke omvang zij hebben of wanneer zij zullen ontstaan. De voorzieningen worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen contante waarde waarbij een rentepercentage van 5,25 % is gehanteerd.

De AFM heeft de pensioenregeling ondergebracht bij de Stichting Mercurius Amsterdam (voorheen Stichting Pensioenfonds Euronext) en als een toegezegde pensioenregeling gekwalificeerd als bedoeld in RJ 271.3. Daardoor wordt de vermogenspositie van het pensioenfonds in de berekening van de pensioenlasten betrokken, hoewel zij juridisch afgescheiden is van de onderneming. De contante waarde van de toegezegde pensioenaanspraken, dan wel de toename daarvan, wordt berekend volgens de projected unit credit methode. Bij de bepaling van de pensioenlasten wordt rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen zoals verwachte salarisstijgingen en te verwachten rendementen op belegde premies. De contantmaking van de verplichtingen geschiedt tegen een rentevoet voor hoogwaardige ondernemingsobligaties. Actuariële winsten en verliezen die na 1 januari 2005 ontstaan, worden, voor zover ze cumulatief meer bedragen dan 10% van de contante waarde van de brutoverplichting uit hoofde van de toegezegde pensioenregeling (dan wel van de reële waarde van de fondsbeleggingen indien deze hoger is), in de staat van baten en lasten opgenomen. Dit deel wordt afgeschreven over een periode die gelijk is aan de verwachte gemiddelde resterende diensttijd van de werknemers die aan de regeling deelnemen. Voor het overige wordt de actuariële winst of het actuariële verlies niet opgenomen.

De pensioenlasten van toegezegde pensioenregelingen bestaan uit de mutatie van de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken, de toe te rekenen interest, de verwachte opbrengst van fondsbeleggingen, alsmede de rechten op vergoeding, de toe te rekenen lasten over verstreken diensttijd en het toe te rekenen effect van inperking of beëindiging van de regelingen. De pensioenverplichting die in de balans wordt verantwoord is de contante waarde van de toegezegde pensioenregeling op balansdatum verminderd met de reële waarde van de pensioenactiva plus of min de nog niet verwerkte overgangsverplichting en nog niet verwerkte actuariële resultaten en de nog niet verwerkte lasten over verstreken dienstjaren. Het gevolg van deze methode is dat de kosten van de pensioenaanspraken een gelijkmatig verloop tonen over het gehele dienstverband. Daarnaast heeft de AFM voor enkele medewerkers een toegezegde bijdrageregeling. Bij de toegezegde bijdrageregelingen worden de bijdragen als last genomen in het jaar waarop deze betrekking hebben.

De overige uitgestelde personeelsbeloningen zijn in de jaarrekening zoveel mogelijk verwerkt in overeenstemming met RJ 271.4. Voorbeelden van een dergelijke uitgestelde personeelsbeloning zijn jubileumuitkeringen en (andere) vergoedingen wegens lang dienstverband. De voorzieningen voor jubileumuitkeringen en pensioengratificaties zijn actuariel berekend. Bij de bepaling van de verplichtingen hiervoor wordt rekening gehouden met toekomstige elementen zoals verwachte salarisstijgingen en wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de actuariële veronderstellingen voor de berekening van de pensioenverplichtingen op basis van de RJ 271.3.

De voormalige Wabb-reserve is gewaardeerd tegen nominale waarde. Een eventueel ongebruikt gebleven deel wordt op termijn gerestitueerd aan de marktpartijen.

De voorziening uit hoofde van claims is gewaardeerd tegen nominale waarde.

De te verrekenen exploitatiesaldi worden normaliter per subcategorie in de heffingen voor die subcategorie in het eerstvolgende boekjaar verrekend. Hierop zijn de volgende uitzonderingen van toepassing:

- de exploitatiesaldi van de subcategorie Openbare biedingen op effecten worden over een periode van vijf jaren na het boekjaar verrekend;
- het exploitatietekort van het toezicht op verlenen van accountantsdiensten, dat ontstaan is in de periode tussen ingangsdatum van de wet en het afronden van de eerste fase van vergunningverlening, wordt in vijf gelijke jaarlijkse termijnen met de heffingen verrekend.

## GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Het bedrag aan liquide middelen kan als volgt worden uitgesplitst:

(bedragen in euro's)	2008	2007
Banksaldi vrij opneembaar	-	8.011
Banksaldi niet vrij opneembaar	-	1.026.026
Kas	723	1.235
<b>Totaal per 31 december</b>	<b>723</b>	<b>1.035.272</b>

## Toelichting op de staat van baten en lasten

### 1. Heffingen

(bedragen in euro's)	Verschil tussen realisatie en begroting 2008					
	realisatie 2008	begroting 2008	totaal verschil 2008	a.g.v. exploitatieverschil voorgaande jaren	a.g.v. oorzaken boekjaar	realisatie 2007
<b>Heffingen doorlopend toezicht</b>						
Heffing aanbieders	13.980.288	18.992.820	-5.012.532	-1.547.741	-3.464.791	17.462.311
Heffing adviseurs en bemiddelaars	13.283.334	10.576.922	2.706.412	3.159.401	-452.989	10.776.489
Heffing effectenuitgevende instellingen	6.570.943	6.883.745	-312.802	465.257	-778.059	7.838.748
Heffing infrastructuur	862.144	1.169.490	-307.346	-274.867	-32.479	1.750.000
Heffing accountants-organisaties	3.982.476	3.905.653	76.823	610.899	-534.076	1.137.500
Heffing pensioenuitvoerders	2.206.895	2.002.859	204.036	365.406	-161.370	546.677
Heffing onderhouden van een betalingsafwikkelingsysteem	-	-2.554	2.554	-	2.554	-
<b>Totaal doorlopend toezicht</b>	<b>40.886.080</b>	<b>43.528.935</b>	<b>-2.642.855</b>	<b>2.778.355</b>	<b>-5.421.210</b>	<b>39.511.725</b>
<b>Heffingen specifieke verrichtingen</b>						
Heffing aanbieders	1.147.896	2.562.706	-1.414.810	-	-1.414.810	1.253.586
Heffing adviseurs en bemiddelaars	615.643	3.586.749	-2.971.106	-	-2.971.106	3.096.678
Heffing effectenuitgevende instellingen	2.116.284	5.168.367	-3.052.083	-79.023	-2.973.060	3.720.680
Heffing infrastructuur	-	82.182	-82.182	-	-82.182	37.110
Heffing accountants-organisaties	3.962.761	4.166.966	-204.205	-	-204.205	1.653.539
Heffing bemiddelaars opvorderbare gelden	-	33.729	-33.729	-	-33.729	-
<b>Totaal specifieke verrichtingen</b>	<b>7.842.584</b>	<b>15.600.699</b>	<b>-7.758.115</b>	<b>-79.023</b>	<b>-7.679.092</b>	<b>9.761.593</b>
<b>Totaal heffingen</b>	<b>48.728.664</b>	<b>59.129.634</b>	<b>-10.400.970</b>	<b>2.699.332</b>	<b>-13.100.302</b>	<b>49.273.318</b>

De indeling naar heffingen is gemaakt per hoofdcategorie onder toezicht staande instellingen en is daarmee een minder gedetailleerde indeling dan die naar subcategorie (zie daarvoor “Begroting en realisatie lasten 2008”).

Op 18 juni 2008 heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven (‘Cbb’) twee uitspraken gedaan over de doorberekening van toezichtkosten in 2005 onder de Wet toezicht effectenverkeer 1995. Voor de AFM betrof het drie effecteninstellingen. Naar aanleiding van de Cbb-uitspraak heeft er nader onderzoek plaatsgevonden door het ministerie van Financiën en de toezichthouders AFM en DNB. Dit onderzoek heeft geleid tot het niet langer doorberekenen van een aantal kostencomponenten aan marktpartijen vanaf 2008.

Daarnaast is door het ministerie van Financiën besloten om ook de kosten ter voorbereiding van wet- en regelgeving uit 2007 in mindering te brengen op de tarieven 2008. De tarieven voor het doorlopend toezicht 2008 zijn hierdoor later dan gebruikelijk vastgesteld. Door het latere tijdstip van de tariefvaststelling vindt de jaarlijkse facturering voor 2008 grotendeels in 2009 plaats. De hoogte van de opbrengsten uit heffingen is als gevolg hiervan met meer onzekerheden omgeven dan gebruikelijk.

Het verschil tussen begroting en realisatie van de heffingen 2008 valt uiteen zoals weergegeven in bovenstaande tabel (in de kolommen “a.g.v. exploitatieverschil voorgaande jaren” en “a.g.v. oorzaken boekjaar”).

Volgens de jaarrekening 2007 van de AFM was per saldo € 2.203.533 na te heffen bij marktpartijen in 2008. Dit bedrag maakt deel uit van de balanspost “te verrekenen exploitatiesaldi per 31 december 2007” (zie tabel 11. Te verrekenen exploitatiesaldi). In 2008 is echter een bedrag van € 2.699.332 in de heffingen verrekend met marktpartijen. Het verschil bestaat uit de terug te betalen bedragen ten behoeve van de subcategorieën EP-houders (€ 219.879), toezicht Koersgevoelige informatie (€ 261.323) en toezicht Insider meldingsregelingen (€ 14.597) die niet in 2008 konden worden verrekend.

Naast de verrekende exploitatieverschillen uit 2007 is de voornaamste oorzaak van het verschil tussen de realisatie en de begroting, de kosten ter voorbereiding van wet- en regelgeving uit 2007 welke in mindering zijn gebracht op de tarieven 2008. Naar aanleiding van de Cbb-uitspraak is tevens een nieuwe heffingsmaatstaf voor de subcategorie ‘Het verlenen van beleggingsdiensten – handelen voor publiek’ (onderdeel van heffing aanbieders) vastgesteld. Op deze subcategorie is een overgangsregeling van toepassing welke leidt tot een lagere realisatie in 2008. Ook de compensatie van de partijen die in het gelijk zijn gesteld in de genoemde Cbb-uitspraak heeft effect op deze subcategorie.

Voor de overige oorzaken geldt dat de verschillen samenhangen met onvoorziene mutaties in de populatie van onder toezicht staande instellingen in combinatie met de maatstaven waarop de heffingen worden gebaseerd en crediteringen die plaatsvonden in 2008 welke betrekking hadden op voorgaande jaren.

## 2. Overheidsbijdragen

De overheidsbijdragen, die afkomstig zijn van het ministerie van Financiën, zijn als volgt te specificeren:

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Teruggave overheidsbijdrage ten laste van het reservefonds	-	-	-544.372
Repressieve handhaving	14.810.976	17.048.861	16.701.466
Toezicht Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (wwft)	340.031	379.749	290.366
Financieel Expertise Centrum	854.211	707.071	1.453.768
Toezicht op Publicisten	275.735	316.503	332.062
Toezicht op onderhouden van effectenafwikkelingsystemen	471.959	407.890	193.453
Toezicht Emissies	1.896.125	1.692.453	2.206.705
Toezicht Beleggingsobjecten	-176.737	-	1.638.427
Vorbereidingskosten Toezicht op onderhouden van een betalingsafwikkelingsysteem	140.250	-	122.981
Toezicht Wet handhaving Consumentenbescherming	173.980	700.772	79.275
Kosten van werkzaamheden die niet direct herleidbaar zijn tot een wettelijke taak	8.337.126	3.377.908	-
<b>Totaal overheidsbijdragen</b>	<b>27.123.656</b>	<b>24.631.207</b>	<b>22.474.131</b>

De overheid betaalt een deel van de kosten van het gedragstoezicht. Het gaat hierbij om:

- (i) De kosten van repressieve handhaving, d.w.z. de kosten die de AFM maakt wanneer zij optreedt bij een redelijk vermoeden van een strafbaar feit of het overtreden van een bestuurlijk gestelde norm, waaronder het toezicht op misbruik voorwetenschap en marktmanipulatie. Hieronder vallen tevens de kosten van toezicht- en sanctie-maatregelen en onderzoek naar niet-vergunninghouders.
- (ii) Een deel van de kosten van preventieve handhaving, te weten de kosten van het toezicht Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (wwft).

Verder betaalt de overheid de kosten van het Financieel Expertise Centrum, het toezicht op publicisten, het toezicht op het onderhouden van effectenafwikkelingsystemen, het toezicht op de naleving van de Wet handhaving consumentenbescherming en een deel van de kosten van het toezicht op emissies.

Daarnaast is een extra overheidsbijdrage van € 140.250 verantwoord voor de voorbereidingskosten van het toezicht op het onderhouden van betalingsafwikkelingsystemen in verband met het afgesproken maximum van de aan de markt in rekening te brengen voorbereidingskosten nieuwe taken.

In 2007 heeft de overheid een extra bedrag van € 2,4 miljoen aan de AFM overgemaakt ten behoeve van het toezicht op beleggingsobjecten. Hiervan is in 2007 € 1.638.427 als bate verantwoord (na stelselwijziging boetes en dwangsommen). In 2008 wordt hiervan aanvullend € 194.233 als bate verantwoord. Dit bedrag bestaat uit een repressieve component van € 370.970 (opgenomen onder repressieve handhaving) en een niet-repressieve component van - € 176.737 (opgenomen onder toezicht beleggingsobjecten). Laatstgenoemde component is overigens negatief in verband met een vrijval uit de voorziening dubieuze debiteuren. Het restant van € 567.340 wordt onder de overige schulden en overlopende passiva op de balans verantwoord.

Gevolg gevend aan de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 18 juni 2008 vergoedt de overheid daarnaast de kosten voor het leveren van een bijdrage door de AFM aan de voorbereiding van wet- en regelgeving en voor een aantal andere activiteiten waarvoor onvoldoende wettelijke basis bestaat om deze in de heffingsgrondslag te betrekken. Dit betreft in totaal een bedrag van € 8.337.126. Hiervan heeft € 4.514.145 betrekking op de kosten 2008. Daarnaast wordt een bedrag van € 2.480.606 aan de markt teruggegeven over 2007. Ten slotte is nog een bedrag van € 1.342.375 verantwoord voor de teruggave aan de appellanten, de overgangsregeling voor beleggingsondernemingen, bijstelling van nog niet opgelegde heffingen uit 2006 en 2007 en voor (gedeeltelijke) gegrondverklaring van lopende bezwaren tegen heffingen uit 2006 en 2007.



### 3. Overige opbrengsten

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Incidentele opdrachten ministerie van Financiën	713.351	-	117.832
Incidentele overige overheidsopdrachten	146.229	-	66.594
Diversen	233.763	-	108.540
<b>Totaal overige opbrengsten</b>	<b>1.093.343</b>	<b>-</b>	<b>292.966</b>

### 4. Geactiveerde lasten

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Onderhouden van een betalingsafwikkelingsysteem	44.232	90.429	28.078
<b>Totaal in latere jaren in de heffingen te verrekenen lasten</b>	<b>44.232</b>	<b>90.429</b>	<b>28.078</b>
<b>Geactiveerde lasten ontwikkelde software</b>	<b>323.172</b>	<b>692.000</b>	<b>101.340</b>
<b>Totaal geactiveerde lasten</b>	<b>367.404</b>	<b>782.429</b>	<b>129.418</b>

Voor de toelichting op in latere jaren in de heffingen te verrekenen lasten wordt verwezen naar de toelichting bij de lasten per subcategorie.

De geactiveerde lasten ontwikkelde software betreffen nieuw te ontwikkelen systemen voor het opleggen van heffingen. In de begroting 2008 waren meerdere softwareprojecten voorzien waarvan de ontwikkeling in 2008 niet is gestart.

### 5. Personeelslasten

De personeelslasten zijn als volgt te specificeren:

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Salarissen	30.879.079	35.856.014	30.036.894
Sociale lasten	3.287.297	3.823.940	3.112.750
Pensioenlasten	5.694.440	6.396.754	5.863.307
Overige personeelslasten	8.849.350	6.860.980	10.158.503
<b>Totaal personeelslasten</b>	<b>48.710.166</b>	<b>52.937.688</b>	<b>49.171.454</b>

Het verschil tussen de begrote salarissen en sociale lasten en de realisatie wordt voor een groot deel verklaard door de lagere realisatie FTE's. Het gemiddeld aantal werknemers op FTE-basis bedroeg in 2008 434 (2007: 434) ten opzichte van een gemiddelde in de begroting van 499 FTE's.

De overige personeelslasten vallen € 2,0 miljoen hoger uit dan begroot. Voor een belangrijk deel is dit toe te schrijven aan meer inhuur van uitzendkrachten en interim-medewerkers, onder andere als aanvulling op de onderbezetting. Vanwege een stelselwijziging is voor vergelijkingsdoeleinden de realisatie 2007 voor overige personeelslasten verhoogd met € 278.918. Dit bedrag is in de vergelijkende cijfers 2007 als overige opbrengst verantwoord.

De verdeling van het gemiddeld aantal werknemers op FTE-basis naar organisatie-indeling is als volgt:

	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Financiële Dienstverlening	168	186	166
Kapitaalmarkt	73	101	76
Directe Toezichtondersteuning	88	95	90
Bedrijfsvoering	105	117	102
<b>Totaal gemiddeld aantal werknemers op FTE-basis</b>	<b>434</b>	<b>499</b>	<b>434</b>

Met ingang van 1 juli 2008 is de AFM gereorganiseerd. Hierdoor is de organisatie-indeling gewijzigd en zijn de vergelijkende cijfers 2007 hierop aangepast.

#### SPECIFICATIE VAN DE PENSIOENLASTEN

Het resultaat voor de winst- en verliesrekening aangaande de actuariële pensioenverplichting komt als volgt tot stand:

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Lineaire toerekening van de overgangsverplichting	1.198.329	-	700.000
Toename contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken	4.412.000	-	4.830.000
Interest (oprenting verplichting)	2.405.000	-	1.989.000
Verwacht rendement fondsbeleggingen	-2.484.000	-	-1.791.000
<b>Last regelingen in de vorm van de toegezegde pensioenregeling</b>	<b>5.531.329</b>	<b>6.307.464</b>	<b>5.728.000</b>
<b>Last regelingen in de vorm van toegezegde bijdrageregelingen</b>	<b>163.111</b>	<b>89.290</b>	<b>135.307</b>
<b>Pensioenlasten</b>	<b>5.694.440</b>	<b>6.396.754</b>	<b>5.863.307</b>

De pensioenlasten zijn in 2008, ondanks een hogere toerekening van de overgangsverplichting van € 498.000, € 169.000 lager dan in 2007. De lasten van de toegezegde pensioenregeling exclusief de dotatie aan de overgangsverplichting zijn € 695.000 lager. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de stijging van zowel de disconteringsvoet als het verwachte beleggingsrendement van 4,5% naar 5,25%.

De overgangsverplichting per 1 januari 2005 van € 6.894.000 wordt lineair toegerekend aan het resultaat over een periode die overeenkomt met de verwachte gemiddelde resterende diensttijd van de op het overgangstijdstip (1 januari 2005) actieve werknemers (9,15 jaar), rekening houdend met de eenmalige vrijval van de overgangsverplichting in 2006 ad € 439.000. In 2008 is de verwachte gemiddelde diensttijd van de op het overgangstijdstip actieve werknemers opnieuw getoetst. Uit deze toetsing is gebleken dat deze verwachte gemiddelde resterende diensttijd moet worden verlaagd van 9,15 naar 6,59 jaar.

Deze lagere resterende gemiddelde diensttijd heeft tot gevolg dat de overgangsverplichting in een kortere periode (2,56 jaar) moet worden opgebouwd. Hierdoor wordt met ingang van 2008 de jaarlijkse toerekening aan de overgangsverplichting met € 498.000 verhoogd tot € 1.198.000.

De lasten in de vorm van toegezegde bijdrageregelingen bestaan uit spaarpremies voor werknemers die voor 1 januari 2005 55 jaar of ouder waren en daardoor onder de overgangsregeling voor opbouw van prepensioen- en vutregelingen vallen. In 2008 had de AFM voor vier personeelsleden afzonderlijke pensioenregelingen op basis van een toegezegde bijdrageregeling.

**BEZOLDIGING BESTUUR EN RAAD VAN TOEZICHT EN ENKELE ANDERE FUNCTIONARISSEN**

De rapportage uit hoofde van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (Wopt) is als volgt:

(bedragen in euro's)	dagen in dienst	2008 belastbaar loon	pensioen- premie	dagen in dienst	2007 belastbaar loon	pensioen- premie
<b>BESTUUR</b>						
J.F. Hoogervorst	366	294.129	111.289	109	89.332	18.907
Th. F. Kockelkoren (vanaf 1 februari 2008 bestuurslid, daarvoor directeur)	366	270.921	34.845	365	221.698	28.514
R.H. Maatman	245	188.755	44.778	-	-	-
P.M. Koster	335	257.102	81.158	365	271.027	100.294
<b>OVERIGE FUNCTIONARISSEN</b>						
Directeur	366	212.424	111.207	365	217.635	67.226
Directeur	244	356.266	80.634	365	219.299	59.050
Directeur	366	219.547	49.563	365	224.359	39.040
Hoofd	182	197.342	22.554	365	177.208	40.243
Hoofd	366	153.198	91.612	365	158.028	53.565
Hoofd	366	164.009	31.951	365	160.940	23.841
CESR-Secretaris	366	217.926	48.720	365	204.874	33.199

De beloning van de bestuurders en van enkele andere functionarissen van de AFM bedraagt meer dan het gemiddelde belastbare loon van de ministers zoals jaarlijks wordt vastgesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en voor 2008 is gepubliceerd in de Staatscourant nr.34 van 19 februari 2009. Deze hogere beloning hangt samen met het feit dat de toezichthoudende taken van de AFM een specialistisch karakter hebben. De AFM concurreert daardoor bij het aantrekken van medewerkers met de financiële marktsector. De AFM zoekt immers deskundige en ervaren medewerkers en bestuurders met een achtergrond als (register)accountant, specialist in financieel recht, financieel analist, effectenspecialisten en dergelijke, en met werkervaring bij grote accountantskantoren, advocatenkantoren of financiële instellingen. De beloningen dienen dan ook een relatie te hebben met de arbeidsvoorwaarden van dergelijke functies. Specifiek voor de beloningen van de bestuurders geldt dat deze na te zijn vastgesteld door de Raad van Toezicht worden goedgekeurd door de minister van Financiën. De minister heeft laatstelijk in zijn brief van 8 juni 2007 aan de Tweede Kamer zijn overwegingen bij het bijgestelde beloningsbeleid t.a.v. de bestuurders van de AFM uiteengezet.

In het belastbaar loon van de tweede directeur is een ontslagvergoeding inbegrepen. In het belastbaar loon van de CESR-Secretaris zijn verstrekte vergoedingen voor hogere verblijfkosten in het buitenland inbegrepen.

De pensioenpremieberekening vindt op individuele basis plaats (en dus niet, zoals bij veel andere pensioenfondsen gebruikelijk is, op basis van een doorsneepremie). Door de berekening op individuele basis ontstaan bij gelijke salarissen, verschillen tussen de premiebedragen afhankelijk van leeftijd en eerder in het pensioenfonds opgebouwde rechten. Voor oudere werknemers zijn de zo berekende premies hoog, voor jongeren laag, terwijl dit bij een doorsneepremie voor beiden gemiddeld zou zijn.

**BELONINGEN RAAD VAN TOEZICHT**

(bedragen in euro's)	2008	2007
A. Baan	30.000	30.000
J. Vroegop (tot 1 april 2008)	6.250	25.000
H.J. Hielkema	-	25.000
A.J. Bindenga	25.000	25.000
J.W. Winter	25.000	25.000
F.M.J. Böttcher	25.000	-
Mw. A.G.Z. Kemna (vanaf 1 april 2008)	18.750	-
<b>Totaal</b>	<b>130.000</b>	<b>130.000</b>

**6. Afschrijvingen vaste activa**

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Afschrijving nieuwe taken	7.953.066	6.219.645	8.049.034
Afschrijving ontwikkelde software	77.247	246.645	-
<b>Afschrijving immateriële vaste activa</b>	<b>8.030.313</b>	<b>6.466.290</b>	<b>8.049.034</b>
Verbouwingen	234.004	363.341	341.123
Inventaris	713.739	512.149	647.251
Computerapparatuur & software	1.334.119	2.653.305	1.296.424
<b>Afschrijving materiële vaste activa</b>	<b>2.281.862</b>	<b>3.528.795</b>	<b>2.284.798</b>
<b>Totaal afschrijvingen vaste activa</b>	<b>10.312.175</b>	<b>9.995.085</b>	<b>10.333.832</b>

De afschrijvingen op nieuwe taken zijn € 1,7 miljoen hoger dan begroot. In de afschrijvingen zijn € 1,6 miljoen extra afschrijvingen inbegrepen naar aanleiding van de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (Cbb) d.d. 18 juni 2008. Deze extra afschrijvingen hebben betrekking op kosten die volgens deze uitspraak niet aan marktpartijen mogen worden doorberekend en worden gefinancierd door de overheid. Tevens heeft een versnelde afschrijving plaatsgevonden op de voorbereidingskosten voor het toezicht op het onderhouden van betalingsafwikkelingsystemen.

De afschrijvingen op ontwikkelde software zijn € 0,17 miljoen lager dan begroot als gevolg van een latere oplevering van de applicatie voor het opleggen van heffingen en door minder investeringen. De afschrijvingen op materiële vaste activa zijn € 1,2 miljoen lager dan begroot als gevolg van lagere investeringen en de vertraagde oplevering van een aantal grote projecten.

**7. Overige bedrijfslasten**

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Huisvestingslasten	5.164.457	5.845.056	6.181.851
Advieslasten	3.772.890	3.979.558	2.838.826
Algemene lasten	10.606.787	10.088.675	10.880.886
<b>Totaal overige bedrijfslasten</b>	<b>19.544.134</b>	<b>19.913.289</b>	<b>19.901.563</b>

De onderschrijding van de huisvestingslasten ten opzichte van de begroting wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere huurlasten vanwege vertraging in de oplevering van de uitwijklocatie en door lagere servicelasten. De algemene lasten zijn in 2008 € 0,5 miljoen hoger dan begroot, voornamelijk als gevolg van een € 1,8 miljoen hogere dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren als gevolg van het betaalgedrag van onder toezicht staande instellingen. De kosten voor advertenties en publiekscampagnes waren € 0,7 miljoen, reiskosten € 0,2 miljoen en de licentiekosten € 0,4 miljoen lager.

Vanwege stelselwijzigingen is voor vergelijkingsdoeleinden de realisatie 2007 voor algemene lasten verlaagd met € 1.594.315. Dit bedrag is op te splitsen in: (i) als gevolg van de stelselwijziging met betrekking tot boetes en dwangsommen een lagere dotatie aan de debiteurenvoorziening van € 1.608.363; en (ii) een verhoging van de algemene lasten van € 14.048 vanwege de stelselwijziging betreffende aan derden doorberekende lasten. Dit laatste is in de vergelijkende cijfers 2007 als overige opbrengst verantwoord.

#### LASTEN CERTIFICEREND ACCOUNTANT

De lasten van de controle door de certificerend accountant zijn opgenomen onder de algemene lasten. De onderverdeling van deze lasten naar soort vergoeding is als volgt:

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Wettelijke controles 2008	165.767	140.000	-
Wettelijke controles 2007	47.648	-	129.710
Wettelijke controles 2005	-	-	-24.686
Overige adviesdiensten	1.322	-	18.099
<b>Totaal lasten certificerend accountant</b>	<b>214.737</b>	<b>140.000</b>	<b>123.123</b>

## 8. Financiële baten en lasten

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	realisatie 2007
Interestlasten	1.453.886	2.288.108	1.424.196
Interestbaten	83.513	-	133.550
<b>Totaal financiële baten en lasten</b>	<b>1.370.373</b>	<b>2.288.108</b>	<b>1.290.646</b>

De interestlasten zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot als gevolg van een gemiddeld minder opgenomen krediet en een lager interestpercentage dan begroot. De interestbaten bestaan uit ontvangen wettelijke rente en rente op aangehouden tegoeden in verband met afgegeven bankgaranties.

Binnen de onderverdeling van lasten naar categorieën wordt een verdere onderverdeling naar subcategorieën gemaakt. In onderstaande tabel worden de verschillen tussen de gerealiseerde en de begrote lasten per subcategorie weergegeven. Deze is als volgt:

**BEGROTING EN REALISATIE LASTEN 2008**

(bedragen in euro's)

		realisatie 2008	begroting 2008	verschil
<b>Doorlopend toezicht (op):</b>				
Het aanbieden van bancaire diensten en elektronisch geld	1	3.319.904	2.564.957	754.947
Het aanbieden van beleggingsobjecten	2	1.728.187	1.372.656	355.531
Het aanbieden van krediet	3	1.563.857	1.641.973	-78.116
Het aanbieden van levensverzekeringen	4	2.602.844	3.412.612	-809.768
Het uitvoeren van collectieve pensioenregelingen (Wft)	5	71.309	461.760	-390.451
Het aanbieden van rechten van deelneming in een beleggingsinstelling	6	2.761.302	3.378.533	-617.231
Het aanbieden van schadeverzekeringen	7	365.180	566.483	-201.303
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen voor publiek	8	5.722.757	7.874.348	-2.151.591
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen niet voor publiek	9	378.858	233.705	145.153
Het verlenen van beleggingsdiensten - exploitatie van een MTF	10	4.342	509.357	-505.015
Het verlenen van beleggingsdiensten - EP-houders	11	140.818	139.024	1.794
Het optreden als clearinginstelling	12	13.150	187.265	-174.115
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties met OOB-klanten	13	1.511.394	2.156.899	-645.505
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties zonder OOB-klanten	14	533.790	1.052.384	-518.594
Het adviseren en bemiddelen in financiële producten	15	18.681.853	15.227.229	3.454.624
Het uitgeven van effecten - financiële verslaggeving	16	4.397.220	4.302.886	94.334
Het uitgeven van effecten - KGI	17	1.209.692	727.956	481.736
Het uitgeven van effecten - klikplicht	18	175.128	154.148	20.980
Het uitgeven van effecten - marktmanipulatie	19	2.341.479	2.238.739	102.740
Het uitgeven van effecten - publicisten	20	220.074	251.706	-31.632
Het uitgeven van effecten - voorwetenschap	21	2.307.056	2.491.874	-184.818
Het uitgeven van effecten - insider-meldingsregelingen	22	120.635	253.429	-132.794
Het uitgeven van effecten - melding zeggenschap	23	517.272	664.923	-147.651
Infrastructuur - het houden van een gereguleerde markt	24	1.059.195	1.184.276	-125.081
Infrastructuur - het onderhouden van effectenafwikkelingsystemen	25	471.959	403.719	68.240
Financieel expertise centrum	26	839.900	691.515	148.385
Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (wwft)	27	340.031	379.749	-39.718
Het bemiddelen in opvorderbare gelden	28	19.645	164.535	-144.890
Het onderhouden van een betalingsafwikkelingsstelsel	29	44.232	101.903	-57.671
Pensioenuitvoerders - pensioenfondsen (Pw en Wvb)	30	1.024.100	1.303.188	-279.088
Pensioenuitvoerders - verzekeraars (Pw en Wvb)	31	902.087	861.221	40.866
Wet handhaving consumentenbescherming	32	173.980	700.772	-526.792
<b>Totale kosten doorlopend toezicht</b>		<b>55.563.230</b>	<b>57.655.724</b>	<b>-2.092.494</b>



(bedragen in euro's)		realisatie 2008	begroting 2008	verschil
<b>Specifieke verrichtingen voor:</b>				
Het aanbieden van bancaire diensten en elektronisch geld	33	1.611	5.650	-4.039
Het aanbieden van beleggingsobjecten	34	230.424	108.720	121.704
Het aanbieden van krediet	35	5.975	58.726	-52.751
Het aanbieden van levensverzekeringen	36	22	1.370	-1.348
Het aanbieden van rechten van deelneming in een beleggingsinstelling	37	515.285	921.636	-406.351
Het aanbieden van schadeverzekeringen	38	3.417	12.841	-9.424
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen voor publiek	39	690.360	1.175.544	-485.184
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen niet voor publiek	40	53.285	66.259	-12.974
Het verlenen van beleggingsdiensten - exploitatie van een MTF	41	67.449	141.764	-74.315
Het verlenen van beleggingsdiensten - EP-houders	42	18.442	51.364	-32.922
Het verlenen van beleggingsdiensten - vrijgestelden	43	-2.146	-	-2.146
Het verlenen van beleggingsdiensten - Adequaate toezichhouders	44	30.099	17.121	12.978
Het optreden als clearinginstelling	45	716	1.712	-996
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties met OOB-klienten	46	834.428	78.758	755.670
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties zonder OOB-klienten	47	3.356.041	4.173.130	-817.089
Het verlenen van accountantsdiensten - accountants derdelanden	48	75.891	-	75.891
Het bemiddelen in opvorderbare gelden	49	3.120	85.093	-81.973
Het adviseren en bemiddelen in financiële producten	50	2.937.669	3.795.628	-857.959
Emissies	51	3.170.912	6.136.171	-2.965.259
Openbare biedingen	52	913.931	932.847	-18.916
Infrastructuur - het houden van een gereguleerde markt	53	15.724	59.924	-44.200
Infrastructuur - het onderhouden van effectenafwikkelingsystemen	54	-	22.258	-22.258
<b>Totale kosten specifieke verrichtingen</b>		<b>12.922.655</b>	<b>17.846.516</b>	<b>-4.923.861</b>
<b>Totale kosten van alle toezichtcategoriën</b>		<b>68.485.885</b>	<b>75.502.240</b>	<b>-7.016.355</b>
Afschrijving eerder geactiveerde kosten		7.953.066	6.219.645	1.733.421
Geactiveerde lasten ontwikkelde software		323.172	692.000	-368.828
Kosten van werkzaamheden die niet direct herleidbaar zijn tot een wettelijke taak	55	3.174.725	2.720.285	454.440
<b>Som der lasten</b>		<b>79.936.848</b>	<b>85.134.170</b>	<b>-5.197.322</b>

## Toelichting begroting en realisatie lasten 2008

De toerekening van de lasten aan subcategorieën vindt plaats in de procentuele verhouding van het aantal directe toezichten per subcategorie, tot het totaal aantal directe toezichten. Directe toezichten zijn gedefinieerd als uren voortkomend uit de voorbereiding of uitvoering van toezicht uit hoofde van één of enkele wettelijke taken. Een aantal kostencomponenten wordt niet via de directe uren aan de subcategorieën toegerekend, maar rechtstreeks:

1. De dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren wordt per subcategorie vastgesteld;
2. De rentelasten die samenhangen met de financiering van de geactiveerde voorbereidingskosten worden direct aan desbetreffende subcategorieën doorbelast;
3. De kosten die voortvloeien uit contracten van boven de € 100.000,- worden rechtstreeks aan de subcategorie(ën) doorberekend waar ze betrekking op hebben, waarbij geldt dat zowel de totale kosten van het contract als het gedeelte dat aan een bepaalde subcategorie wordt toegerekend minimaal € 100.000,- bedraagt;
4. De kosten waarvoor onvoldoende wettelijke basis bestaat om ze in de heffingsgrondslag te betrekken worden geheel aan een daarvoor bedoelde subcategorie "kosten van werkzaamheden die niet direct herleidbaar zijn tot een wettelijke taak" toegerekend;
5. De afschrijving op geactiveerde voorbereidingskosten wordt per subcategorie bepaald. Deze kostencomponent is echter niet in onderliggende afwijkingen opgenomen.

De begrote kosten per subcategorie zijn gebaseerd op de begrote totale kosten van de AFM en de vooraf geplande directe toezichten per subcategorie. De gerealiseerde kosten per subcategorie kunnen afwijken van de begroting als gevolg van een tweetal factoren: (1) een verschil tussen begroting en realisatie van de totale kosten van de AFM; en (2) een verschil tussen begroting en realisatie van de procentuele verhouding in het aantal directe toezichten per subcategorie.

De verschillen tussen begroting en realisatie in de urenverdeling per subcategorie treden niet onverwacht op. In de begrotingscyclus worden de geplande uren per subcategorie in het najaar voorafgaande aan het begrotingsjaar zo goed als mogelijk en volgens de meest actuele inzichten gepland, maar de AFM past haar toezichtinspanning tijdens het begrotingsjaar aan op de ontwikkelingen in de markt. Zij reageert op incidenten en speelt in op trends die de aandacht van de toezichthouder vergen. De dynamiek van de markt maakt dat de toezichtinspanning per subcategorie hierdoor afwijkt van wat bij de opstelling van de begroting voorzien was. Met de hierdoor optredende afwijkingen in de kosten per subcategorie is daarom expliciet rekening gehouden in de financieringssystematiek van de AFM: de verschillen tussen de begrote en gerealiseerde kosten per subcategorie in een jaar worden in het opvolgende jaar in de heffingen verrekend.

In 2008 zijn de totale kosten van de AFM lager dan begroot. Dit is voornamelijk het gevolg van een lagere dan begrote personele bezetting. De kosten per direct toezichtuur zijn eveneens lager dan begroot. Dit lagere uurtarief heeft een algemeen drukkend effect op de kosten per toezichtcategorie.

Afwijkingen tussen begroting en realisatie van de kosten per subcategorie worden hierna toegelicht:

Doorlopend toezicht (op):	Afwijking	Toelichting
Het aanbieden van bancaire diensten en elektronisch geld	754.947	1 Het follow-up-traject van het onderzoek naar de kwaliteit van hypotheekadviezen heeft in 2008 meer tijd in beslag genomen dan verwacht. Tevens heeft het speerpunt Beleggingsverzekeringen een langere doorlooptijd gekend dan waar oorspronkelijk rekening mee werd gehouden. Daarnaast is als gevolg van de kredietcrisis meer tijd besteed aan het onderwerp 'sparen'.
Het aanbieden van beleggingsobjecten	355.531	2 Het afwikkelingstraject bij partijen die geen vergunning hebben gekregen heeft meer tijd in beslag genomen dan verwacht. Daarnaast vergt het doorlopend toezicht op de instellingen die wel een vergunning hebben gekregen meer capaciteit dan begroot.
Het aanbieden van krediet	-78.116	3 Het speerpunt consumptief krediet is later van start gegaan dan gepland. Hierdoor zijn de kosten in 2008 van deze categorie lager dan begroot.
Het aanbieden van levensverzekeringen	-809.768	4 Als gevolg van prioriteitsstelling op basis van risicogestuurd toezicht is er aan deze categorie minder tijd besteed.
Het uitvoeren van collectieve pensioenregelingen (Wft)	-390.451	5 De kosten dalen sterk omdat deze categorie niet is meegenomen in de scope van het themaonderzoek naar pensioenadvies en informatieverstrekking rond pensioenen. Dit was ten tijde van het opstellen van de begroting nog niet bekend. Daarnaast zijn de werkzaamheden betreffende de afronding van het project Effectentypisch Gedragstoezicht later gestart dan gepland.
Het aanbieden van rechten van deelneming in een beleggingsinstelling	-617.231	6 Aan deze categorie is door de prioriteitsstelling op basis van risicogestuurd toezicht in 2008 minder tijd besteed.
Het aanbieden van schadeverzekeringen	-201.303	7 Aan deze categorie is door de prioriteitsstelling op basis van risicogestuurd toezicht in 2008 minder tijd besteed.
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen voor publiek	-2.151.591	8 Door de prioriteitsstelling op basis van risicogestuurd toezicht is in 2008 minder tijd aan deze categorie besteed. Bovendien heeft er een vrijval plaatsgevonden van een voorziening in verband met de mogelijke oninbaarheid van vorderingen.
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen niet voor publiek	145.153	9 Als gevolg van de shortselling-maatregel is er meer tijd besteed aan deze categorie. Daarnaast hebben enkele incidenten tot hogere kosten geleid.
Het verlenen van beleggingsdiensten - exploitatie van een MTF	-505.015	10 Het aantal exploitanten van een MTF is aanzienlijk achtergebleven bij het aantal waar in de begroting van uit werd gegaan. Hierdoor is er ook nagenoeg geen capaciteit op deze categorie ingezet.
Het verlenen van beleggingsdiensten - EP-houders	1.794	11 In 2008 heeft een dotatie aan een voorziening in verband met de mogelijke oninbaarheid van vorderingen plaatsgevonden. Doordat anderzijds minder capaciteit is ingezet op deze categorie en ook het uurtarief lager is uitgevallen zijn de kosten nagenoeg gelijk gebleven.
Het optreden als clearinginstelling	-174.115	12 Het toezicht op clearinginstellingen is in 2008 beperkt gebleven tot het reageren op incidenten. De kosten van het toezicht zijn daarom aanzienlijk lager dan geraamd.

Doorlopend toezicht (op):	Afwijking		Toelichting
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties met OOB-klienten	-645.505	13	Gegeven de lagere dan begrote toezichtcapaciteit heeft het doorlopend toezicht bij OOB's zich beperkt tot periodieke update-gesprekken en het onderzoeken van signalen en belangrijke ontwikkelingen in de financiële markten zoals de rol van de accountantsorganisaties in de kredietcrisis.
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties zonder OOB-klienten	-518.594	14	In 2008 heeft de nadruk van de werkzaamheden gelegen op het beslissen op de vergunningaanvragen van niet-OOB's onder de overgangsregeling. De resterende capaciteit voor de uitvoering van de doorlopend-toezichtonderzoeken is als gevolg van signalen en de kredietcrisis grotendeels ingezet op de OOB's.
Het adviseren en bemiddelen in financiële producten	3.454.624	15	De kosten zijn hoger dan begroot. Dit wordt voor een groot gedeelte veroorzaakt doordat er een dotatie plaats heeft gevonden aan een voorziening in verband met de mogelijke oninbaarheid van vorderingen. Daarnaast is meer tijd besteed dan begroot aan het beantwoorden van vragen van instellingen en het beheren en onderhouden van het register.
Het uitgeven van effecten - financiële verslaggeving	94.334	16	De toezichtcapaciteit was lager dan begroot als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt. De kosten zijn hierdoor lager. Echter, door hogere direct aan deze subcategorie doorbelaste kosten voor juridisch advies zijn de kosten per saldo hoger dan begroot.
Het uitgeven van effecten - KGI	481.736	17	Als gevolg van de marktontwikkelingen in 2008 is er meer contact geweest met effectenuitgevende instellingen over de mogelijke aanwezigheid van koersgevoelige informatie. Dit heeft geleid tot meer onderzoeken.
Het uitgeven van effecten - klikplicht	20.980	18	De kosten zijn hoger dan begroot doordat er een aantal grotere en complexere onderzoeken heeft plaatsgevonden dan bij de begroting werd voorzien.
Het uitgeven van effecten - marktmanipulatie	102.740	19	De marktontwikkelingen in 2008 hebben geleid tot de inzet van meer capaciteit op het monitoren en onderzoeken van marktmanipulatie. De kostenstijging wordt echter gedempt door lagere direct doorbelaste informatiseringskosten.
Het uitgeven van effecten - publicisten	-31.632	20	Er heeft een aantal gecombineerde onderzoeken naar marktmanipulatie en publicisten plaatsgevonden. Binnen deze onderzoeken heeft het zwaartepunt vaker dan voorzien op marktmanipulatie gelegen en is er derhalve minder tijd besteed aan publicisten.
Het uitgeven van effecten - voorwetenschap	-184.818	21	Er is een aantal grote en internationale onderzoeken uitgevoerd op het gebied van voorwetenschap. Deze onderzoeken hebben geleid tot een grotere tijdsbesteding aan deze categorie dan begroot. Door lagere direct doorbelaste informatiseringskosten zijn de totale kosten voor deze categorie echter lager dan begroot.
Het uitgeven van effecten - insider-meldingsregelingen	-132.794	22	Door een lager aantal meldingen zijn de kosten voor deze toezichtcategorie lager dan begroot.
Het uitgeven van effecten - melding zeggenschap	-147.651	23	Door een lager aantal meldingen zijn de kosten voor deze toezichtcategorie lager dan begroot.

<b>Doorlopend toezicht (op):</b>	<b>Afwijking</b>		<b>Toelichting</b>
Infrastructuur - het houden van een gereguleerde markt	-125.081	24	De kosten zijn lager dan begroot doordat er minder issues zijn geweest dan was voorzien.
Infrastructuur - het onderhouden van effectenafwikkelingsystemen	68.240	25	De kosten zijn hoger dan begroot doordat er meer beoordelingen hebben plaatsgevonden en doordat een deel van deze beoordelingen complexer was dan voorzien.
Financieel expertise centrum	148.385	26	De reorganisatie van het FEC heeft meer tijd in beslag genomen dan verwacht. Hierdoor zijn de kosten hoger dan begroot. De secretariaatstaak is per 1 januari 2009 overgedragen aan DNB.
Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (wwft)	-39.718	27	De kosten zijn lager doordat een deel van de werkzaamheden minder tijd vergt dan begroot. Deze kostendaling wordt gedempt doordat de AFM meer signalen heeft ontvangen dan verwacht voor deze categorie.
Het bemiddelen in opvorderbare gelden	-144.890	28	Er zijn in 2008 aanzienlijk minder toezichtsignalen binnengekomen over bemiddelen in opvorderbare gelden dan verwacht waardoor er ook minder onderzoeken zijn uitgevoerd.
Het onderhouden van een betalingsafwikkelingsstelsel	-57.671	29	Door vertraging in het wetgevingsproces is aanzienlijk minder tijd besteed aan deze categorie.
Pensioenuitvoerders - pensioenfondsen (Pw en Wvb)	-279.088	30	Door een minder arbeidsintensieve invulling van de onderzoeken is er minder capaciteit op deze categorie ingezet dan begroot.
Pensioenuitvoerders - verzekeraars (Pw en Wvb)	40.866	31	In 2008 is het onderzoek naar de nakoming van de informatieverplichtingen gestart. De onderzoeksinspanningen waren hoger dan geraamd vanwege problemen met juiste en tijdige aanlevering van gegevens door instellingen.
Wet handhaving consumentenbescherming	-526.792	32	De wet handhaving consumentenbescherming is later in werking getreden dan gepland. Dit heeft tot gevolg dat minder uren zijn gerealiseerd dan begroot waardoor de kosten voor deze categorie aanzienlijk lager uitkomen.
<b>Specifieke verrichtingen voor:</b>			
Het aanbieden van bancaire diensten en elektronisch geld	-4.039	33	De kosten zijn lager dan begroot doordat er minder aangesloten instellingen en verbonden bemiddelaars aangemeld zijn dan begroot.
Het aanbieden van beleggingsobjecten	121.704	34	Er hebben minder aanvragen plaatsgevonden dan voorzien, echter de gemiddelde tijdsbesteding per dossier lag aanzienlijk hoger dan begroot als gevolg van geconstateerde issues in een aantal dossiers.
Het aanbieden van krediet	-52.751	35	Het aantal vergunningaanvragen en betrouwbaarheidstoetsingen was substantieel lager dan begroot.
Het aanbieden van levensverzekeringen	-1.348	36	Er zijn geen aangesloten instellingen of verbonden bemiddelaars gemeld in 2008.
Het aanbieden van rechten van deelneming in een beleggingsinstelling	-406.351	37	Er zijn weinig nieuwe aanvragen van (beheerders van) beleggingsinstellingen ontvangen. Hierdoor zijn de kosten lager dan begroot.

Specifieke verrichtingen voor:	Afwijking		Toelichting
Het aanbieden van schadeverzekeringen	-9.424	38	De kosten zijn lager dan begroot doordat er minder aangesloten instellingen en verbonden bemiddelaars aangemeld zijn dan begroot.
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen voor publiek	-485.184	39	De kosten zijn lager dan verwacht doordat er minder aanvragen ontvangen zijn dan begroot.
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen niet voor publiek	-12.974	40	Er zijn minder aanvragen ontvangen dan begroot.
Het verlenen van beleggingsdiensten - exploitatie van een MTF	-74.315	41	Pas aan het einde van 2008 zijn aanvragen ontvangen voor de exploitatie van een MTF. De kosten voor deze subcategorie zijn hierdoor lager dan begroot.
Het verlenen van beleggingsdiensten - EP-houders	-32.922	42	Door de invoering van de MiFID is een aantal buitenlandse toezichthouders overgegaan tot het opnieuw aanmelden van alle vergunninghouders met grensoverschrijdende diensten. Dit was vooraf niet voorzien en heeft derhalve geleid tot hogere kosten. Echter, doordat er sprake is van een vrijval in de voorziening voor de mogelijke oninbaarheid van vorderingen zijn de kosten per saldo lager dan begroot.
Het verlenen van beleggingsdiensten - vrijgestelden	-2.146	43	Er hebben geen registraties van vrijgestelden plaatsgevonden. De negatieve kosten zijn het gevolg van een vrijval van de voorziening voor de mogelijke oninbaarheid van vorderingen.
Het verlenen van beleggingsdiensten - Adequaat toezichthouders	12.978	44	Er hebben relatief veel aanvragen plaatsgevonden doordat de AFM buitenlandse vergunninghouders actief benaderd heeft om ze te wijzen op dit regime dat met de invoering van de Wft in werking is getreden. Daarnaast was de benodigde tijdsbesteding per dossier hoger als gevolg van veel uitzoekwerkzaamheden.
Het optreden als clearinginstelling	-996	45	De tijdsbesteding bleek lager dan begroot. Deze afwijking is in absolute termen beperkt.
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties met OOB-klanten	755.670	46	Er is in 2008 aanzienlijk meer tijd besteed dan begroot in verband met de behandeling van het door een aantal OOB's ingediende bezwaar en beroep tegen de afwijzing van de vergunningaanvraag in 2007.
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties zonder OOB-klanten	-817.089	47	In 2008 heeft de nadruk van de werkzaamheden gelegen op het beslissen op de vergunningaanvragen van niet-OOB's onder de overgangsregeling. Dit is eind september 2008 afgerond. Met het doorvoeren van specialisaties en enkele gerichte onderzoeksacties is de behandeling van de vergunningaanvragen efficiënter verlopen waardoor de kosten lager zijn dan begroot.
Het verlenen van accountantsdiensten - accountants derdelanden	75.891	48	Deze kosten waren niet begroot aangezien het een nieuwe toezichtcategorie betreft. De kosten hebben voornamelijk betrekking op het aanpassen van de geautomatiseerde systemen om de registraties te kunnen verwerken. Daarnaast zijn kosten gemaakt in verband met het voorlichten van de financiële markten.
Het bemiddelen in opvorderbare gelden	-81.973	49	De kosten zijn veel lager dan verwacht doordat er minder aanvragen ontvangen zijn dan begroot.



Specifieke verrichtingen voor:	Afwijking		Toelichting
Het adviseren en bemiddelen in financiële producten	-857.959	50	Door een afnemende instroom van nieuwe vergunningaanvragen en ontheffingsverzoeken zijn de kosten lager dan begroot. Daarnaast worden er in de nieuwe instroom minder ernstige issues geconstateerd.
Emissies	-2.965.259	51	Er zijn, mede als gevolg van de kredietcrisis, aanzienlijk minder aanvragen tot goedkeuring van emissieprospectussen bij de AFM binnengekomen dan waar in de begroting rekening mee werd gehouden. Hierdoor zijn de kosten lager.
Openbare biedingen	-18.916	52	Door de kredietcrisis hebben er minder openbare biedingen plaatsgevonden. De tijdsbesteding per onderzoek was echter hoger dan voorzien vanwege een hoger dan verwacht aantal geconstateerde overtredingen.
Infrastructuur - het houden van een gereguleerde markt	-44.200	53	Er hebben minder aanvragen plaatsgevonden dan begroot, resulterend in lagere kosten.
Infrastructuur - het onderhouden van effectenafwikkelingsystemen	-22.258	54	Er hebben geen specifieke verrichtingen plaatsgevonden voor deze categorie.
<b>Overig:</b>			
Kosten van werkzaamheden die niet direct herleidbaar zijn tot een wettelijke taak	454.440	55	De kosten die geen betrekking hebben op het reguliere toezicht worden vanaf 2008 afzonderlijk in de jaarrekening verantwoord. Het betreffen kosten van o.a. detachering van AFM medewerkers, het project Turkije (in opdracht van het ministerie van Economische Zaken), het Feitenonderzoek Beleggingsverzekeringen (in opdracht van het ministerie van Financiën), de kosten van de voorbereiding van wet- en regelgeving en andere kosten waarvoor onvoldoende wettelijke basis bestaat om ze in de heffingsgrondslag te betrekken. De kosten zijn hoger doordat het Feitenonderzoek Beleggingsverzekeringen niet in de begroting was opgenomen. Echter, het verschil wordt gedempt doordat de gerealiseerde kosten van de voorbereiding van wet- en regelgeving lager zijn dan begroot.

**KERNCIJFERS OVER HET DOOR DE AFM UITGEVOERDE TOEZICHT**

(Bedragen in miljoenen euro's)

	realisatie 2008	realisatie 2007
<b>Lasten</b>		
Aanbieders	20,3	26,7
Accountantsorganisaties	6,3	6,1
Adviseurs en bemiddelaars in financiële producten	21,6	20,9
Effectenuitgevende instellingen	15,4	14,2
Infrastructuur	1,5	1,7
Integriteit	1,2	1,7
Overig	2,1	1,0
Kosten van werkzaamheden die niet direct herleidbaar zijn tot een wettelijke taak	3,2	0,3
Afschrijving eerder geactiveerde kosten	8,0	8,0
Geactiveerde lasten ontwikkelde software	0,3	0,1
<b>Som der lasten</b>	<b>79,9</b>	<b>80,7</b>
Gemiddeld aantal FTE's	434	434
<b>Aan onder toezichtgestelden toe te rekenen kosten*</b>	<b>44,9</b>	<b>49,8</b>

Deze tabel is ingedeeld naar de indeling volgens de vier van toepassing zijnde toezichtwetten, te weten: (1) de Wet financieel toezicht (Wft), (2) de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), (3) de Wet toezicht financiële verslaggeving (Wtffv), (4) besluit uitvoering Pensioenwet (Pw) en Wet verplichte beroepspensioenregeling (Wvb). Als gevolg van de stelselwijzigingen zijn de gerealiseerde cijfers over 2007 aangepast.

\* Inclusief de in het betreffende jaar gemaakte voorbereidingskosten die later aan onder toezichtgestelden worden doorberekend.

**Toelichting op de balans****9. Immateriële vaste activa**

Dit betreft de activering van lasten van nieuwe toezichttaken en de toerekening aan de heffingen na inwerkingtreding van de toezichtwet alsmede de door de AFM ontwikkelde software.

Het verloop is als volgt:

(bedragen in euro's)	2008	2007
Stand per 1 januari	20.896.403	28.816.019
Investerings	367.404	129.418
Afschrijvingen	-8.030.313	-8.049.034
<b>Stand per 31 december</b>	<b>13.233.494</b>	<b>20.896.403</b>
Cumulatieve aanschafwaarde	35.950.880	35.583.476
Cumulatieve afschrijvingen	-22.717.386	-14.687.073
<b>Boekwaarde per 31 december</b>	<b>13.233.494</b>	<b>20.896.403</b>

De specificatie luidt als volgt:

(bedragen in euro's)	stand per 31 december 2007	investeringen	afschrijving	stand per 31 december 2008
Toezicht marktmisbruik / marktmanipulatie	2.072.429	-	-939.564	1.132.865
Financieel Expertise Centrum	15.556	-	-15.556	-
Toezicht financiële verslaggeving	5.323.739	-	-1.725.855	3.597.884
Toezicht financiële dienstverlening	5.151.541	-	-2.201.425	2.950.116
Toezicht accountantsorganisaties	6.136.918	-	-2.048.131	4.088.787
Toezicht onderhouden betalingsafwikkelingsystemen	143.374	44.232	-155.666	31.940
Optreden als clearinginstelling	201.477	-	-66.773	134.704
Toezicht beleggingsobjecten	90.186	-	-31.356	58.830
Toezicht pensioenuitvoerders	196.416	-	-59.563	136.853
Toezicht Emissies	1.463.427	-	-709.177	754.250
<b>Totaal Nieuwe Taken</b>	<b>20.795.063</b>	<b>44.232</b>	<b>-7.953.066</b>	<b>12.886.229</b>
Applicatie voor het opleggen van heffingen	101.340	323.172	-77.247	347.265
<b>Totaal ontwikkelde software</b>	<b>101.340</b>	<b>323.172</b>	<b>-77.247</b>	<b>347.265</b>
<b>Totaal immateriële vaste activa</b>	<b>20.896.403</b>	<b>367.404</b>	<b>-8.030.313</b>	<b>13.233.494</b>

Als gevolg van de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 18 juni 2008 heeft in 2008 een eenmalige extra afschrijving van € 1.643.401 miljoen op de geactiveerde voorbereidingskosten plaatsgevonden. Het betreft de afschrijving op geactiveerde voorbereidingskosten die samenhangen met de voorbereiding van wet- en regelgeving.

Voor de financiering van de voorbereidingskosten van het toezicht op nieuwe taken heeft het ministerie van Financiën een overheidsgarantie gegeven om het risico af te dekken dat de vorderingen uit hoofde van de voorgenomen wetten oninbaar zijn. De overheidsgarantie is verstrekt tot een maximum van € 20.784.000,-.

De applicatie voor het opleggen van heffingen wordt vanaf het moment van ingebruikname lineair in 3 jaar afgeschreven.

Voor de door de AFM in de balans opgenomen immateriële vaste activa (ontwikkelingskosten), dient ter grootte van de boekwaarde krachtens het Burgerlijk Wetboek Boek 2 een wettelijke reserve te worden aangehouden. De AFM heeft met het ministerie van Financiën afgesproken geen eigen vermogen aan te houden en om deze redenen wordt door de AFM geen wettelijke reserve gevormd. De financiële positie van de crediteuren van de AFM wordt hierdoor niet verslechterd, aangezien de AFM geen winstuitkeringen doet.

## 10. Materiële vaste activa

Het verloop is als volgt:

(bedragen in euro's)	2008	2007
Stand per 1 januari	7.275.484	3.371.232
Investeringen	2.328.528	6.236.300
Afschrijvingen	-2.281.862	-2.284.798
Desinvesteringen	-17.701	-47.250
<b>Stand per 31 december</b>	<b>7.304.449</b>	<b>7.275.484</b>
Cumulatieve aanschafwaarde	25.352.500	23.041.673
Cumulatieve afschrijvingen	-18.048.051	-15.766.189
<b>Boekwaarde per 31 december</b>	<b>7.304.449</b>	<b>7.275.484</b>

De specificatie luidt als volgt:

(bedragen in euro's)	stand per 31 december 2007	investeringen	afschrijving	desinveste- ringen	stand per 31 december 2008
Verbouwingen	2.385.266	98.887	-234.004	-	2.250.149
Inventaris	2.584.247	244.647	-713.739	-17.701	2.097.454
Computerapparatuur & software	2.292.408	1.998.557	-1.334.119	-	2.956.846
Vooruitbetalingen op materiële vaste activa	13.563	-13.563	-	-	-
<b>Totaal materiële vaste activa</b>	<b>7.275.484</b>	<b>2.328.528</b>	<b>-2.281.862</b>	<b>-17.701</b>	<b>7.304.449</b>

De negatieve post ad € 13.563 in de kolom investeringen heeft betrekking op vooruitbetalingen uit 2007 die in 2008 als investeringen onder inventaris en computerapparatuur & software zijn verantwoord.

De volgende afschrijvingstermijnen zijn gehanteerd:

- Verbouwingen gedurende de looptijd van de huurcontracten;
- 4 à 5 jaar voor inventaris;
- 3 jaar voor computerapparatuur & software.



## 11. Te verrekenen exploitatiesaldi

Bestemming van het exploitatiesaldo en de te verrekenen bedragen in de heffingen 2009

	A	B	C (=A+B)
(bedragen in euro's)	Te verrekenen in 2008	Effect stelselwijziging boetes en dwangsommen en correctie exploitatiesaldi 2007	Te verrekenen in 2008 na wijzigingen
Het aanbieden van bancaire diensten en elektronisch geld	-2.261.445	-	-2.261.445
Het aanbieden van beleggingsobjecten	-	-	-
Het aanbieden van krediet	155.735	-	155.735
Het aanbieden van levensverzekeringen	-164.299	-	-164.299
Het uitvoeren van collectieve pensioenregelingen	378.396	-	378.396
Het aanbieden van rechten van deelneming in een beleggingsinstelling	2.540.113	-26.667	2.513.446
Het aanbieden van schadeverzekeringen	338.624	-	338.624
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen voor publiek	584.592	27.591	612.183
Het verlenen van beleggingsdiensten - handelen niet voor publiek	29.599	-	29.599
Het verlenen van beleggingsdiensten - exploitatie van een MTF	-	-	-
Het verlenen van beleggingsdiensten - EP-houders	219.879	-	219.879
Het optreden als clearinginstelling	-53.574	-	-53.574
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties met OOB-klanten (WTA)	-610.899	-	-610.899
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties zonder OOB-klanten (WTA)	-	-	-
Het verlenen van accountantsdiensten - accountants derdelanden (WTA)	-	-	-
Het adviseren en bemiddelen in financiële producten	-3.159.401	-792.000	-3.951.401
Emissies	-	-	-
Het uitgeven van effecten - financiële verslaggeving (WTFV)	-627.449	-	-627.449
Het uitgeven van effecten - KGI	457.317	-	457.317
Het uitgeven van effecten - klikplicht	-237.129	-	-237.129
Het uitgeven van effecten - marktmanipulatie	-	-	-
Het uitgeven van effecten - publicisten	-	-	-
Het uitgeven van effecten - insider-meldingsregelingen	168.070	-	168.070
Het uitgeven van effecten - melding zeggenschap	49.854	-	49.854
Infrastructuur - het houden van een gereguleerde markt	390.236	-238.481	151.755
Financieel expertise centrum	-	-	-
Infrastructuur - het onderhouden van effectenafwikkelingsystemen	-115.369	238.481	123.112
Het onderhouden van een betalingsafwikkelingsysteem	-	-	-
Bemiddelen opvorderbare gelden	-	-	-
Pensioenuitvoerders - pensioenfondsen (Pw en Wvb)	-175.704	-	-175.704
Pensioenuitvoerders - verzekeraars (Pw en Wvb)	-189.702	-	-189.702
Openbare biedingen	79.023	-	79.023
Niet direct herleidbaar tot een wettelijke taak (ministerie van Financiën)	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>-2.203.533</b>	<b>-791.076</b>	<b>-2.994.609</b>

D	E	F (D+E)	G	H (= C+F+G)
Exploitatiesaldo 2008 vóór overheidsbijdrage niet direct herleidbaar tot een wettelijke taak	Overheidsbijdrage niet direct herleidbaar tot een wettelijke taak	Exploitatiesaldo 2008 na overheidsbijdrage niet direct herleidbaar tot een wettelijke taak	van/naar balans 2010/2013	te verrekenen in 2009
1.510.557	155.908	1.666.465	-	-594.980
-754.087	104.985	-649.102	-	-649.102
-22.622	91.325	68.703	-	224.438
294.586	158.430	453.016	-	288.717
1.474	4.087	5.561	-	383.957
-2.239.816	87.309	-2.152.507	-	360.939
-159.828	45.326	-114.502	-	224.122
-1.592.345	2.362.432	770.087	-	1.382.270
-245.381	13.176	-232.205	-	-202.606
71.209	-	71.209	-	71.209
-32.924	7.255	-25.669	-	194.210
-13.266	20.515	7.249	-	-46.325
-391.975	722.282	330.307	-778.238	-1.058.830
190.841	372.227	563.068	-1.089.495	-526.427
-68.624	-	-68.624	-	-68.624
-3.141.949	844.179	-2.297.770	-	-6.249.171
-771.356	186.980	-584.376	-	-584.376
-847.129	618.982	-228.147	-	-855.596
-701.799	139.084	-562.715	-	-105.398
290.265	15.804	306.069	-	68.940
-141.290	141.290	-	-	-
-25.125	25.125	-	-	-
-41.642	5.640	-36.002	-	132.068
275.941	15.207	291.148	-	341.002
-83.345	32.442	-50.903	-	100.852
-1.244	1.244	-	-	-
-129.430	6.318	-123.112	-	-
-15.415	15.415	-	-	-
-3.120	-	-3.120	-	-3.120
180.979	29.754	210.733	-	35.029
41.177	6.089	47.266	-	-142.436
366.008	23.872	389.880	-147.683	321.220
-2.084.444	2.084.444	-	-	-
<b>-10.285.119</b>	<b>8.337.126</b>	<b>-1.947.993</b>	<b>-2.015.416</b>	<b>-6.958.018</b>

deel II. | Jaarrekening



Alle categorieën waarachter geen verwijzing naar een toezichtwet wordt vermeld vallen onder de Wet op het financieel toezicht (Wft).

Het te verrekenen bedrag uit 2007 op de categorie 'het verlenen van beleggingsdiensten - vrijgestelden' ad € 140.707 is toegevoegd aan de categorie 'het verlenen van beleggingsdiensten - handelen voor publiek'.

De kolom 'Exploitatiesaldo 2008 na overheidsbijdrage niet direct herleidbaar tot een wettelijke taak' (kolom F) is het voorstel ter bestemming van het exploitatiesaldo als bedoeld in de Regeling bekostiging financieel toezicht, artikel 6, de Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties, artikel 4 lid 3 en artikel 15, de Wet toezicht financiële verslaggeving artikel 13 lid 2 en de Wet op het financieel toezicht, artikel 1:35, Besluit uitvoering Pensioenwet (Pw) en Wet verplichte beroepspensioenregeling (Wvb), artikel 42 lid 4.

De heffingen over de jaren 2010 tot en met 2013 worden in totaal met € 2.456.346 verhoogd. Dit bedrag is als volgt te specificeren:

<b>Te verrekenen bedragen in 2010 en latere jaren</b>					
(bedragen in euro's)	2010	2011	2012	2013	Totaal
Toezicht openbare biedingen op effecten	399.963	459.203	365.595	89.961	1.314.722
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties met OOB-klanten	-555.120	-555.120	-555.120	-	-1.665.360
Het verlenen van accountantsdiensten - accountantsorganisaties zonder OOB-klanten	-526.427	-526.427	-526.427	-526.427	-2.105.708
<b>Totaal te verrekenen bedragen in 2010 en latere jaren</b>	<b>-681.584</b>	<b>-622.344</b>	<b>-715.952</b>	<b>-436.466</b>	<b>-2.456.346</b>

<b>Te verrekenen exploitatiesaldi</b>		
(bedragen in euro's)	Stand per 31 december 2008	Stand per 31 december 2007
Te verrekenen in 2009 (respectievelijk 2008)	-6.958.018	-2.994.609
Te verrekenen in 2010 (respectievelijk 2009) en latere jaren	-2.456.346	-4.471.763
<b>Totaal te verrekenen exploitatiesaldi</b>	<b>-9.414.364</b>	<b>-7.466.372</b>

Het jaarlijkse exploitatiesaldo wordt verrekend conform artikel 11, vierde en vijfde lid van de Regeling bekostiging financieel toezicht (Regeling). Dit artikel geeft aan dat het uitstaande exploitatiesaldo dat aan een categorie of sub-categorie van instellingen valt toe te rekenen in het opvolgende jaar wordt verrekend in de heffingen van de desbetreffende (sub)categorie instellingen indien een daartoe strekkend voorstel als bedoeld in artikel 6 van de Regeling is opgenomen in de jaarrekening of verantwoording waarmee door de minister is ingestemd. Artikel 11 lid 5 van de Regeling staat toe dat slechts een gedeelte van een exploitatiesaldo wordt verrekend. Deze uitzondering wordt toegepast in twee gevallen: (i) het jaarlijkse exploitatiesaldo uit hoofde van het toezicht op Openbare biedingen op effecten wordt vanaf het eerstvolgende jaar in vijf gelijke jaarlijkse termijnen verrekend en (ii) het exploitatietekort van het toezicht op verlenen van accountantsdiensten dat ontstaan is in de periode tussen ingangsdatum van de wet en het afronden van de eerste fase van vergunningverlening wordt in vijf gelijke jaarlijkse termijnen verrekend. Artikel 15 van de Regeling toezichtkosten Wet toezicht accountantsorganisaties is van gelijke strekking.

Door het positieve exploitatieresultaat 2008 voor het toezicht op openbare biedingen wordt het aan de markt te restitueren overschot met € 147.683 verhoogd. Hiermee blijft een buffer bestaan voor toekomstige jaren met eventueel lagere inkomsten in dit volatiele segment.

## 12. Debiteuren

(bedragen in euro's)	< 60 dagen	60 - 180 dagen	> 180 dagen	2008	2007
Debiteurensaldi gesplitst naar ouderdom ultimo 2008 (respectievelijk saldo 31 december)	988.168	973.541	6.713.887	8.675.596	23.217.392
Voorzien wegens risico oninbaarheid				-8.189.297	-7.270.433
<b>Balanswaarde debiteuren 31 december</b>				<b>486.299</b>	<b>15.946.959</b>

De afname van het debiteurensaldo van € 14,5 miljoen wordt in belangrijke mate verklaard door vertraging in het opleggen van de heffingen 2008 vanwege de uitspraak van het CBb d.d. 18 juni 2008. De nog op te leggen heffingen zijn verantwoord onder de overige overlopende activa (punt 13).

Vanwege een stelselwijziging is voor vergelijkingsdoeleinden de post voorzien wegens risico oninbaarheid ultimo 2007 verhoogd met € 780.243.

## 13. Kortlopende vorderingen en overlopende activa

(bedragen in euro's)	2008	2007
Vooruitbetaalde huur	1.013.183	1.026.026
Vooruitbetaalde pensioenpremie	-	27.846
Pensioen actief	-	1.341.050
Overige overlopende activa	43.481.982	2.338.217
	<b>44.495.165</b>	<b>4.733.139</b>

Overige overlopende activa betreffen voornamelijk vooruitbetaalde kosten € 1,1 miljoen en nog te factureren heffingen € 41,8 miljoen. Bij de post nog te factureren heffingen is rekening gehouden met het risico voor oninbaarheid. Voor verdere toelichting verwijzen wij naar de toelichting bij debiteuren (punt 12).

## 14. Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uitsluitend uit kasgeld.

## 15. Voorzieningen

(bedragen in euro's)	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal 2008	Totaal 2007
Pensioenvoorziening (heeft alleen betrekking op het defined benefit plan)	-	-	2.009.127	2.009.127	-
Overige personeelsvoorziening: Overgangsregeling ex-DNB-medewerkers	103.626	283.926	67.626	455.178	694.297
Overige personeelsvoorziening: Arbeidsongeschiktheid	-	-	-	-	20.628
Overige personeelsvoorziening: Woningfinanciering	3.915	13.800	4.730	22.445	31.099
Jubilea-voorziening	25.000	-	502.699	527.699	474.627
Voormalige-Wabb-reserve	-	466.315	-	466.315	466.315
Voorziening pensioengratificaties	4.000	-	103.838	107.838	-
Voorziening uit hoofde van claims	-	395.000	-	395.000	-
<b>Totaal voorzieningen</b>	<b>136.541</b>	<b>1.159.041</b>	<b>2.688.020</b>	<b>3.983.602</b>	<b>1.686.966</b>

### PENSIOENVOORZIENING

(bedragen in euro's)	2008	2007
Balanswaarde 1 januari	-1.341.050	948.469
Jaarlijkse dotatie inzake de overgangsverplichting per 1 januari 2005	1.198.329	700.000
In de winst - en verliesrekening opgenomen last	4.333.000	5.028.000
Af: betaalde premies	2.181.152	8.017.519
<b>Balanswaarde 31 december</b>	<b>2.009.127</b>	<b>-1.341.050</b>

De overgangsverplichting per 1 januari 2005 bedraagt € 6.894.000. De AFM bouwt dit bedrag op over een termijn die overeenkomt met de gemiddelde toekomstige diensttijd van de actieve werknemers (9,15 jaar). De pensioenregeling is met ingang van 1 januari 2006 gewijzigd. De opbouw van het pensioen is niet meer volgens een eindloonstelsel maar volgens een middelloonstelsel. Met uitzondering van medewerkers die op 1 januari 2005 55 jaar of ouder waren, is de pensioengerechtigde leeftijd verhoogd van 62 naar 65 jaar.

Hierdoor heeft in 2006 een eenmalige vrijval uit de overgangsverplichting plaatsgevonden van € 439.000.

In 2008 is de verwachte gemiddelde diensttijd van de op het overgangstijdstip actieve werknemers opnieuw getoetst. Hierdoor is deze verwachte gemiddelde diensttijd aangepast naar 6,59 jaar. Als gevolg van deze aanpassing is de jaarlijkse extra pensioenlast voor de opbouw van de overgangsverplichting in de jaren 2008 t/m 2010 verhoogd van € 700.000 naar € 1.198.000. In 2011 vindt de laatste dotatie inzake de overgangsverplichting plaats ter grootte van € 708.000.

### Overzicht ontwikkeling pensioenverplichting gedurende 2008

(bedragen in euro's)	2008	2007
<b>Contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken per 1 januari</b>	<b>45.839.000</b>	<b>44.233.000</b>
Interest (oprenting verplichting)	2.405.000	1.989.000
Toename contante waarde van toegekende pensioenaanspraken per 1 januari	4.412.000	4.830.000
Af: betaalde pensioenuitkeringen (door het pensioenfonds)	238.000	233.000
Actuariële resultaten op aanspraken	-2.800.000	-4.980.000
<b>Contante waarde van toegekende pensioenaanspraken per 31 december</b>	<b>49.618.000</b>	<b>45.839.000</b>
<b>Reële waarde fondsbeleggingen per 1 januari</b>	<b>47.437.050</b>	<b>38.043.531</b>
Verwacht rendement fondsbeleggingen	2.484.000	1.791.000
Betaalde premies (aan pensioenfonds)	2.181.152	8.017.519
Af: betaalde pensioenuitkeringen (door het pensioenfonds)	238.000	233.000
Actuariële resultaat op fondsbeleggingen	-9.761.000	-182.000
<b>Reële waarde fondsbeleggingen per 31 december</b>	<b>42.103.202</b>	<b>47.437.050</b>

	2008	2007
Contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken	49.618.000	45.839.000
Reële waarde fondsbeleggingen	-42.103.202	-47.437.050
	<b>7.514.798</b>	<b>-1.598.050</b>
<b>Af: nog niet verwerkte toename bij eerste toepassing van de Richtlijn</b>	<b>3.103.671</b>	<b>4.302.000</b>
Nog niet verwerkte actuariële resultaten	-2.402.000	4.559.000
<b>Saldo</b>	<b>2.009.127</b>	<b>-1.341.050</b>

**VERLOOP VAN DE NOG NIET TOEGEREKENDE OVERGANGSVERPLICHTING**

<b>Stand 1 januari</b>	<b>4.302.000</b>	<b>5.002.000</b>
Af: toegerekend aan lopend boekjaar	1.198.329	700.000
<b>Stand 31 december</b>	<b>3.103.671</b>	<b>4.302.000</b>

**VERLOOP VAN DE NOG NIET TOEGEREKENDE ACTUARIËLE RESULTATEN**

<b>Stand 1 januari</b>	<b>4.559.000</b>	<b>-239.000</b>
Actuariële resultaat boekjaar	-6.961.000	4.798.000
<b>Stand 31 december</b>	<b>-2.402.000</b>	<b>4.559.000</b>

In de lasten van 2008 zijn geen actuariële resultaten verwerkt omdat het niet verwerkte actuariële resultaat ultimo 2007 ad € -4.559.000 onder de drempel blijft van 10% van de hoogste waarde van of de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken danwel de reële waarde van de fondsbeleggingen aan het eind van het jaar 2007.

De onderverdeling van de fondsbelegging is als volgt:

**BELEGGINGSCATEGORIE**

(Bedragen in duizenden euro's)	reële waarde per 31 december 2008	reële waarde per 31 december 2007
Algemene beleggingen	40.297	36.569
Deposito's	1.001	5.777
Liquide middelen	428	4.345
Overige	377	746
<b>Totaal</b>	<b>42.103</b>	<b>47.437</b>

De beleggingen zijn verdeeld op basis van de 4%-voorziening (funding). De beleggingen van het pensioenfonds zijn in het verleden opgebouwd door de bijdragen die op 4%-premies zijn gebaseerd.

De gehanteerde uitgangspunten voor de actuariële berekening zijn per 1 januari 2008:

Disconteringsvoet	5,25%
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	5,25%
Toename salarissen	Conform de huidige beloningsstructuur; hierbij is rekening gehouden met de mogelijkheid van promotie. Het maximumsalaris stijgt jaarlijks met 2,00% (tevens franchisestijging).
Indexatie	2,00%
Sterftetafel	Generatietafels met leeftijdsverschuiving 2 jaar voor mannen en leeftijdsverschuiving 1 jaar voor vrouwen
Pensioenleeftijd	65 jaar

De onderstaande uitgangspunten voor de actuariële berekening zijn per 31 december 2008 aangepast:

Disconteringsvoet	5,75%
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	5,75%

Het verloop van de overige voorzieningen is als volgt:

(bedragen in euro's)	2008	2007
<b>Overige personeelsvoorziening: Overgangsregeling ex-DNB-medewerkers</b>		
<i>Balanswaarde 1 januari</i>	694.297	1.145.034
<i>Oprenting</i>	25.278	35.807
<i>Vrijval i.v.m. herziene berekening</i>	-75.458	-263.108
<i>Uitbetaald</i>	-110.721	-91.404
<i>Vrijval wegens vertrek medewerkers/ wijziging in aanstellingsomvang</i>	-78.218	-132.032
<b>Balanswaarde per 31 december</b>	<b>455.178</b>	<b>694.297</b>
<b>Overige personeelsvoorziening: Arbeidsongeschiktheid</b>		
<i>Balanswaarde 1 januari</i>	20.628	59.695
<i>Oprenting</i>	-	1.658
<i>Uitbetaald</i>	-20.628	-40.725
<b>Balanswaarde per 31 december</b>	<b>-</b>	<b>20.628</b>
<b>Overige personeelsvoorziening: Woningfinanciering</b>		
<i>Balanswaarde 1 januari</i>	31.099	88.280
<i>Oprenting</i>	3.789	2.991
<i>Vrijval i.v.m. herziene berekening</i>	-6.854	-14.126
<i>Uitbetaald</i>	-4.107	-6.726
<i>Vrijval wegens vertrek medewerkers</i>	-1.482	-39.320
<b>Balanswaarde per 31 december</b>	<b>22.445</b>	<b>31.099</b>
<b>Jubilea-voorziening</b>		
<i>Balanswaarde 1 januari</i>	474.627	481.000
<i>Dotatie</i>	113.000	136.000
<i>Oprenting</i>	24.000	-
<i>Vrijval i.v.m. herziene berekening</i>	-58.000	-135.000
<i>Uitbetaald</i>	-25.928	-7.373
<b>Balanswaarde per 31 december</b>	<b>527.699</b>	<b>474.627</b>
<b>Voormalige-Wabb-reserve</b>		
<i>Balanswaarde 1 januari</i>	466.315	882.242
<i>Uitbetaald</i>	-	-415.927
<b>Balanswaarde per 31 december</b>	<b>466.315</b>	<b>466.315</b>
<b>Voorziening pensioengratificaties</b>		
<i>Balanswaarde 1 januari</i>	-	-
<i>Dotatie</i>	118.000	-
<i>Uitbetaald</i>	-10.162	-
<b>Balanswaarde per 31 december</b>	<b>107.838</b>	<b>-</b>
<b>Voorziening uit hoofde van claims</b>		
<i>Balanswaarde 1 januari</i>	-	-
<i>Dotatie</i>	445.000	-
<i>Uitbetaald</i>	-50.000	-
<b>Balanswaarde per 31 december</b>	<b>395.000</b>	<b>-</b>

De overige personeelsvoorziening: overgangsregeling ex-DNB-medewerkers betreft rechten in verband met de overbrugging van verschillen in de arbeidsvoorwaarden van personeel dat is overgekomen van De Nederlandsche Bank N.V. in het kader van de overdracht aan de AFM van het toezicht uit hoofde van de Wet toezicht beleggingsinstellingen.

De overige personeelsvoorziening: arbeidsongeschiktheid betreft verplichtingen in verband met de aanvulling van uitkeringen in het kader van de voormalige Wet Arbeidsongeschiktheid.

De overige personeelsvoorziening: woningfinanciering betreft rechten in verband met de harmonisatie van verschillen in de woningfinancieringsregelingen van personeel dat is overgekomen van De Nederlandsche Bank N.V. in het kader van de overdracht aan de AFM van het toezicht uit hoofde van de Wet toezicht beleggingsinstellingen.

De jubilea-voorziening betreft rechten van werknemers bij een dienstverband van 10, 20, 30 en 40 jaar.

De voormalige-Wabb-reserve is een voorziening gevormd door een in 2006 ontvangen bedrag van € 882.242 van de Sociaal Economische Raad (SER). Deze voorziening dient ter dekking van arbeidsrechtelijke afspraken gemaakt in het kader van de overgang naar de AFM per 1 januari 2006 van een aantal personeelsleden van de SER in verband met de inwerkingtreding van de Wet financiële dienstverlening.

De pensioengratificatie betreft rechten van werknemers bij einde dienstverband in verband met het bereiken van de (pre) pensioengerechtigde leeftijd. De medewerker ontvangt een gratificatie ter grootte van een maandsalaris.

De voorziening uit hoofde van claims betreft verplichtingen in verband met aansprakelijkstelling door derden.

## 16. Opgenomen kredietfaciliteit ministerie van financiën

Dit betreft een met het ministerie van Financiën afgesloten rekening-courantovereenkomst met kredietfaciliteit. De kredietfaciliteit ultimo 2008 is € 70.000.000.

## 17. Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen in euro's)	2008	2007
Vooruit ontvangen heffingen	-	3.860.255
Niet opgenomen vakantiedagen en overuren	1.587.400	1.518.491
Geïncasseerde bedragen voor andere toezichthouders	150.474	2.285.010
Vooruit ontvangen overheidsbijdrage	567.340	761.573
Overige te betalen lasten	2.183.217	2.651.778
<b>Totaal overige schulden en overlopende passiva</b>	<b>4.488.431</b>	<b>11.077.107</b>

## Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De verplichtingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen in euro's)	2009	2010 - 2013	2014 - 2017	Totaal
Huurovereenkomsten	4.159.423	16.637.692	16.637.692	37.434.807
Kantoormachines	66.628	38.192	-	104.820
Verzekeringen	22.185	27.192	-	49.377
Hard / software	687.000	-	-	687.000
Overige lease-overeenkomsten	99.821	157.783	-	257.604
<b>Totaal</b>	<b>5.035.057</b>	<b>16.860.859</b>	<b>16.637.692</b>	<b>38.533.608</b>

Ten behoeve van de verhuurder van het Noortse Bosch is per 1 januari 2009 een bankgarantie afgegeven van € 1.026.026.

### **Voorwaardelijke verplichtingen**

In haar vonnis d.d. 14 september 2005 heeft de rechtbank te Amsterdam (uitspraak 253835 / HA ZA 02.2534) geoordeeld dat de AFM en een drietal banken onrechtmatig hebben gehandeld jegens een aantal beleggers en dat zij aansprakelijk zijn voor de als gevolg van hun handelwijze geleden schade. De zaak betreft beleggingen via commanditaire vennootschappen waarin vermogensbeheerder Befra participeerde als beherend vennoot. Het Gerechtshof heeft in hoger beroep beslist dat de AFM niet aansprakelijk en derhalve niet schadeplichtig is. De gewone rechtsmiddelen zijn nu uitgeput. Alleen cassatie is nog mogelijk. De AFM is van mening dat er in deze kwestie geen aanleiding is om tot aansprakelijkheid te concluderen. Bovendien is het de vraag of er cassatie wordt ingesteld en is het niet waarschijnlijk dat cassatie zal leiden tot een schadevergoeding. Of de uiteindelijke uitkomst van de cassatie en een eventueel daarop volgende verdere procedure een wezenlijke invloed zal hebben op de vermogenspositie van de AFM is op dit moment, gezien de feitelijke en juridische onzekerheden, niet in te schatten.

Het College van Beroep voor het Bedrijfsleven ('CBB') heeft op 12 september 2006 de beslissingen op bezwaar van 27 december 2005 vernietigd en de aanwijzingsbesluiten van de AFM van 14 april 2003 herroepen. Deze besluiten betroffen een aanwijzing aan Veer Palthe Voûte ('VPV') in haar hoedanigheid van beheerder en (mede)bestuurder van een aantal beleggingsinstellingen aangaande de toenmalige bestuurders van deze instelling. Naar aanleiding van deze uitspraak van het CBB zijn de toenmalige bestuurders van VPV o.m. tegen de AFM een civiele procedure gestart. De rechtbank heeft conform het standpunt van de AFM beslist dat de AFM niet aansprakelijk en derhalve niet schadeplichtig is. De AFM is, mede gezien de ontwikkelingen in de gerelateerde strafzaak bij het Gerechtshof te Amsterdam, van mening dat in dit geval met de uitspraken van het CBB de onrechtmatigheid van de aanwijzingsbesluiten en de toerekening daarvan aan de AFM niet vaststaat en dat zij derhalve niet aansprakelijk is voor de door de toenmalige bestuurders beweerdelijk geleden schade. Hoewel niet uitgesloten kan worden dat in hoger beroep (is overigens nog niet ingesteld) een schadevergoeding wordt toegekend, is de AFM thans van mening dat die kans niet heel groot is. De AFM is nu niet in staat om de hoogte van een eventuele schadevergoeding met een redelijke mate van betrouwbaarheid in te schatten, mocht de AFM in hoger beroep wel schadeplichtig worden geacht.

De Stichting Fortis Effect heeft de AFM naast enkele andere partijen bij brief van 22 oktober 2008 aansprakelijk gesteld wegens beweerdelijk falend toezicht op Fortis. De Stichting Fortis Effect stelt dat de schade ten minste 10 miljard bedraagt. De AFM heeft iedere aansprakelijkheid afgewezen. Een dagvaarding is niet uitgebracht.

Naast procedures waar de AFM een voorziening claims voor heeft getroffen is thans een beperkt aantal overige procedures tegen de AFM aanhangig. Op grond van de thans beschikbare informatie en gesterkt door de adviezen van de betrokken juridische adviseurs is het Bestuur van mening dat niet te verwachten valt dat de uitkomsten van die procedures van wezenlijke nadelige invloed zullen zijn op de vermogenspositie van de AFM.



**REALISATIE 2008, BEGROTING 2008 EN 2009**

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de in 2008 begrote en gerealiseerde, en de in 2009 begrote, baten en lasten.

(bedragen in euro's)	realisatie 2008	begroting 2008	begroting 2009
<b>BATEN</b>			
<i>Regulier</i>			
Heffingen	48.728.664	59.129.634	56.476.035
Boetes en dwangsommen	675.788	-	-
Overheidsbijdragen	27.123.656	24.631.207	27.384.882
Overige opbrengsten	1.093.343	-	-
<i>Als gevolg van geactiveerde kosten</i>			
In latere jaren in de heffingen te verrekenen lasten	44.232	90.429	33.459
Geactiveerde lasten ontwikkelde software	323.172	692.000	289.775
<b>Totale baten</b>	<b>77.988.855</b>	<b>84.543.270</b>	<b>84.184.151</b>
<b>LASTEN</b>			
Personeelslasten	48.710.166	52.937.688	50.948.224
Afschrijvingen vaste activa	10.312.175	9.995.085	9.884.413
Overige bedrijfslasten	19.544.134	19.913.289	21.326.477
<b>Totale lasten</b>	<b>78.566.475</b>	<b>82.846.062</b>	<b>82.159.114</b>
<b>Financiële baten en lasten</b>	1.370.373	2.288.108	2.025.037
<b>Som der lasten</b>	<b>79.936.848</b>	<b>85.134.170</b>	<b>84.184.151</b>
<b>EXPLOITATIESALDO</b>	<b>-1.947.993</b>	<b>-590.900</b>	<b>-</b>

Het begrote exploitatietekort 2008 ad € 590.900 heeft betrekking op het toezicht op accountantsorganisaties zonder OOB-klanten. Door het uitstel van de vergunningverlening naar eind september 2008, wordt een deel van de begrote doorlopend-toezicht-kosten niet in de heffing van 2008 betrokken, maar doorgeschoven naar latere jaren. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar de waarderingsgrondslagen voor de balans en naar de toelichting bij punt 11 te verrekenen exploitatiesaldi.

Voor begrote bedragen per subcategorie voor 2009 verwijzen wij naar de begroting voor 2009 van de AFM waarmee de minister van Financiën en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebben ingestemd. De volledige begroting 2009 is te vinden op de website van de AFM ([www.afm.nl](http://www.afm.nl)).

Amsterdam, 26 maart 2009

**Bestuur**

drs. J.F. Hoogervorst MA, *voorzitter*

Ir. Th.F. Kockelkoren MBA, *bestuurslid vanaf 1 februari 2008*

prof. mr. R.H. Maatman, *bestuurslid vanaf 1 mei 2008*

**Raad van Toezicht**

drs. A. Baan, *voorzitter*

Mw. prof. dr. A.G.Z. Kemna, *lid van de raad van toezicht vanaf 1 april 2008 en vice-voorzitter vanaf 2 juni 2008*

prof. dr. A.J. Bindenga RA

prof. mr. J.W. Winter

F.M.J. Böttcher

## Overige gegevens

### Accountantsverklaring

#### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de financiële overzichten die deel uitmaken van de jaarrekening 2008 van de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM) te Amsterdam gecontroleerd. De financiële overzichten omvatten:

- de jaarrekening 2008 met de toelichting (opgenomen op de pagina's 92 tot en met 127);
- de verantwoording over de financiële rechtmatigheid 2008 die onderdeel uitmaakt van de mededeling over de bedrijfsvoering en rechtmatigheid (opgenomen op pagina 81).

#### *Verantwoordelijkheid van het bestuur*

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die het vermogen, het resultaat en de financiële rechtmatigheid getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW en voor de financiële rechtmatigheid in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende regelgeving.

Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat en de financiële rechtmatigheid zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

#### *Verantwoordelijkheid van de accountant*

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de financiële overzichten op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het relevante interne beheersingssysteem voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen, resultaat en financiële rechtmatigheid, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de stichting. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de stichting heeft gemaakt, een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

**Oordeel**

Naar ons oordeel geven de financiële overzichten een getrouw beeld van:

- zowel de grootte en de samenstelling van het vermogen van de AFM per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW;
- de financiële rechtmatigheid over 2008 in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende regelgeving.

**Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties**

Op grond van de overeenkomstige toepassing van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Amsterdam, 26 maart 2009

Rijksauditedienst

H.F.J.M van Lankveld RA

## **Bestemming van het exploitatiesaldo**

Voor het voorstel ter bestemming van het exploitatiesaldo wordt verwezen naar onderdeel 11, te verrekenen exploitatiesaldi.





# deel III. | Bijlagen



**OVERZICHT AFM PRESTATIE-INDICATOREN 2008**

Hoofd- en subcategoriën								
	Percentage doorlooptijd procedures binnen wettelijke termijn	Gemiddelde doorlooptijd instellingspecifieke onderzoeken in kalenderdagen	Aantal signalen	Aantal gestarte instellingspecifieke onderzoeken	Aantal afgeronde instellingspecifieke onderzoeken	Aantal lopende themaonderzoeken	Aantal normoverdragende gesprekken /brieven	Aantal doelstellingoverdragende gesprekken /brieven
<b>AANBIEDERS</b>								
Aanbieden	67%	207	1.011	62	52	2	4	5
Verlenen van beleggingsdiensten		152	61	18	10	1	2	
<b>ACCOUNTANTS</b>								
Verlenen van accountantsdiensten	100%	86	369	9	1		5	
<b>ADVISEURS EN BEMIDDELAARS</b>								
Adviseren en bemiddelen	95%	174	1.992	78	82	4	21	
<b>EFFECTEN UITGEVENDE INSTELLINGEN</b>								
Marktmisbruik en Meldingen		150	77	51	42	1		
Financiële verslaggeving		112	5	70	63	3		
Emissies en Openbare Biedingen	100%	6	15	15	15		9	4
<b>INFRASTRUCTUUR</b>								
Infrastructuur	100%	86		13	8			
<b>INTEGRITEIT</b>								
Financieel expertisecentrum		92	15	5	2	4		
Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme		118	7	6	4		5	
<b>OVERIG</b>								
Toezicht pensioenuitvoerders			40			3	227	442
Illegale Financiële Activiteiten		136	479	559	546		112	
Toezicht informatieverstrekking		10	611	1.519	1.519	1	172	1
Wet handhaving consumentenbescherming			4	2			3	
<b>Totaal 2008 (indien van toepassing)</b>			<b>4.686</b>	<b>2.407</b>	<b>2.344</b>	<b>19</b>	<b>560</b>	<b>452</b>
<b>Totaal 2007 (indien van toepassing)</b>			<b>4.697</b>	<b>701</b>	<b>743</b>	<b>29</b>	<b>269</b>	<b>72</b>

Formele toezichtmaatregelen								Aantal instellingsspecifieke onderzoeken met geconstateerde overtredingen t.o.v. totale aantal onderzoeken
Aangiftes	Aanwijzingen	Lasten onder dwangsom	Boetes	Vergunningintrekkingen	Publieke waarschuwingen	Instelling van stille curator	Civielrechtelijke maatregelen	
2	3	2	1	3		2		50%
				1		1		70%
								100%
3	8	69	4	47	1			90%
10	6		6					22%
	7						29	46%
			2					60%
								50%
								100%
								75%
7	6	52	7		11			34%
								12%
<b>22</b>	<b>30</b>	<b>123</b>	<b>20</b>	<b>51</b>	<b>12</b>	<b>3</b>	<b>29</b>	
<b>13</b>	<b>15</b>	<b>77</b>	<b>6</b>	<b>2</b>	<b>10</b>	<b>3</b>	<b>26</b>	

# Verantwoordelijkheden en nevenfuncties Raad van Toezicht en managementgroep

## De Raad van Toezicht

De AFM heeft een Raad van Toezicht. Deze Raad ziet toe op het doelmatig en doeltreffend functioneren van het bestuur (in het bijzonder van het financieel beheer) en staat daarnaast het bestuur met raad terzijde. De Raad van Toezicht keurt de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening van de AFM goed. Strategische bestuursbesluiten worden vooraf ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht voorgelegd. Het gaat daarbij onder meer om het vaststellen en wijzigen van het (middel)lange termijnbeleidsplan, wijziging van de organisatiestructuur, wijziging van de statuten, en de resultaten van de uitvoeringstoets bij de toebedeling van nieuwe taken aan de AFM. De Raad van Toezicht benoemt ook de certificerend accountant. De minister van Financiën is bevoegd om de leden van de Raad van Toezicht te benoemen en te ontslaan. Benoeming van een lid van de Raad van Toezicht gebeurt op voordracht van deze Raad.

## De Raad van Toezicht bestaat uit de volgende leden:

*drs. A. Baan* (voorzitter, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid 15-09-2003, herbenoeming per 15-09-2007, benoeming tot voorzitter per 15-09-2005, lopende termijn tot 15-09-2011, herbenoeming voor vier jaar mogelijk).

*prof. dr. A.G.Z. Kemna* (vice-voorzitter, vrouw, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid 01-04-2008, lopende termijn tot 01-04-2012, herbenoeming mogelijk).

*prof. dr. A.J. Bindenga RA* (lid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid 15-09-2003, herbenoeming per 15-09-2006, lopende termijn tot 15-09-2010, herbenoeming voor vier jaar mogelijk).

*drs. F.M.J. Böttcher*, (lid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid 01-01-2008, lopende termijn 15-09-2010, herbenoeming voor vier jaar mogelijk).

*prof. mr. J.W. Winter* (lid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid 30-10-2005, lopende termijn tot 30-10-2009, herbenoeming voor vier jaar mogelijk).

Op grond van de Code Tabaksblat dienen alle leden van de Raad, met uitzondering van één persoon, onafhankelijk te zijn. De AFM heeft deze bepaling in de statuten overgenomen, met de mogelijkheid hiervan af te wijken als er zwaarwegende redenen zijn. De onafhankelijkheidseis wordt door de AFM strikter ingevuld dan in de Code –Tabaksblat. Leden van de Raad kunnen niet voorafgaand aan hun benoeming tot lid van de Raad van Toezicht een bestuursfunctie bij de AFM hebben vervuld, waarbij in tegenstelling tot de Code Tabaksblat geen verjaringstermijn geldt.

## Nevenfuncties Raad van Toezicht

*drs. A. Baan* (geboren in 1942)

- Voorzitter Raad van Commissarissen Koninklijke Volker Wessels Stevin N.V.
- Voorzitter Raad van Commissarissen Wolters Kluwer N.V.
- Lid Raad van Commissarissen OCE N.V.
- Voorzitter Raad van Commissarissen Hagemeyer N.V. (tot 1 maart 2008)
- Lid Raad van Toezicht Universiteit van Amsterdam
- Lid Raad van Toezicht Academisch Medisch Centrum Amsterdam
- Voorzitter Stichting Administratiekantoor Kasbank N.V.
- Voorzitter Stichting R&B, Resocialisatie en Begeleiding Criminele Jongeren in samenwerking met Politie Amsterdam Amstelland
- Chairman Dockwise Ltd. Bermuda
- Adviseur Warburg Pincus, private equity house (sinds april 2008)

- Lid Raad van Commissarissen Imtech N.V. (sinds april 2008)

*prof. dr. A.G.Z. Kemna (geboren in 1957)*

- Hoogleraar Erasmus Universiteit Rotterdam
- Lid van het Regie orgaan Energietransitie
- Lid beleggingsadviescommissie PAC, Unilever, Rotterdam
- Lid Raad van Toezicht en Audit Commissie Universiteit van Leiden
- Voorzitter Raad van Commissarissen Yellow & Blue, van de duurzame energie, Utrecht

*prof. dr. A.J. Bindenga RA (geboren in 1941)*

- Voorzitter Permanente Werkgroep Accountancy van Nederlandse universiteiten met een accountantsopleiding
- Lid Raad van Commissarissen Netherlands Institute for Cooperative Entrepreneurship (Nice) B.V.
- Redacteur Handboek Accountancy
- Redacteur Compendium voor de Jaarrekening
- Kernredactielid Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie
- Bestuurslid Bureau Financieel Toezicht
- Bestuurslid Stichting Frielink Fonds
- Bestuurslid Stichting Hartman Fonds
- Directeur Dr. A.J. Bindenga B.V.

*drs. F.M.J. Böttcher (geboren in 1946)*

- Bestuurslid en penningmeester Stichting Triade
- Directeur Bergse Voorplas Management B.V.

*prof. mr. J.W. Winter (geboren in 1963)*

- Advocaat en partner bij De Brauw Blackstone Westbroek
- Hoogleraar Internationaal Ondernemingsrecht Universiteit van Amsterdam
- Voorzitter van de Stichting Alumni Faculteit der Rechtsgeleerdheid Rijksuniversiteit Groningen
- Bestuurslid van de Stichting Comité voor het Concertgebouw
- Lid European Corporate Governance Forum, ingesteld door de Europese Commissie
- Lid Raad van Toezicht Stichting Mauritshuis
- Lid Raad van Commissarissen van The Dutch Business Sport and Recreation Development B.V.
- Acting dean van de Duisenberg school of finance (sinds maart 2008)
- Lid van de Raad van Advies van het instituut Public Governance and Private Interests i.o. (sinds oktober 2008)

## Portefeuilleverdeling Raad van toezicht

*drs. A. Baan*

- Voorzitter Raad van Toezicht
- Lid benoemingen- en remuneratiecommissie
- Lid auditcommissie ad interim
- Toezicht effectenmarkten en financiële infrastructuur

*prof. dr. A.G.Z. Kemna*

- Vice-voorzitter Raad van Toezicht
- Toezicht financiële ondernemingen (incl. integriteitstoezicht, markttoegang en transparantietoezicht financiële producten)

*prof. dr. A.J. Bindenga RA*

- Voorzitter auditcommissie
- Toezicht accountantsorganisaties
- Toezicht financiële verslaggeving

*prof. mr. J.W. Winter*

- Voorzitter benoemingen- en remuneratiecommissie
- Juridische zaken

*drs. F.M.J. Böttcher*

- Waarnemend voorzitter auditcommissie
- Toezicht emissie en openbare biedingen

## De managementgroep

De managementgroep geeft leiding aan de AFM. De managementgroep bestaat uit drie bestuurders en twee directeuren. De bestuurders vormen samen het statutaire bestuur van de AFM, nemen gezamenlijk bestuursbesluiten en dragen als collectief de strategische eindverantwoordelijkheid. Het bestuur heeft de leden van de managementgroep (zowel de bestuurders en als de directeuren) individueel gemandateerd tot het nemen van besluiten namens het bestuur met toepassing van het vier-ogen-principe. Managementgroepleden hebben ieder een portefeuille met aandachtsgebieden waarvoor zij individueel de strategische verantwoordelijkheid en de operationele eindverantwoordelijkheid dragen.

De managementgroep van de AFM is als volgt samengesteld:

*drs. J.F. Hoogervorst MA, voorzitter*

*ir. Th. F. Kockelkoren MBA, bestuurslid*

*prof. mr. R.H. Maatman, bestuurslid*

*drs. H.W.O.L.M. Korte, directeur*

*prof. dr. S.J. Majoor, directeur*

*P.M. Koster RA was bestuurslid tot 1 april 2008.*

### Portefeuilleverdeling managementgroep

*drs. J.F. Hoogervorst MA voorzitter*

- Interne Audit Dienst
- General Counsel (incl. Compliance en Privacy)
- Strategie, Beleid en Internationale Zaken
- Communicatie
- Voorzitter Commissie Kapitaalmarkten
- Ondernemingsraad
- CESR NL – vertegenwoordiging
- IOSCO Technical Committee vice-chair
- Financial Crisis Advisory Group

*ir. Th. F. Kockelkoren MBA, bestuurslid*

- Toezichtgroepen Financiële Ondernemingen
- Markttoegang

*prof. mr. R.H. Maatman, bestuurslid*

- Toezicht Effectenmarkten en Financiële Infrastructuur
- Toezicht Emissies en Openbare Biedingen

*drs. H.W.O.L.M. Korte, directeur*

- Juridische Zaken
- Transparantietoezicht Financiële Producten
- Personeel en Organisatie
- Informatisering
- IOSCO NL-vertegenwoordiging
- Secretaris van het bestuur

*prof. dr. S.J. Majoor, directeur*

- Integriteitstoezicht
- Toezicht Accountantsorganisaties
- Toezicht Financiële Verslaggeving
- Planning, Control en Financiën
- Facilitair Bedrijf
- International Forum of Independent Audit Regulators, vice-chair

### Nevenfuncties managementgroep

*drs. J.F. Hoogervorst MA*

- Voorzitter Mondriaan Stichting (sinds jan. 2008)
- Lid van de Supervisory Board van CTMM (Center for Translational Molecular Medicine)
- Lid van de Raad van Toezicht van het Nationale Ballet (sinds jan. 2008)
- Lid van het Bestuur van de Stichting MS Centrum
- Lid van het Bestuur Holland Financial Centre (sinds jan. 2008)

- Lid van de Advisory Board Holland America Friendship Foundation (sinds nov. 2008)
- High Profile Group (sinds april 2008)
- Stichting AECA Nederland (The American European Community Association (sinds juni 2008)

*ir. Th. F. Kockelkoren MBA*

- Lid IUCN Netherlands Committee
- Comité van aanbeveling van Uni-Partners Rotterdam

*prof. mr. R.H. Maatman*

- Hoogleraar Vermogensbeheer, Radboud Universiteit Nijmegen
- Bestuurslid van Stichting Gezondheidscentrum Hoensbroek-Noord (tot 31 december 2008)
- Medewerker van het tijdschrift Ondernemingsrecht
- Commissaris N.V. Trustinstelling Hoevelaken (tot 1 juni 2008)
- Lid Raad van Advies Faculteit Rechtsgeleerdheid Open Universiteit

*drs. H.W.O.L.M. Korte*

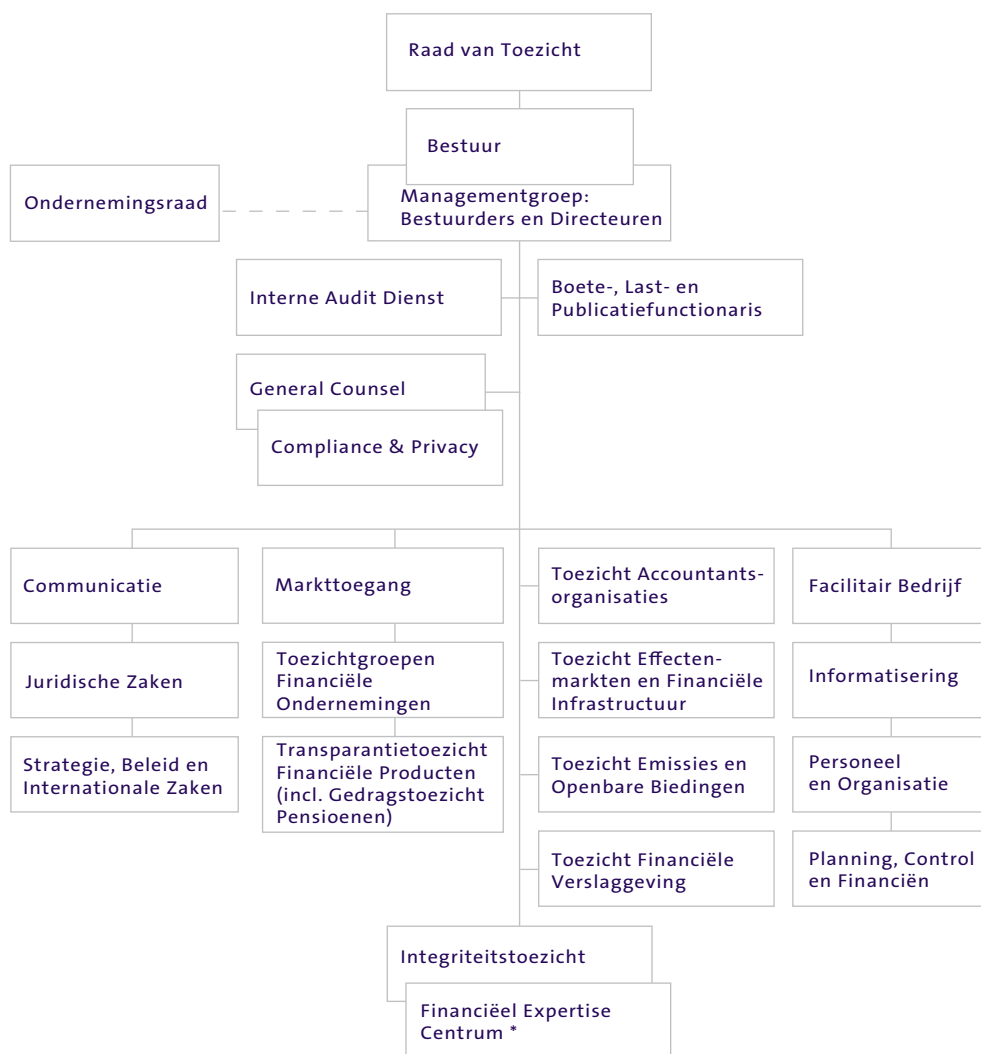
- Bestuurslid Stichting Pensioenfonds Mercurius Amsterdam (tot 1 juli 2008)

*prof. dr. S.J. Majoor*

- Hoogleraar Bedrijfseconomie, i.h.b. Control en Auditing Universiteit Maastricht
- Lid Curatorium Opleiding Corporate Compliance Vrije Universiteit van Amsterdam
- Voorzitter Curatorium Accountantsopleiding Universiteit van Tilburg

# Organigram

Organisatiestructuur AFM (per 1 juli 2008)



\* FEC-secretariaat inmiddels overgedragen aan DNB

# Veelgebruikte afkortingen

AFM	· · · · ·	Autoriteit Financiële Markten
AO/IC	· · · · ·	Administratieve Organisatie/ Interne Controle
CEBS	· · · · ·	Committee of European Banking Supervisors
CEIOPS	· · · · ·	Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors
CESR	· · · · ·	Committee of European Securities Regulators
CRA	· · · · ·	Credit Rating Agency
CTK	· · · · ·	College Toetsing Kwaliteit
DNB	· · · · ·	De Nederlandsche Bank
FASB	· · · · ·	Financial Accounting Standards Board
FCAG	· · · · ·	Financial Crisis Advisory Group
FEC	· · · · ·	Financieel Expertise Centrum
FSF	· · · · ·	Financial Stability Forum
IAD	· · · · ·	Interne Audit Dienst
IASB	· · · · ·	International Accounting Standards Board
IFIAR	· · · · ·	International Forum of Independent Audit Regulators
IFRS	· · · · ·	International Financial Reporting Standards
IOSCO	· · · · ·	International Organization of Securities Commissions
MiFID	· · · · ·	Markets in Financial Instruments Directive
MTF	· · · · ·	Multilateral Trading Facility
Nibud	· · · · ·	Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
NIVRA	· · · · ·	Koninklijk Nederlands Instituut voor Registeraccountants
NOvAA	· · · · ·	Nederlandse Orde van Accountants- Administratieconsulenten
NVB	· · · · ·	Nederlandse Vereniging van Banken
PW	· · · · ·	Pensioenwet
RAD	· · · · ·	Rijksauditedienst van Financiën
SRA	· · · · ·	Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-administratieconsulenten
StFD	· · · · ·	Stichting Financiële Dienstverlening



ToM	.....	Toezicht op Maat
US GAAP	.....	United States Generally Accepted Accounting Principles
VBTB	.....	Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording
Whc	.....	Wet handhaving consumentenbescherming
Wta	.....	Wet toezicht accountantsorganisaties
Wtfv	.....	Wet toezicht financiële verslaggeving
Wft	.....	Wet op het financieel toezicht
Wwft	.....	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme

# Notities

A series of horizontal dotted lines for taking notes.





## **Colofon**

Interviews:	Lex van Almelo, Geert Dekker en Marieke Jansz
Ontwerp en lay-out:	Proforma ontwerpers & adviseurs BNO, Rotterdam <i>Thoas Hooning van Duyvenbode, Miriam Monster &amp; Frank van de Oudeweetering</i>
Fotografie:	Ilona Kamps, <i>Activiteitenverslag</i> Jan Willem Steenmeijer, <i>Interviews</i>
Drukwerk:	DeltaHage, Den Haag
Papier:	Munken Polar, 250, 100 & 90 grams
Lettertype:	TheSans, <i>Lucas de Groot</i>
Oplage:	2000 exemplaren

Dit is een uitgave van de Autoriteit Financiële Markten.



**Autoriteit Financiële Markten (AFM)**  
Vijzelgracht 50 | 1017 HS Amsterdam  
Postbus 11723 | 1001 GS Amsterdam  
+31 (0)20 797 20 00

**Meldpunt Financiële Markten:**  
0900 540 05 40  
info@afm.nl | www.afm.nl